

РЕПУБЛИКА СРПСКА
РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ
REPUBLIKA SRPSKA
INSTITUTE OF STATISTICS

ISSN 2637-1782

ИНДИКАТОРИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

[ENGLISH VERSION \(link\)](#)

2018

Бања Лука,
новембар 2018.

ИЗДАЈЕ: Републички завод за статистику Републике Српске, Бања Лука, Вељка Млађеновића 12д

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: проф. др Јасмин Комић, в.д. директора

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР: проф. др Јасмин Комић, Радосав Савановић, Јелена Ђокић, Владан Сибиновић, Александра Зеџ

НАЧЕЛНИК ОДЈЕЉЕЊА ЗА ПУБЛИКАЦИЈЕ, ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ И ПОВЈЕРЉИВОСТ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА: Владан Сибиновић

ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА: Александра Зеџ

НАСЛОВНА СТРАНА: Владан Сибиновић

ШТАМПА: „Off-set“, Тузла

ЗА ШТАМПARIЈУ: Мирела Аљић

ПРИПРЕМА МАТЕРИЈАЛА

- Циљ 1 Свијет без сиромаштва**
Биљана Тешић
- Циљ 3 Здравље и благостање**
Деан Арежина, Драгана Мандић
- Циљ 4 Квалитетно образовање**
Долорес Пеулић
- Циљ 5 Родна равноправност**
Александра Зеџ, Владимир Копривица
- Циљ 6 Чиста вода и санитарни услови**
Стана Копрановић
- Циљ 7 Приступачна енергија из чистих извора**
Биљана Тешић, мр Сања Стојчевић Увалић
- Циљ 8 Достојанствен рад и економски раст**
Владимир Копривица
- Циљ 9 Индустија, иновације и инфраструктура**
Тања Мирнић, Долорес Пеулић
- Циљ 10 Смањење неједнакости**
Биљана Тешић
- Циљ 11 Одрживи градови и заједнице**
Стана Копрановић
- Циљ 12 Одговорна потрошња и производња**
Стана Копрановић
- Циљ 13 Очување климе**
Стана Копрановић
- Циљ 17 Партнерством до циљева**
мр Сања Стојчевић Увалић

Приликом коришћења података обавезно навести извор. Као скраћеницу при навођењу извора користити: "Иор Реп. Српске, 2018, стр. ..."

ПРЕДГОВОР

Поштовани корисници,

Пред вама је прво издање публикације „Индикатори одрживог развоја Републике Српске“. Циљ публикације је да упозна јавност Републике Српске са Програмом Уједињених нација за одрживи развој до 2030. године, његовим циљевима, који су универзални и примјењиви у свим земљама, као и са индикаторима којима се прати испуњеност ових циљева.

Објављивањем индикатора одрживог развоја за Републику Српску настојимо да одговоримо на потребе друштва за систематским увидом и праћењем стања у областима од кључне важности за одрживи развој, као и да пружимо основу за креирање и спровођење политика усмјерених на развој и повезивање економије, социјалног укључивања и одрживости животне средине.

Расположиви индикатори за Републику Српску, у овој публикацији приказани су по циљевима одрживог развоја.

Републички завод за статистику Републике Српске изражава захвалност свим даваоцима података, као и сарадницима који су учествовали у прикупљању, контроли, обради и припреми статистичких података.

Све примједбе и сугестије корисника су добродошле у циљу унапређења ове публикације.

Проф. др Јасмин Комић, в. д. директора
Републички завод за статистику Републике Српске

Предговор	3
Скраћенице и знакови	5
Увод	7
Циљ 1. Свијет без сиромаштва	9
Циљ 2. Свијет без глади	13
Циљ 3. Здравље и благостање	14
Циљ 4. Квалитетно образовање	21
Циљ 5. Родна равноправност	23
Циљ 6. Чиста вода и санитарни услови	25
Циљ 7. Приступачна енергија из чистих извора	27
Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	28
Циљ 9. Индустија, иновације и инфраструктура	30
Циљ 10. Смањење неједнакости	36
Циљ 11. Одрживи градови и заједнице	38
Циљ 12. Одговорна потрошња и производња	40
Циљ 13. Очување климе	42
Циљ 14. Очување воденог свијета	44
Циљ 15. Очување живота на земљи	45
Циљ 16. Мир, правда и снажне институције	46
Циљ 17. Партнерством до циљева	47

СКРАЋЕНИЦЕ

мил.	милион
хиљ.	хиљада
km	километар
рkm	путнички километар
tkm	тонски километар
KM	конвертибилна марка
EUR	валута Европске монетарне уније
USD	амерички долар
t	тона
Gg	гигаграм
m ²	квадратни метар
m ³	кубни метар
CO ₂	угљен-диоксид
CO ₂ -eq	еквивалент емисије угљен-диоксида
NMVOCS	неметанска испарива органска једињења
NO _x	азотни-оксиди
SO ₂	сумпор-диоксид
БДП	брuto домаћи производ
БиХ	Босна и Херцеговина
БПК	биолошка потрошња кисеоника
ESA 1995	Европски систем рачуна
ЕУ	Европска Унија
ЕС	Европска комисија (<i>European Commission</i>)
ЕУ-28	Европска Унија (28 чланица)
ЕВРОСТАТ	Статистички канцеларија Европске уније
ЕФТА	Европско удружење за слободну трговину
ЦЕФТА	Централноевропски споразум о слободној трговини
ИР	истраживање и развој
КД БиХ 2010	Класификација дјелатности Босне и Херцеговине 2010
OECD	Организација за економску сарадњу и развој (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
СМТК	Стандардна међународна трговинска класификација
TFR	укупна стопа фертилитета
ХПК	хемијска потрошња кисеоника
WHO	Свјетска здравствена организација

ПОДРУЧЈА ДЈЕЛАТНОСТИ ПРЕМА КД БИХ 2010

A	Пољопривреда, шумарство и риболов
B	Вађење руда и камена
C	Прерађивачка индустрија
D	Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација
E	Снабдијевање водом; канализација, управљање отпадом и дјелатности санације (ремедијације) животне средине
F	Грађевинарство
G	Трговина на велико и на мало; поправка моторних возила и мотоцикала
H	Саобраћај и складиштење
I	Дјелатности пружања смјештаја, припреме и послуживања хране; хотелијерство и угоститељство
J	Информације и комуникације
K	Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
L	Пословање некретнинама
M	Стручне, научне и техничке дјелатности
N	Административне и помоћне услужне дјелатности
O	Јавна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање
P	Образовање
Q	Дјелатности здравствене заштите и социјалног рада
R	Умјетност, забава и рекреација
S	Остале услужне дјелатности
T	Дјелатности домаћинства као послодавца; дјелатности домаћинства која производе различиту робу и обављају различите услуге за сопствену употребу
U	Дјелатности екстериторијалних организација и органа

ЗНАКОВИ

-	нема појаве
...	не располаже се податком
0	податак је мањи од 0,5 од дате јединице мјере
0,0	податак је мањи од 0,1 од дате јединице мјере
∅	просјек
*	исправљен податак
***	повјерљив податак
()	податак је мање поуздан
(( ))	податак је непоуздан
•	податак је екстремно непоуздан
:	податак је непоуздан
1)	знак за напомену

На Самиту одрживог развоја, одржаном од 25. до 27. септембра 2015. године у Њујорку, државе чланице Уједињених нација усвојиле су Програм одрживог развоја до 2030. године, који представља општи позив на дјеловање и склапање партнерстава како би се рјешавали глобални изазови, окончао сиромаштво, заштитила планета и свакоме обезбедило да ужива мир и просперитет.

Програм дефинише пет подручја од кључне важности за одрживи развој човјечанства и планете (људи, планета, просперитет, мир, партнерство) и спроводи се путем 17 циљева одрживог развоја (SDG – Sustainable Development Goals) и 169 потциљева.

<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Пет подручја од кључне важности за имплементацију циљева одрживог развоја

Области дјеловања у оквиру Програма одрживог развоја до 2030. године су сиромаштво и неједнакост, безбједност снабдијевања храном, квалитет живота и благостање за све, здравље, образовање, одржива потрошња и производња, запосленост, раст, инфраструктура, одрживо управљање природним ресурсима, климатске промјене, родна равноправност, прилагодљиви, укључиви и одрживи градови и насеља, као и приступ правосуђу, те ефикасне и одговорне институције.

О постизању циљева извјештава се путем индикатора одрживог развоја који представљају алат за мјерење и праћење промјена у економији, друштву и животnoj средини. Статистичка комисија Уједињених нација основала је Међуагенцијску и експертску групу за SDG индикаторе (IAEG-SDG), састављену од држава чланица, укључујући и регионалне и међународне агенције као посматраче. IAEG-SDG је развила глобални оквир индикатора на 48. сједници Статистичке комисије Уједињених нација одржаној у марту 2017. године. Како би се поједноставила примјена глобалног оквира индикатора, IAEG-SDG је класификовала све индикаторе на три нивоа на основу степена методолошког развоја и доступности података на глобалном нивоу.

Развојем оквира референтних индикатора за праћење циљева одрживог развоја у контексту Европске уније управља Евростат. Листа индикатора EU SDG одобрена је од стране Европског статистичког система у мају 2017. године. Листа садржи 100 индикатора, структурираних у оквиру 17 циљева одрживог развоја и покрива друштвене, економске, еколошке и институционалне димензије одрживости. Сваки циљ приказан је кроз пет до шест показатеља који одражавају његов општи циљ.

Индикатори приказани у овој публикацији представљени су корисницима на основу расположивих података чији извор су редовне статистичке активности које спроводи Републички завод за статистику Републике Српске. Због боље прегледности, подаци у неким табелама и графиконима исказани су у већим јединицама мјере (хиљаде, милиони), а услед заокруживања, укупни износи не слажу се увијек са збиром података за појединачне категорије.

ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА - SDG

- Циљ 1** Свијет без сиромаштва
- Циљ 2** Свијет без глади
- Циљ 3** Здравље и благостање
- Циљ 4** Квалитетно образовање
- Циљ 5** Родна равноправност
- Циљ 6** Чиста вода и санитарни услови
- Циљ 7** Приступачна енергија из чистих извора
- Циљ 8** Достојанствен рад и економски раст
- Циљ 9** Индустрија, иновације и инфраструктура
- Циљ 10** Смањење неједнакости
- Циљ 11** Одрживи градови и заједнице
- Циљ 12** Одговорна потрошња и производња
- Циљ 13** Очување климе
- Циљ 14** Очување воденог свијета
- Циљ 15** Очување живота на земљи
- Циљ 16** Мир, правда и снажне институције
- Циљ 17** Партнерством до циљева

ЛИСТА ИНДИКАТОРА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ПРИКАЗАНИХ У ПУБЛИКАЦИЈИ:

Циљ 1 Свијет без сиромаштва

- Удио становништва испод линије сиромаштва, по полу, старости и географској локацији (градско/остало)
- Процент становништва које живи у домаћинствима са приступом основним услугама
- Домаћинства која имају проблеме са кровом који прокишњава, са влагом у зидовима/подовима/темељима стамбене јединице, са трулим прозорским оквирима
- Домаћинства која не могу да обезбједе одговарајуће гријање стамбене јединице

Циљ 3 Здравље и благостање

- Здравствено стање према властитом мишљењу
- Становници који су тражили лијечнички преглед, али га нису добили према врсти медицинске услуге
- Преваленција пушења
- Укупна стопа фертилитета
- Очекивано трајање живота
- Стопа смртности од хроничних болести према полу
- Стопа самоубиства према полу

Циљ 4 Квалитетно образовање

- Стопа учешћа младих и одраслих у формалном и неформалном образовању и учењу у претходних 12 мјесеци, према полу
- Процент високообразованих према полу
- Учесће одраслих у учењу према полу

Циљ 5 Родна равноправност

- Родни јаз у запослености
- Процент високообразованих лица старости 30-34 године

Циљ 6 Чиста вода и санитарни услови

- Становништво прикључено на пречиштаче отпадних вода са најмање секундарним третманом

Циљ 7 Приступачна енергија из чистих извора

- Енергетска зависност
- Домаћинства нису у могућности да одговарајуће грију стамбену јединицу

Циљ 8 Достојанствен рад и економски раст

- Стопа запослености
- Стопа дугорочне незапослености

Циљ 9 Индустрија, иновације и инфраструктура

- Обим путничког и теретног саобраћаја према начину саобраћаја
- Удио жељезничке активности и активности на унутрашњим пловним путевима (парцијално доступно - само жељезнице)
- Издаци за истраживање и развој (% од БДП)
- Истраживачи (у еквиваленту пуне запослености) на милион становника
- Бруто домаћи издаци за истраживање и развој према секторима
- Запослени на истраживању и развоју према секторима

Циљ 10 Смањење неједнакости

- Величина сиромаштва према различитој медијани
- Јаз сиромаштва
- Gini коефицијент

Циљ 11 Одрживи градови и заједнице

- Стопа рециклаже комуналног отпада
- Домаћинства која сматрају да пате од буке
- Домаћинства која сматрају да су изложена криминалу, насиљу или вандализму

Циљ 12 Одговорна потрошња и производња

- Настанак отпада, искључујући главни минерални отпад

Циљ 13 Очување климе

- Емисија гасова са ефектом стаклене баште

Циљ 17 Партнерством до циљева

- Глобални увоз земаља
- Регионални увоз по групацијама и секторима СМТК

УКУПНО: 37 индикатора

1

Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq1>

Потциљеви

- 1.1. До краја 2030. свуда и за све људе искоријенити екстремно сиромаштво (екстремно сиромашни су људи који живе са мање од 1,25 долара на дан).
- 1.2. До краја 2030. најмање за половину смањити број мушкараца, жена и дјеце свих узраста који живе у било ком облику сиромаштва (према дефиницији држава чланица).
- 1.3. Примјенити одговарајуће системе социјалне заштите у државама чланицама и мјере за све, укључујући најугроженије, и до краја 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих.
- 1.4. До краја 2030. осигурати да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и рањиви, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима имовине, наслједству, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање.
- 1.5. До краја 2030. изградити систем који ће повећати отпорност сиромашних и оних у рањивим ситуацијама те смањити њихову изложеност и рањивост од екстремних климатских догађаја, као и других економских, друштвених и/или еколошких катастрофа.
- 1.а Осигурати значајну мобилизацију ресурса из различитих извора, између осталог и кроз повећану развојну сарадњу, како би се обезбиједила адекватна и предвидљива средства за земље у развоју, посебно за оне најнеразвијеније, у смислу реализације програма и политика за окончање свих облика сиромаштва.
- 1.б Креирати јасне оквире политика у државама чланицама, на регионалном и на међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама које промовишу борбу против сиромаштва и родну осјетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорјењивању сиромаштва.

Сиромаштво

Релативна линија сиромаштва омогућује поређење стандарда једне категорије становништва са другима у истом друштву, зависно од њихових издатака за потрошњу на посматраној територији. Међутим, оваква граница није погодна за праћење промјене стања у временском континуитету.

За анализу релативног сиромаштва примјењена је методологија Европске уније, која користи тзв. „модификовану OECD скалу еквивалентности“.

Релативна линија сиромаштва постављена је на 60% медијане мјесечних изједначених издатака за потрошњу. Изједначени издаци за потрошњу домаћинства добијени су дијељењем мјесечних издатака домаћинства са еквивалентном величином домаћинства, према скали еквивалентности која даје пондер 1,0 носиоцу домаћинства, 0,5 другим члановима од 14 година и више и 0,3 сваком дјетету испод 14 година.

Ова дефиниција усвојена је на нивоу Европске уније као радна дефиниција 1984. године, према одлуци Вијећа Европе и гласи: „Сиромашне су особе, породице и групе особа чији су ресурси (материјални, културни и друштвени) ограничени у толикој мјери да их искључују из оног минимума који се тражи за живот у земљи чланица у којој живе.“

Сиромаштво је, према томе, дефинисано у „релативном“ смислу и зависи о дистрибуцији издатака за потрошњу унутар становништва. Сиромаштво не подразумева само недостатак неопходних добара и услуга, него и неповољан статус у којем се налазе нека домаћинства када се упореде са другим: сиромашни су и они који посједују мање.

Број и стопа сиромашних домаћинства зависи од тога гдје је линија сиромаштва постављена. Њено постављање на 60% од медијане мјесечних изједначених издатака за потрошњу представља праг вриједности који дијели становништво на сиромашно и несиромашно и не омогућава потпуну анализу ове појаве. Из тог разлога креирана су и анализирана још два прага сиромаштва: 50% и 70% од медијане мјесечних изједначених издатака за потрошњу.

Разматрањем ових трију линија сиромаштва, идентификују се четири категорије домаћинства: *дефинитивно сиромашна домаћинства* (са потрошњом испод 50% медијане мјесечних изједначених издатака за потрошњу), *слабо сиромашна домаћинства* (потрошња између 50% и 60% медијане), *домаћинства на граници сиромаштва* (са потрошњом између 60% и 70% медијане) и домаћинства која дефинитивно нису сиромашна са вишим износима потрошње.

Материјална ускраћеност мјери се кроз утврђивање непостојања одређених трајних потрошних добара у домаћинству, као и корз утврђивање немогућности задовољавања потреба које се сматрају типичним у друштву у којем се домаћинство налази. Појам *ускраћеност* генерално се користи када се говори о незадовољеним или неподмиреним људским потребама.

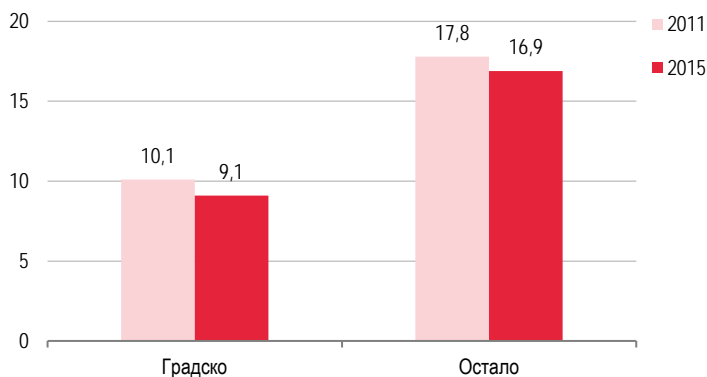
T-1.1. Индикатори релативног сиромаштва

	2004	2007	2011	2015
Релативна линија сиромаштва по прилагођеном члану домаћинства (мјесечно, КМ)	298,96	350,22	381,09	362,34
Јединице посматрања				
Сиромашна домаћинства	63 973	64 708	53 234	49 805
Сиромашни појединци	199 752	182 389	152 909	126 043
Величина сиромаштва (%)				
Сиромашна домаћинства	16,1	17,3	14,8	13,9
Сиромашни појединци	15,8	15,6	14,4	12,8

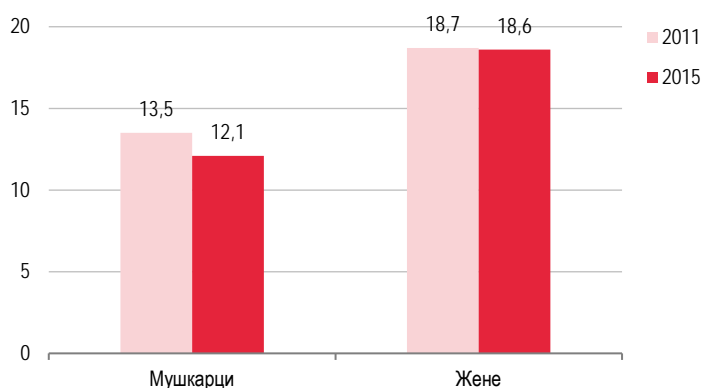
T-1.2. Величина сиромаштва према различитим линијама сиромаштва, (%)

	2004	2007	2011	2015
Дефинитивно сиромашна	8,2	10,8	8,0	7,0
Слабо сиромашна	7,8	6,4	6,8	6,9
На граници сиромаштва	8,5	8,0	8,3	9,2
Дефинитивно нису сиромашна	75,5	74,7	76,9	76,9

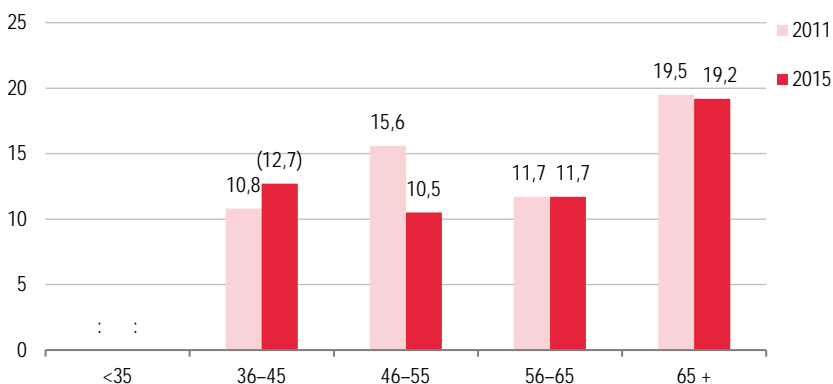
Г-1.1. Релативно сиромаштво домаћинства по типу насеља, 2011. и 2015. (%)

Г-1.2. Величина сиромаштва по полу носиоца домаћинства, 2011. и 2015. (%)

Г-1.3. Величина сиромаштва по годинама старости носиоца домаћинства, 2011. и 2015. (%)

Т-1.3. Индикатори материјалне ускраћености (%)

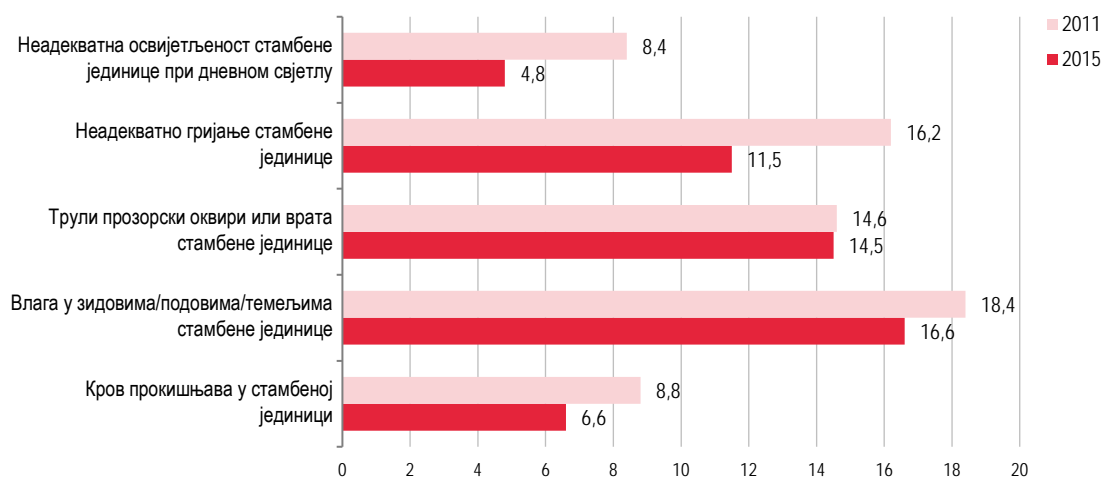
	2011	2015
Не могу да приуште одлазак на годишњи одмор у трајању од једне седмице	77,7	75,4
Не могу да приуште месни, пилећи или рибљи оброк (или вегетеријанску замјену) сваки други дан	30,9	25,3
Нема довољно властитих средстава да поднесе изненадни издатак од 380 КМ ¹⁾	73,6	74,3
Не могу да приуште адекватно гријање стамбене јединице	16,2	11,5
Не посједује аутомобил	50,4	59,6
Не посједује веш машину	12,7	9,6
Не посједује телевизор	(3,4)	3,2

¹⁾ У 2011. години граница да домаћинство нема довољно властитих средстава да поднесе изненадни издатак износи 390 КМ.

Т-1.4. Приступачност домаћинства услугама, 2011. и 2015. (%)

	Веома тешко		Тешко		Лако		Веома лако		Услуга се не користи	
	2011	2015	2011	2015	2011	2015	2011	2015	2011	2015
Продавница мјешовите робе	(3,5)	6,8	20,4	18,9	58,7	58,4	16,7	15,8	:	:
Банкарске услуге	5,0	13,5	28,6	27,8	42,5	39,9	11,6	11,8	12,3	7,0
Поштанске услуге	4,3	11,8	24,8	23,5	51,1	48,6	12,9	12,8	7,0	3,3
Јавни транспорт	(3,4)	8,4	22,9	23,0	50,0	46,8	12,0	11,3	11,7	10,6
Установа примарне здравствене заштите	4,5	10,2	30,3	28,0	52,0	48,7	12,5	12,6	:	:
Установа предшколског и основног образовања	:	4,3	8,3	8,8	20,8	22,4	6,4	7,1	63,6	57,4

Г-1.4. Проблеми домаћинства са стамбеном јединицом, 2011. и 2015. (%)

Потциљеви

- 2.1. До краја 2030. године окончати глад и осигурати да свим људима, а посебно сиромашнима и лицима у осјетљивим околностима, укључујући одојчад, током цијеле године буде доступна безбједна и хранљива храна у довољним количинама.
- 2.2. До краја 2030. године окончати све облике неухрањености, уз постизање (до краја 2025. године) међународно договорених циљева који се односе на заостајање у тјелесном развоју код дјеце млађе од пет година, и усмјерити пажњу на нутритивне потребе адолесценткиња, трудница и дојиља те старијих лица.
- 2.3. До краја 2030. године удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, старосједилачког становништва, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, између осталог и преко безбједног и једнаког приступа земљишту, других производних ресурса и инпута, знања, финансијских услуга, тржишта и могућности за остваривање додатне вриједности, односно за запошљавање ван пољопривреде.
- 2.4. До краја 2030. године обезбиједити одрживе системе за производњу хране и примјенити флексибилне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским промјенама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим елементарним непогодама, односно које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла.
- 2.5. До краја 2020. године одржавати генетску разноликост сјемена, култивисаних биљака и узгајаних и домаћих животиња, односно њихових сродних дивљих врста, између осталог и преко правилно вођених и разноврсних банака сјемена и биљака на нивоу држава чланица, на регионалном и на међународном нивоу, и обезбиједити приступ бенефитима, односно правично и равноправно дијељење бенефита који проистичу из коришћења генетских ресурса и са њима повезаних традиционалних облика знања, а према међународном договору.
- 2.а Повећати инвестирање, између осталог и преко унапређивања међународне сарадње, у сеоску инфраструктуру, пољопривредна истраживања и савјетодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала како би се унаприједили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најнеразвијенијим земљама.
- 2.б Исправити и спријечити трговинска ограничења и деформације на пољопривредним тржиштима у свијету, између осталог и преко истовременог елиминисања свих врста извозних субвенција у пољопривреди и свих извозних мјера са еквивалентним ефектом, у складу са задужењима из „Развојне агенде из Дохе¹⁾“.
- 2.ц Усвојити мјере које ће обезбиједити одговарајуће функционисање тржишта хране и њихових робних деривата те олакшати благовремени приступ информацијама о тржиштима, између осталог и о резервама хране како би се помогло да се ограничи екстремна нестабилност цијена хране.

¹⁾ https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq3>

Потциљевеи

- 3.1. До краја 2030. године смањити глобалну стопу смртности код мајки на мање од 70 на 100 000 живорођених.
- 3.2. До краја 2030. године окончати смртне случајеве који се могу спријечити код новорођенчади и дјеце млађе од пет година.
- 3.3. До краја 2030. године окончати епидемије AIDS-а, туберкулозе, маларије и занемарених тропских болести и наставити борбу против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести.
- 3.4. До краја 2030. године смањити за једну трећину број пријевремених смртних случајева од незаразних болести кроз превенцију и лијечење и промовисати ментално здравље и благостање.
- 3.5. Појачати превенцију злоупотребе супстанци и лијечење последица такве злоупотребе, што обухвата и злоупотребу опојних дрога и штетну употребу алкохола.
- 3.6. До краја 2020. године на глобалном нивоу преполовити број смртних случајева и повреда до којих долази у саобраћајним несрећама.
- 3.7. До краја 2030. године обезбиједити универзални приступ услугама које се односе на потпу и репродуктивну здравствену заштиту (између осталог и услугама за планирање породице, информисање и образовање), као и интегрисање питања репродуктивног здравља у стратегије и програме које постоје у државама чланицама
- 3.8. Постигнути универзални обухват здравственом заштитом, укључујући заштиту од финансијског ризика, доступност квалитетних основних услуга из области здравствене заштите и доступност безбједних, дјелотворних, квалитетних и јефтених основних лијекова и вакцина за све.
- 3.9. До краја 2030. битно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија, односно од загађења и контаминације ваздуха, воде и земљишта.
- 3.а Појачати примјену „Оквирне конвенције Свјетске здравствене организације о контроли дувана“ у свим земљама, на одговарајући начин.
- 3.б Подржати истраживања и развој вакцина и лијекова за заразне и незаразне болести које примарно погађају земље у развоју, обезбиједити доступност економски прихватљивих основних лијекова и вакцина (у складу са „Декларацијом из Дохе о Споразуму о трговинским аспектима права интелектуалне имовине (TRIPS ¹⁾) и јавном здрављу“, којом се потврђује право земаља у развоју да у потпуности користе одредбе „Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне имовине“ које се односе на флексибилност у погледу заштите јавног здравља) и, посебно, обезбјеђивати универзалну доступност лијекова.
- 3.ц Значајно повећати финансирање у области здравства, као и регрутовање, развијање, обучавање и задржавање здравствених радника у земљама у развоју, посебно у најнеразвијенијим земљама и малим острвским државама у развоју.
- 3.д Ојачати капацитете свих земаља, а посебно земаља у развоју, за рано упозоравање, смањивање ризика и управљање глобалним здравственим ризицима и ризицима у државама чланицама.

¹⁾ https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm

Добро здравље и преглед кључних трендова као елемената здравља кроз статистичке податке

Свјетска здравствена организација (WHO) дефинише здравље као "стање потпуног физичког, менталног и социјалног благостања, а не само одсуства болести или слабости". На здравље утичу социоекономски фактори, те фактори околине, као што су квалитет ваздуха и бука. Дакле, добро здравље је директно повезано са другим подручјима, као што је одрживи развој. Покривеност становништва универзалним здрављем основни је циљ ЕУ и ЕУ Комисија подржава државе чланице у њиховом напору за јачање ефикасности и приступачности здравствених система.

Фертилитет

Фертилитет је ефективно рађање унутар групе жена у фертилном периоду. Фертилним женама сматрају се све жене које се налазе у годинама када могу да рађају (15–49 година). У демографској статистици најбољим показатељем фертилитета сматра се укупна стопа фертилитета (TFR).

Укупна стопа фертилитета

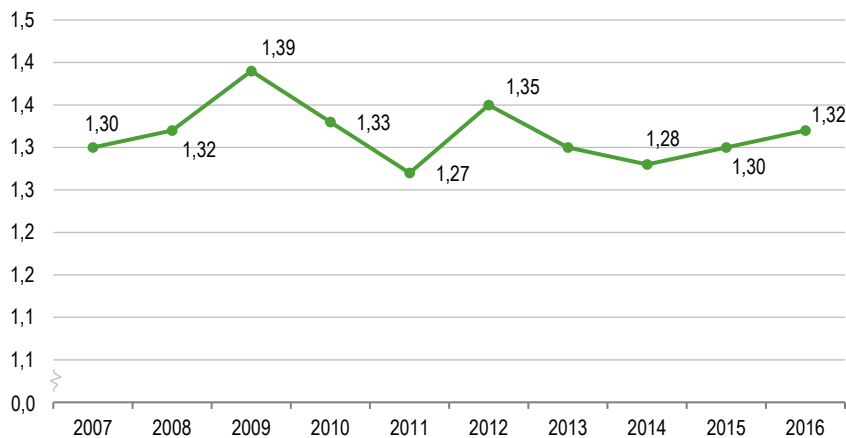
Укупна стопа фертилитета означава просјечан број дјеце које ће жена родити до краја репродуктивног периода живота, уколико садашње старосно-специфичне стопе фертилитета остану исте. Израчунава се сабирањем старосно-специфичних стопа фертилитета за сваку петогодишњу старосну групу жена од 15 до 49 година живота. За петогодишње старосне групе, сума свих специфичних стопа фертилитета била би:

$$TFR = 5 \frac{\sum_{15-19}^{45-49} f_x}{1000}$$

Критична бројчана вриједност износи 2,1 (просјечно дјеце по једној жени у фертилној доби) којом је осигурана једноставна репродукција становништва у смислу обнављања генерација.

У посматраном периоду од 2007. до 2016. године, највишу укупну стопу фертилитета биљежимо 2009. године, када је стопа износила 1,39, док најнижу укупну стопу фертилитета биљежимо 2011. године, када је износила 1,27.

Г-3.1. Укупна стопа фертилитета, 2007–2016.

Очекивано трајање живота

Очекивано (средње) трајање живота (e_x) представља просјечно преостало трајање живота за лица одређене старости (0, 1, 5, ..., 85 и више година) и оно је најбољи показатељ здравственог стања народа. Очекивано трајање живота при рођењу је мјера општег здравља становништва и укупног нивоа морталитета и представља просјечан број година које лице може очекивати да живе на рођењу засноване на тренутној смртности.

Очекивано трајање живота се, посматрајући претходни период, евидентно повећало као резултат економског развоја и побољшања услова живота, првенствено мислећи на лакшу и бржу доступност здравственој заштити. Такође, један од индикатора који показује боље услове живота је и смањена смртност одојчади.

Растуће очекивано трајање живота је индикатор побољшаног општег здравља становништва и ниже стопе смртности. У периоду 2007–2016. година, у Републици Српској евидентно је повећање очекиваног трајања живота.

Очекивано трајање живота у Републици Српској при рођењу порасло је за 2,9 година за жене и 2,7 година за мушкарце између, 2007. и 2016. године, док је највећи пораст евидентиран између 2015. и 2016. године. У 2016. години очекивано трајање живота за жене износило је 80,1 док је за мушкарце било 74,4 године.

T-3.1. Очекивано трајање живота по полу, 2007–2016.

	Очекивано трајање живота у годинама		
	УКУПНО	мушки	женски
2007	74,4	71,7	77,2
2008	75,2	72,2	78,2
2009	75,3	72,6	78,0
2010	75,9	73,2	78,5
2011	76,2	73,4	79,0
2012	76,5	73,7	79,3
2013	76,4	73,5	79,4
2014	76,4	73,8	79,1
2015	76,2	73,6	78,8
2016	77,2	74,4	80,1

Узроци смрти

Узроци смрти налазе се у најстаријим медицинским статистикама и имају неизоставну улогу у општој процјени здравља у ЕУ.

Хроничне болести

Хроничне болести, као што су кардиоваскуларне болести, малигне неоплазме, хроничне респираторне болести и дијабетес, водећи су узрок смртности, како код нас, тако и у свијету. Оне су узроковане или погоршане бројним факторима ризика, укључујући пушење, гојазност, недостатак физичке активности, лошу исхрану и конзумирање алкохола. У периоду 2007–2016. година, смртност становништва до 65 година старости у Републици Српској, а као посљедица хроничних болести, у благом је порасту.

Стопа смртности од хроничних болести

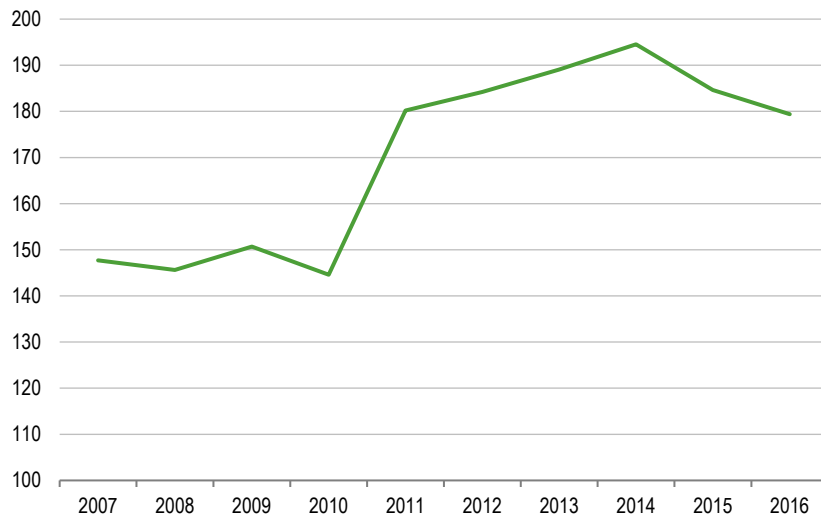
Стопа смртности од хроничних болести дефинисана је као стандардизована стопа смртности одређених хроничних болести. Стопа смрти због хроничних болести израчунава се дијелењем броја лица испод 65 година који су умрли због хроничне болести, са укупним бројем становника испод 65 година. Хроничне болести укључене у индикатор су малигне неоплазме, дијабетес мелитус, исхемичне болести срца, цереброваскуларне болести и болести јетре. Стопа смртности због хроничних болести, у старосној доби испод 65 година, повећала се за 2,94% у периоду 2007–2016. година. За умрла лица млађа од 65 година, водећи узрок морталитета су малигне неоплазме, са 118 смртних случајева на 100 000 становника у Републици Српској, у 2013. години.

У погледу стопе смртности због хроничних болести, евидентно је постојање различитих стопа у погледу пола. Посматрано у горе наведеном периоду, стопа смртности за исхемичне болести срца већа је код мушкараца него код жена. Такође, стопа смртности од малигнух неоплазми веће су код мушкараца него код жена. Како се наводи, односно, тумачи у здравственим круговима, овај удио у смислу веће стопе смртности мушкараца од малигнух неоплазми, може се приписати већој изложености факторима ризика или смањеној доступности, тј. употреби скрининг програма за рано уочавања негативних процеса.

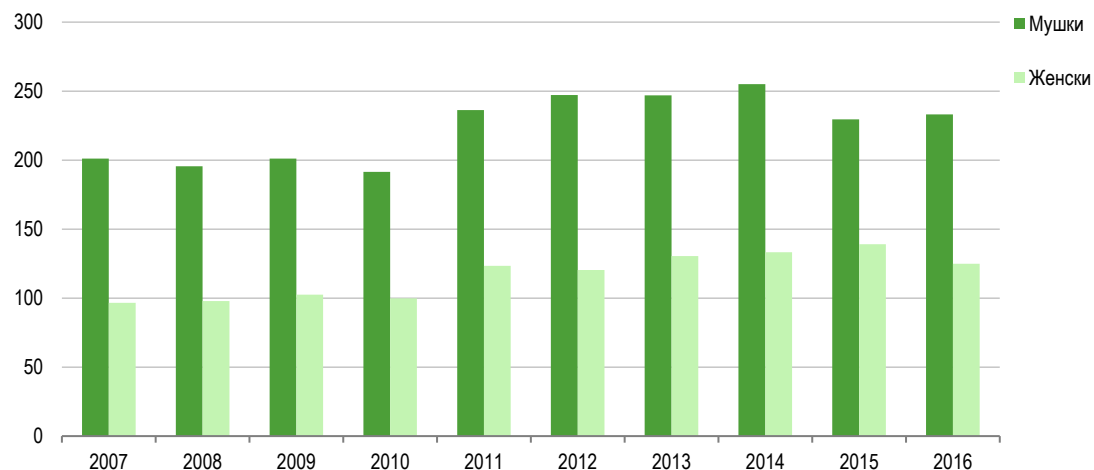
Када анализирамо респираторне болести, мушкарци и овом односу имају већу стопу смртности у односу на жене, а овај показатељ, судећи по многим здравственим анализама, такав је дјелимично због виших стопа конзумирања цигарета од стране мушкараца, што је важан фактор ризика за многе респираторне болести.

Г-3.2. Укупна стопа смртности због хроничних болести, 2007–2016. (број умрлих на 100 000 становника млађих од 65 година)

Г-3.3. Стопа смртности по полу због хроничних болести, 2007–2016. (број умрлих по полу на 100 000 становника млађих од 65 година)

Самоубиства

Самоубиства не спадају у главне узроке смрти, али се без обзира на то сматрају индикацијама за основне проблеме, као што је приступ услугама здравствене заштите из области менталног здравља. Самоубиство је често повезано са депресијом и алкохолом, као и са злоупотребом различитих супстанци. Зато, веома је важно да се на вријеме уоче овакве и сличне девијантне појаве у друштву, како би се на адекватан начин приступило превенцији ових негативних трендова, као и пружању ефикасне подршке. У периоду 2007–2016. година, стопа самоубистава евидентно је смањена.

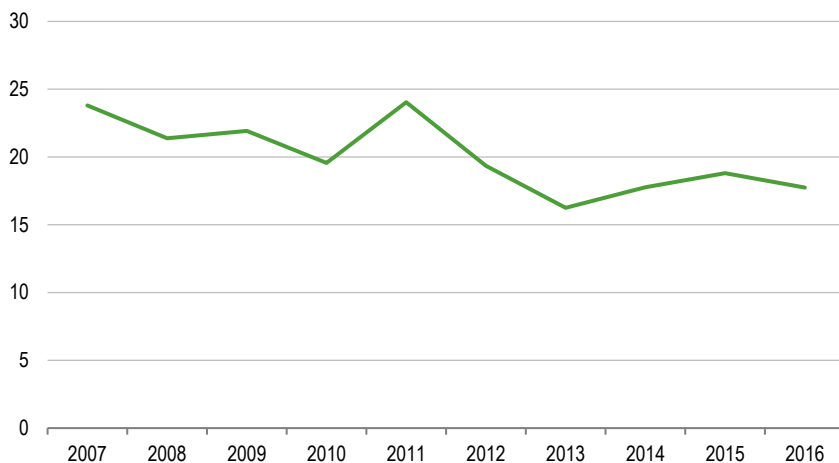
Стопа самоубистава

Свјетска здравствена организација дефинише самоубиство као дјело које намерно покреће и изводи лице са пуним сазнањима или очекивањима за негативне посљедице. У посматраном периоду 2007–2016. година, стопа самоубистава у Републици Српској имала је одређене промјене, што је и приказано на графикану Г-3.4.

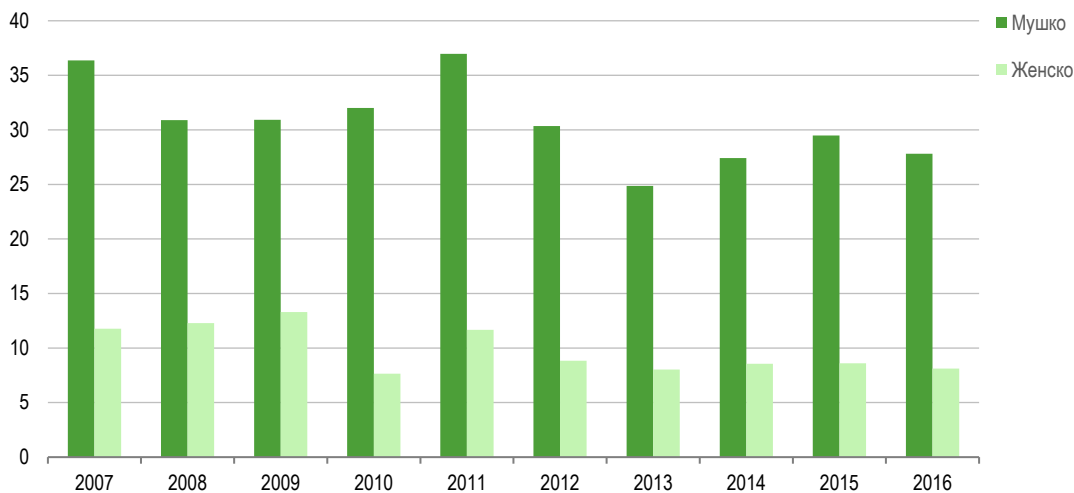
Стопа самоубиства била је највећа 2011. године и износила је 24,0 самоубиства на 100 000 становника, док је у наредним годинама дошло до благог пада, па је на крају посматраног периода, 2016. године, износила 17,7 самоубиства на 100 000 становника.

У Републици Српској стопа самоубиства по полу (графикон Г-3.5.), у посматраном периоду евидентно је била већа за мушкарце него за жене. У просјеку у овом периоду стопа самоубиства била је 3,2 пута веће за мушкарце него за жене.

Г-3.4. Укупна стопа смртности усљед самоубиства, 2007–2016. (на 100 000 становника)

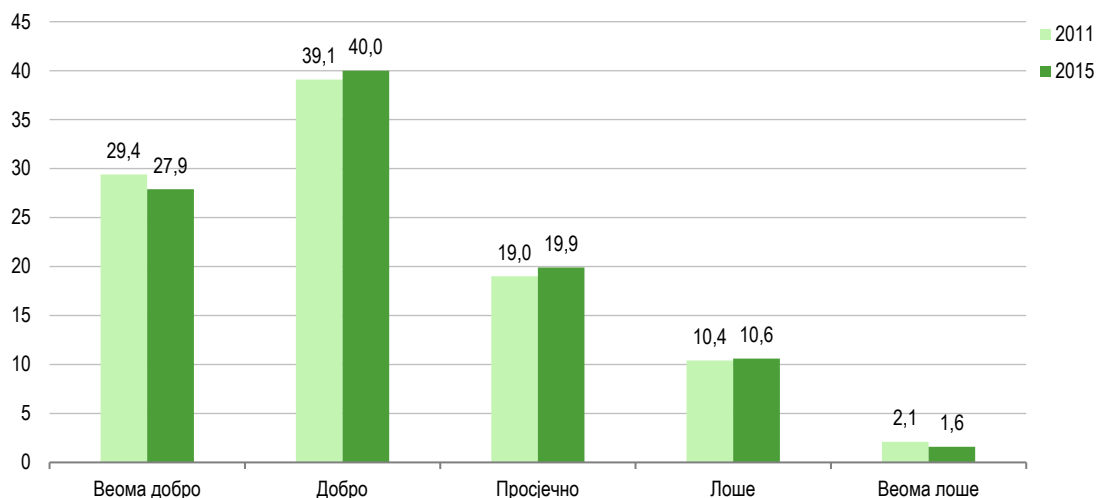

Г-3.5. Стопа смртности усљед самоубиства по полу, 2007–2016. (на 100 000 становника)

Анализа здравственог стања и услуга у Републици Српској рађена је на основу субјективног мишљења и одговора појединаца о здравственом стању, здравственим услугама, навикама и потешкоћама са којима се сучавају по питању здравља.

Г-3.6. Становништво према властитом мишљењу о здрављу, 2011. и 2015. (%)

Т-3.2. Становништво према стању здравља у односу на претходну годину, 2011. и 2015. (%)

	2011	2015
Боље	2,8	1,7
Лошије	16,2	15,1
Исто	81,0	83,2

Т-3.3. Становници који су у посљедњих 12 мјесеци требали лијечнички преглед, али га нису добили, према врсти медицинске услуге, 2011. и 2015. (%)

	2011	2015
Преглед доктора		
Требао бар једном	2,0	3,2
Није требао	98,0	96,8
Преглед стоматолога		
Требао бар једном	1,0	1,7
Није требао	99,0	98,3

Т-3.4. Главни разлози недобијања медицинске услуге према врстама, 2011 и 2015. (%)

	2011	2015
Преглед доктора		
Нисам могао/ла себи да приуштим	40,5	48,9
Листа чекања	27,6	(16,0)
Нисам могао/ла да изађем, нисам имао/ла времена	-	:
Сувише далеко, нема превоза	11,7	(11,7)
Страх од доктора	2,1	:
Желио/жељела сам да чекам	6,3	(19,5)
Не знам ни једног доброг доктора	-	-
Други разлог	11,8	:
Преглед стоматолога		
Нисам могао/ла себи да приуштим	80,2	73,1
Листа чекања	-	:
Нисам могао/ла да изађем, нисам имао/ла времена	-	:
Сувише далеко, нема превоза	-	:
Страх од доктора	-	:
Желио/жељела сам да чекам	19,8	:
Други разлог	-	:

Т-3.5. Преваљенција пушења

	2011	2015
Просјечан број конзумираних цигарета у посљедњих седам дана	25,5	30,0

4

Обезбиједити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности цјеложивотног учења

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq4>

Потциљеви

- 4.1. До краја 2030. године обезбиједити да све дјевојчице и дјечаци заврше бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и дјелотворним исходима учења.
- 4.2. До краја 2030. године обезбиједити да све дјевојчице и дјечаци имају приступ квалитетном развоју у раном дјетињству, бризи и предшколском образовању како би се припремили за основно образовање.
- 4.3. До краја 2030. године обезбиједити једнаку доступност економски прихватљивог и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања, укључујући универзитетско, за све жене и мушкарце.
- 4.4. До краја 2030. године знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вјештине, између осталог и техничке и стручне, за запослење, пристојне послове и предузетништво.
- 4.5. До краја 2030. године елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбиједити једнак приступ свим нивоима образовања и стручним обукама за рањиве групе, укључујући лица са инвалидитетом, старосједилачко становништво и дјецу у рањивим ситуацијама.
- 4.6. До краја 2030. године обезбиједити да сви млади и знатан број одраслих (и мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост.
- 4.7. До краја 2030. године обезбиједити да сви ученици стекну знања и вјештине потребне да се унаприједи одрживи развој, између осталог и путем едукације за одрживи развој и одрживе стилове живота, људска права, родну равноправност, као и за промовисање културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноврсности и доприноса културе одрживом развоју.
- 4.а Изградити и побољшати образовне објекте који су прилагођени дјеци, лицима са инвалидитетом и родним разликама, те обезбиједити безбједна, ненасилна, инклузивна и дјелотворна окружења за учење за све.
- 4.б До краја 2020. године на глобалном нивоу знатно проширити број стипендија које су доступне земљама у развоју, посебно најнеразвијенијим земљама, малим острвским државама у развоју и афричким земљама, за похађање вишег образовања у развијеним земљама и осталим земљама у развоју, укључујући стручну обуку и информационе и комуникационе технологије, као и техничке, инжењерске и научне програме.
- 4.ц До краја 2030. године знатно повећати број квалификованих учитеља, између осталог и кроз међународну сарадњу за обуку учитеља у земљама у развоју, посебно у најнеразвијенијим земљама и малим острвским државама у развоју.

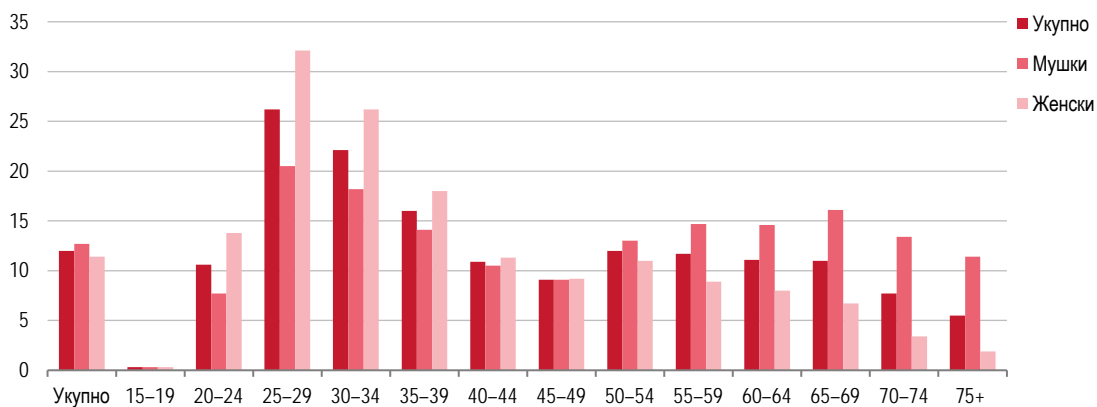
Образовање одраслих подстиче одрживи и инклузивни економски раст и представља кључно оруђе за сузбијање сиромаштва, унапређење здравља и благостања и доприноси одрживом друштву које учи. Висококвалитетна радна снага са савременим вјештинама циљ је образовања одраслих.

Анкетом о образовању одраслих прикупљају се подаци о учешћу лица старости од 25 до 64 године у формалном и неформалном образовању и информалном учењу. Анкета је спроведена у периоду од 1. фебруара до 31. марта 2017. године. У Републици Српској, у посљедњих 12 мјесеци од дана анкетирања, у формалном и/или неформалном образовању учествовало је 9,8% одраслих. Већина одраслих, њих 90,2%, није учествовала ни у формалном, ни у неформалном образовању. У информалном учењу, у посљедњих 12 мјесеци од дана анкетирања, учествовало је 73,7% одраслих.

T-4.1. Одрасли који су учествовали у формалном и/или неформалном образовању према полу, 2016–2017.

	Укупно		Одрасли који су учествовали у формалном и/или неформалном образовању		Одрасли који нису учествовали у формалном и/или неформалном образовању	
	број	%	број	%	број	%
УКУПНО	615 626	100,0	(60 624)	9,8	555 002	90,2
Мушки	344 932	100,0	(34 757)	(10,1)	310 175	89,9
Женски	270 695	100,0	(25 867)	(9,6)	244 827	90,4

Г-4.2. Учешће становништва старости 15 и више година са највише завршеном вишом школом, првим степеном факултета или високом школом, факултетом, академијом или универзитетом према полу и старости, 2013. (%)

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5>

Потциљеви

- 5.1. Окончати свуда и све облике дискриминације против свих жена и дјевојчица.
- 5.2. Елиминисати све облике насиља над женама и дјевојчицама у јавној и приватној сфери, укључујући трговину људима, односно сексуалну експлоатацију и друге облике експлоатације.
- 5.3. Елиминисати све штетне праксе као што су дјечији, рани и насилни бракови и обрезивање женских гениталија.
- 5.4. Препознати и вједновати неплаћено старање и рад у домаћинству кроз обезбјеђивање јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите те кроз промовисање заједничке одговорности у домаћинству и породици, на начин који је прикладан у одговарајућој држави.
- 5.5. Осигурати да жене у потпуности и дјелотворно учествују и имају једнаке могућности да учествују у руковођењу на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.
- 5.6. Осигурати универзалну доступност полног и репродуктивног здравља и репродуктивних права, како је договорено у складу са „Програмом акције Међународне конференције о становништву и развоју“¹⁾ и „Пекиншком платформом за акцију“²⁾, односно са документима који су настали као резултат њихових прегледних конференција.
- 5.а Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима имовине, финансијским услугама, наслједству и природним ресурсима, у складу са законима у државама чланицама.
- 5.б Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационе и комуникационе технологије, ради промовисања оснаживања жена.
- 5.ц Усвојити и оснажити исправне политике и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживања свих жена и дјевојчица на свим нивоима.

¹⁾ <https://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action#>

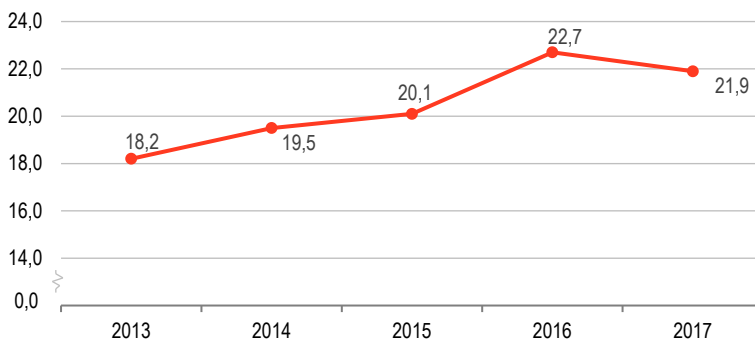
²⁾ <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/>

Оснаживање жена и постизање једнакости полова зависи од балансираног учешћа жена и мушкараца у формалном образовању, на тржишту рада и у процесима доношења одлука. Још један важан аспект је елиминација физичког и сексуалног насиља над женама.

Запосленост

Родни јаз у запослености представља разлику између стопа запослености мушкараца и жена старости од 20 до 64 године. Смањење родног јаза у запослености веома је важно за једнакост и одрживу економију. У периоду 2013–2017. година, родни јаз у запослености у Републици Српској био је у порасту. Тако је у 2017. години проценат запослених мушкараца у односу на проценат запослених жена био већи за 21,9 процентних поена, док је та разлика у ЕУ-28 износила 11,6 процентних поена у 2016. години.

Г-5.1. Родни јаз у запослености, 2013–2017. (процентни поени)

Образовање

Једнак приступ квалитетном образовању за жене и мушкарце важан је стуб једнакости полова. Висок ниво образованости становништва као и стицање нових квалификација које прате потребе тржишта рада, кључни су елементи за успјешну и одрживу економију. Високо образовање сматра се покретачем друшта који подржава иновације, економски раст и веће благостање свих грађана.

Учешће високообразованих у укупном броју лица старости 30–34 године у Републици Српској порастао је са 17,9% у 2013. години на 22,2% у 2017. години. Процент високообразованих мушкараца ове старосне доби опао је у периоду 2013–2017. година за 1,3 процентна поена, док је код жена у истом периоду забиљежен раст од 10,7 процентних поена. Родни јаз у овој области порастао је од 2013. до 2017. године, са 3,8 на 15,8 процентних поена.

Т-5.1. Процент високообразованих лица старости 30-34 године, 2013–2017. (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
Укупно	(17,9)	(20,2)	(16,8)	23,5	(22,2)
Мушки	(15,9)	(16,2)	(11,3)	(15,8)	((14,6))
Женски	(19,7)	(24,7)	(22,5)	(31,0)	(30,4)

Потциљеви

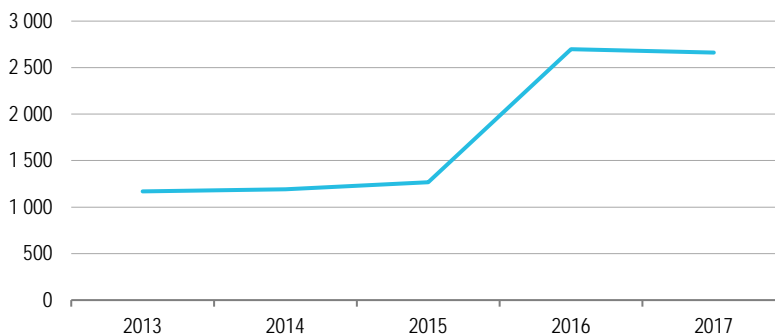
- 6.1. До краја 2030. године постићи универзалан и једнак приступ безбједној и економски прихватљивој питкој води за све.
- 6.2. До краја 2030. године постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све, као и окончање праксе обављања дефекације на отвореном, уз обраћање посебне пажње на потребе жена и дјевојчица, односно оних у рањивим ситуацијама.
- 6.3. До краја 2030. године унаприједити квалитет воде тако што ће се смањити загађење, елиминисати расипање и на најмању могућу мјери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удио непрочишћених отпадних вода и знатно повећати рециклирање и безбједну поновну употреба на глобалном нивоу.
- 6.4. До краја 2030. године битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и осигурати одрживу експлоатацију воде и снабдијевање водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мјери смањило број људи који се суочавају са несташицом воде.
- 6.5. До краја 2030. године примјенити интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима, између осталог и кроз прекограничну сарадњу, ако је то потребно.
- 6.6. До краја 2020. године заштитити и обновити екосистеме повезане са водом, укључујући планине, шуме, плавна земљишта, ријеке, водоноснике и језера.
- 6.a До краја 2030. године проширити међународну сарадњу са земљама у развоју и подршку тим земљама у стварању капацитета за активности и програме везане за воду и санитарне услове, укључујући прикуљање воде, десалинацију, ефикасно коришћење воде, третман отпадних вода, рециклирање и технологије поновне употребе воде.
- 6.б Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водом и санитарним условима.

Доступност и квалитет водних ресурса представља предуслов очувања здравља човјека, животне средине и привредног развоја. Значај воде као животно важног ресурса, који је под све већим притиском климатских промјена и повећања свјетске популације, намеће потребу активне заштите водних ресурса од загађења и побољшање санитарних услова, прије свега у земљама у развоју.

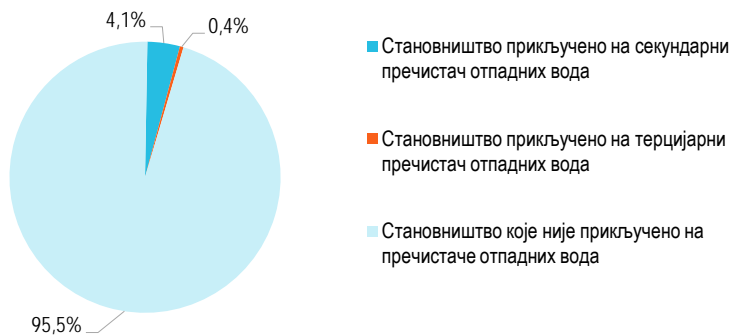
Удио третиране у укупној количини испуштених отпадних комуналних вода биљежи раст са 4,2% на 9,7% током периода 2013–2017. година. У 2017. години тек 4,5% становништва Републике Српске било је прикључено на пречистаче са најмање секундарним третманом отпадних вода.

Г-6.1. Третиране отпадне комуналне воде, 2013–2017. (хиљ. м³)

Секундарни третман означава други степен пречишћавања отпадних вода биолошким поступком са секундарним таложењем и друге процесе којима се биолошка потрошња кисеоника (БПК) смањује за најмање 70% и хемијска потрошња кисеоника (ХПК) за најмање 75%. Терцијарни третман означава трећи степен пречишћавања отпадних вода путем кога се, након секундарног пречишћавања, уклања фосфор и/или азот.

Г-6.2. Структура прикључености становништва на пречистаче отпадних комуналних вода, 2017.

7

Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq7>

Потциљеви

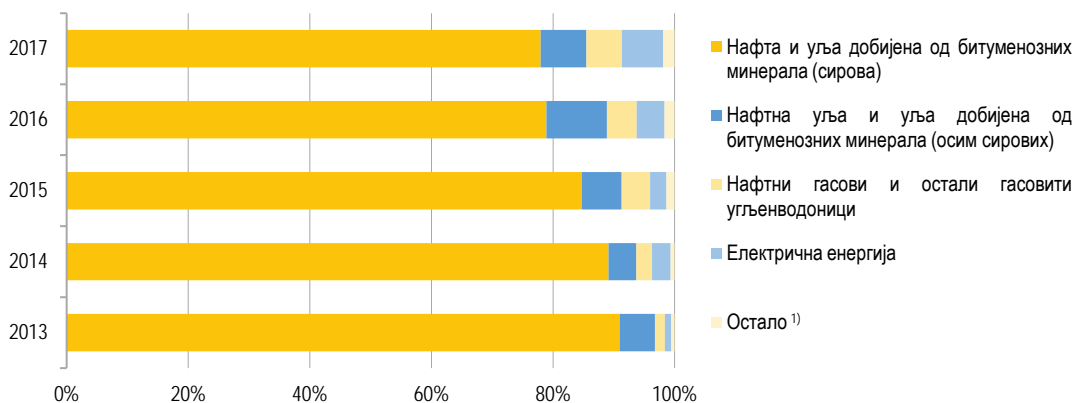
- 7.1. До краја 2030. године осигурати универзални приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама.
- 7.2. До краја 2030. године повећати одрживост удјела обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу.
- 7.3. До краја 2030. године удвостручити глобалну стопу унапређења енергетске ефикасности.
- 7.а До краја 2030. године унаприједити међународну сарадњу како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива и промовисати инвестирање у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије.
- 7.б До краја 2030. године проширити инфраструктуру и унаприједити технологију за снабдијевање свих корисника услугама модерне и одрживе енергије у земљама у развоју, а посебно у најнеразвијенијим земљама и малим острвским државама у развоју.

Приступачна и чиста енергија означава потребу да се смање зависност од увоза енергената који чине нафта, нафтна уља и гасови. У том смјеру, у Републици Српској неопходно је повећати домаћу производњу енергије с акцентом на електричну енергију, затим повећање енергетске ефикасности и развој инфраструктуре.

Република Српска је највише увозила нафту и уља добијена од битуменозних минерала у периоду 2013–2017. година. Зависност од увоза енергената излаже домаћу економију нестабилним свјетским цијенама и ризиком од несташица.

Г-7.1. Учешће производа у укупном увозу енергије, 2013–2017.

¹⁾ Остало обухвата камени и мрки угаљ, кокс, катран, смола и вазелин.

Т-7.1. Домаћинства која нису у могућности да адекватно грију стамбену јединицу, 2011. и 2015. (%)

	2011	2015
Неадекватно гријање стамбене јединице	16,2	11,5

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq8>

Потциљеви

- 8.1. Одржати економски раст по глави становника у складу са условима у државама чланицама, а у најнеразвијенијим земљама одржати раст бруто домаћег производа на нивоу од најмање 7 одсто годишње.
- 8.2. Постићи више нивое економске продуктивности преко диверзификације, технолошких унапређења и иновација, између осталог и фокусирајући се на радно интензивне и високо профитабилне секторе.
- 8.3. Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристojних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама.
- 8.4. Прогресивно унаприједити, до краја 2030. године, глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине у складу са десетогодишњим оквиром програма који се односе на одрживу потрошњу и производњу, уз водећу улогу развијених земаља.
- 8.5. До краја 2030. године постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и лица са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вриједности.
- 8.6. До краја 2020. године битно смањити удио младих који нису запослени нити су у процесу образовања, односно обуке.
- 8.7. Преузети непосредне и дјелотворне мјере како би се окончали присилни рад, модерни облици ропства и трговина људима, обезбиједила забрана и елиминисали најгори облици дјечијег рада, укључујући регрутовање и коришћење дјеце војника, као и како би се до 2025. године окончао дјечији рад у свим његовим облицима.
- 8.8. Заштитити радна права и промовисати безбједно и сигурно радно окружење за све раднике, укључујући раднике мигранте, а посебно жене мигранте, и оне који раде опасне послове.
- 8.9. До краја 2030. године осмислити и примјенити политике за промовисање одрживог туризма који креира радна мјеста и промовише локалну културу и производе.
- 8.10. Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све.
- 8.a Повећати подршку на основу „Помоћи за трговину“ за земље у развоју, посебно за најнеразвијеније земље, између осталог и преко „Унапријеђеног интегрисаног оквира за питања трговинско-техничке помоћи најнеразвијенијим земљама“¹⁾.
- 8.б До краја 2020. године развити и операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих и примјенити „Глобални пакт о запошљавању“²⁾ Међународне организације рада.

¹⁾ https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/teccop_e/ff_e.htm

²⁾ <http://www.ilo.org/jobspect/lang-en/index.htm>

Економски раст и пристojно запошљавање од кључног су значаја за развој и просперитет земаља и за благостање и личну реализацију појединаца.

Запосленост

Достојно запошљавање за све, укључујући жене, лица са инвалидитетом, младе, старе и мигранте пресудно је за побољшање благостања друштва у цјелини. Повећано запошљавање кључни је услов за смањење сиромаштва и неједнакости.

У 2017. години стопа запослености износила је 51,8%, што је раст од 4,7 процентних поена у односу на 2013. годину.

Т-8.1. Стопе запослености становништва старости 20–64 године, 2013–2017. (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
УКУПНО	47,1	47,5	47,9	49,3	51,8
Мушки	56,1	57,1	57,8	60,4	62,8
Женски	37,9	37,6	37,7	37,7	40,9

Незапосленост

Тржиште рада Републике Српске је и у 2017. години наставило да се опоравља од утицаја негативних ефеката свјетске економске кризе. Након што је стопа незапослености у 2013. години порасла за 1,4 процентна поена, у 2014. години смањила се за 1,3 процентна поена, у 2015. години смањила се за 0,5 процентна поена, у 2016. години смањила се за 0,4 процентна поена и у 2017. години се смањила за 3,8 процентних поена.

Посматрано по полу, у 2017. години у односу на претходну годину, стопа незапослености жена мања је за 4,4 процентна поена, док је стопа незапослености мушкараца мања за 3,6 процентних поена.

Дугорочна незапосленост обухвата незапослена лица која траже запослење дуже од једне године. Дугорочна стопа незапослености у 2017. години износила је 17,4% и за 5,1 процентни поен мања је у односу на 2013. годину.

Т-8.1. Стопе незапослености, 2013–2017. (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
УКУПНО	27,0	25,7	25,2	24,8	21,0
Мушки	25,3	23,8	23,4	21,6	18,0
Женски	29,5	28,4	27,7	29,5	25,1

Потциљеви

- 9.1. Развити квалитетну, поуздану, одрживу и прилагодљиву инфраструктуру, укључујући регионалну и међуграничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, са фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све.
- 9.2. Промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и, до краја 2030. године, значајно повећати удио индустрије у стопи запослености и бруто домаћем производу, у складу са условима у државама чланицама, а у најнеразвијенијим земљама удвостручити њен удио.
- 9.3. Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама, посебно у земљама у развоју, што обухвата и повољне кредите, и повећати њихову интеграцију у ланце вриједности и у тржишта.
- 9.4. До краја 2030. године унаприједити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и шире усвајање чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему све земље предузимају активности у складу са својим капацитетима.
- 9.5. Проширити научна истраживања, унаприједити технолошке капацитете индустријских сектора у свим земљама, а посебно у земљама у развоју, што подразумемијева да се, до краја 2030. године, подстичу иновације и да се број запослених у области истраживања и развоја на милион људи знатно повећа, као и да се повећа јавна и приватна потрошња на истраживање и развој.
- 9.а Олакшати развој одрживе и прилагодљиве инфраструктуре у земљама у развоју кроз унапређивање финансијске, технолошке и техничке подршке афричким земљама, најнеразвијенијим земљама, земљама у развоју које немају излаз на море и малим острвским државама у развоју.
- 9.б Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновација у земљама у развоју, између осталог и тако што ће се обезбиједити погодно окружење у погледу политика за, уз остало, индустријску диверзификацију и додавање вриједности добрима.
- 9.ц Значајно повећати приступ информационим и комуникационим технологијама и уложити напоре да се обезбиједи универзални и економски прихватљив приступ интернету у најнеразвијенијим земљама до 2020. године.

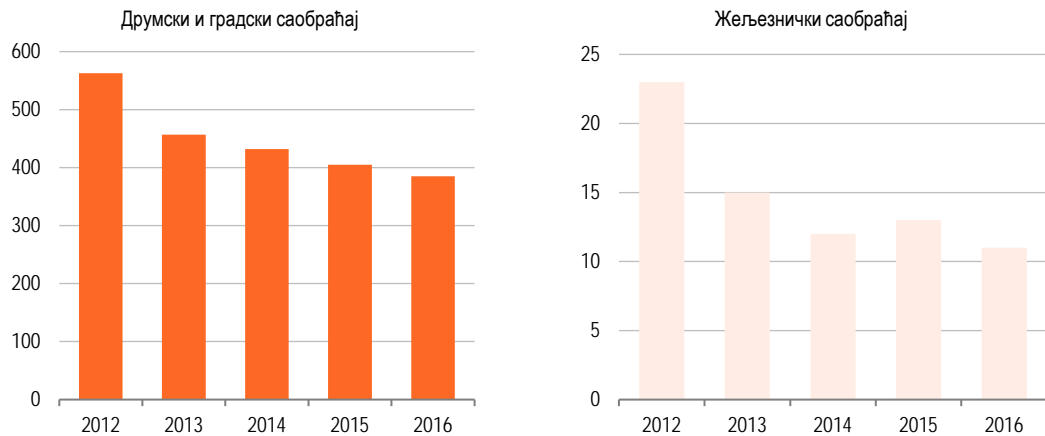
Одржива транспортна инфраструктура огледа се у повезивању нових транспортних технологија и напретка у транспортном систему са перформансама возила и ефикасношћу путовања ради одржавања мобилности у свим видовима саобраћаја.

Број превезених путника и робе у копненом саобраћају у посљедњих пет година биљежи пад. У 2016. години превезено је око 28 милиона путника, односно 3,8% мање него у 2015. години. Тренд смањења обима превезених путника у друмском и жељезничком саобраћају могао би да се оправда повећањем обима међународног ваздушног превоза путника или избором сопственог аутомобила као средства превоза. Мобилност путника у будућности зависила би од повећања удјела разних облика колективног транспорта (аутобус, воз, такси) у укупном копненом превозу путника. Значајан је и удио градско-приградског путничког саобраћаја, којим се превезе 80,1% од укупног броја превезених путника.

Негативан тренд забиљежен је и у теретном саобраћају. Томе значајно доприноси смањење обима жељезничког теретног саобраћаја, који је мањи за 11,0%, док је друмским саобраћајем превезено 6,0% мање робе него у 2015. години. Од 2012. године удио жељезничког саобраћаја у укупном превозу робе опао је са 72,3% на 55,6%. Повећање удјела друмског теретног саобраћаја није праћено у повећањем обима укупно превезене робе, јер тренутно нема алтернатива за повећање обима теретног саобраћаја.

Т-9.1. Превоз путника по гранама саобраћаја, 2012–2016.

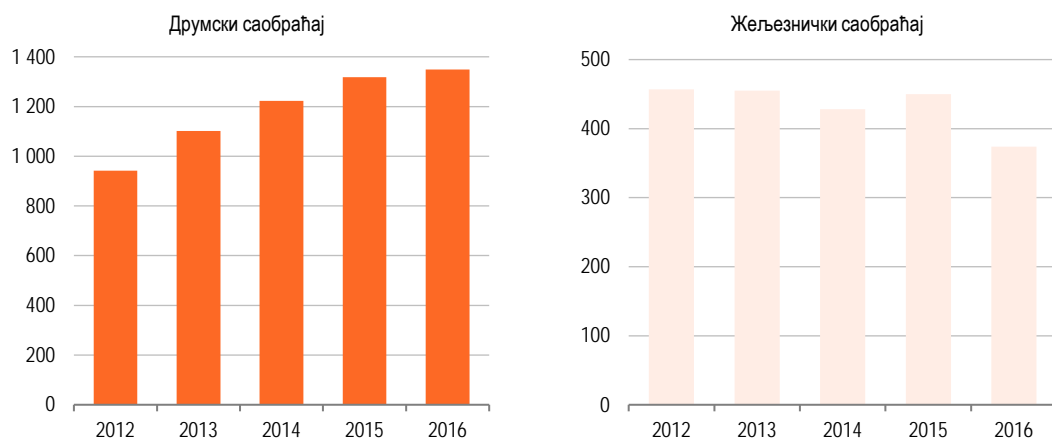
	2012	2013	2014	2015	2016
УКУПНО					
Превезени путници, хиљ.	32 933	31 686	31 554	29 745	28 637
Путнички километри, мил.	586	472	444	418	396
Жељезнички саобраћај					
Превезени путници, хиљ.	321	211	173	178	160
Путнички километри, мил.	23	15	12	13	11
Друмски и градски саобраћај					
Превезени путници, хиљ.	32 612	31 745	31 381	29 567	28 477
Путнички километри, мил.	563	457	432	405	385

Г-9.1. Развој путничког саобраћаја по гранама (путнички километри), 2012–2016.

Г-9.2. Превоз путника по гранама саобраћаја (структура), 2016.

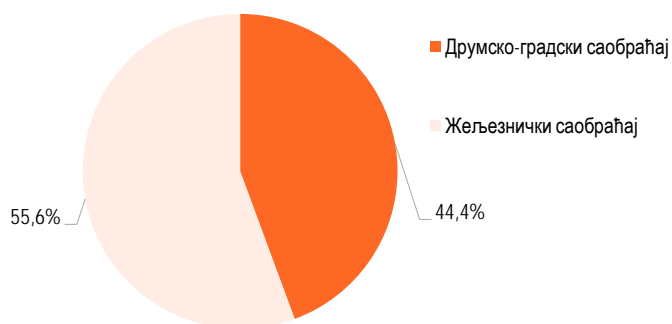

Т-9.2. Превоз робе по гранама саобраћаја, 2012–2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
УКУПНО					
Превезена роба, хиљ. t	7 435	7 635	7 674	8 711	7 938
Тонски километри, мил.	1 399	1 556	1 651	1 768	1 723
Жељезнички саобраћај					
Превезена роба, хиљ. t	5 372	5 191	5 009	4 964	4 416
Тонски километри, мил.	457	455	428	450	374
Друмски и градски саобраћај					
Превезена роба, хиљ. t	2 063	2 444	2 665	3 747	3 522
Тонски километри, мил.	942	1 101	1 223	1 318	1 349

Г-9.3. Развој теретног саобраћаја по гранама саобраћаја (тонски километри), 2012–2016.

Г-9.4. Превоз робе по гранама саобраћаја (структура), 2016.

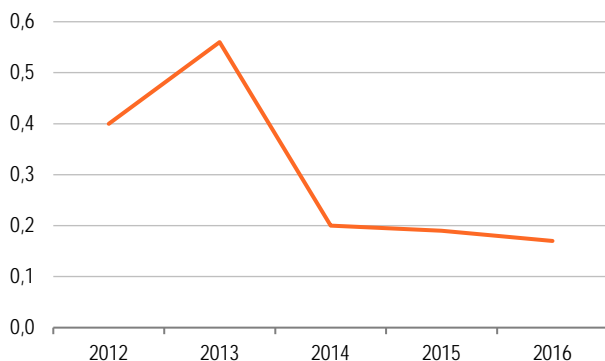
Данас је знање препознато као носилац раста продуктивности и битан фактор привредног раста, чиме је стављен нагласак на технологије, информације и процес учења у јачању економских потенцијала. У условима глобалне конкуренције, постизању конкурентских предности снажан ослонац представљају иновације и стварање нових, одрживих индустрија подстакнутих улагањима у истраживање и развој.

Бруто домаћи издаци за истраживање и развој обухватају сва финансијска средства потрошена за истраживање и развој, а чине их текући и инвестициони издаци. У Републици Српској бруто домаћи издаци за истраживање и развој у 2016. години износили су 16 736 000 КМ, од тога су текући издаци износили 14 650 000 КМ (87,5%), а инвестициони издаци 2 086 000 КМ (12,5%). Бруто домаћи издаци за истраживање и развој у 2016. години у односу на бруто домаћи производ износили су 0,17%.

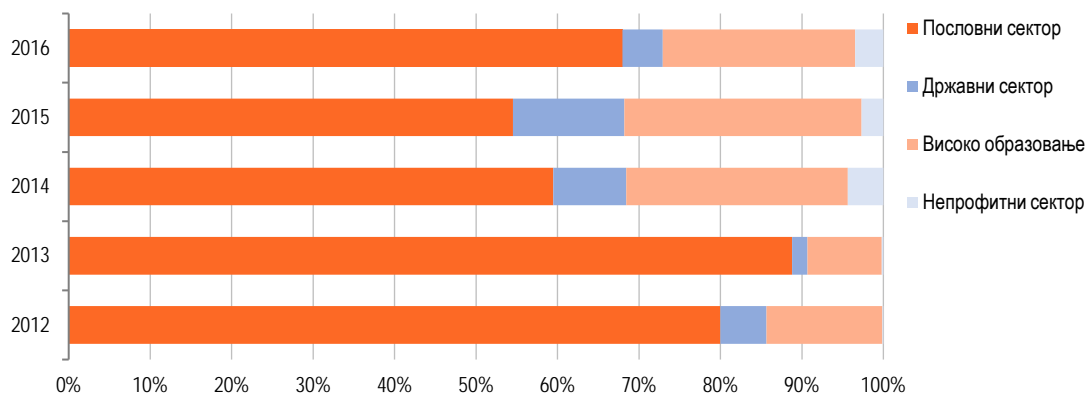
Т-9.3. Бруто домаћи издаци за истраживање и развој према секторима, 2012–2016. (хиљ. КМ)

	2012	2013	2014	2015	2016
УКУПНО	34 297	49 035	17 839	17 935	16 736
Сектори					
Пословни	27 430	43 541	10 614	9 780	11 376
Државни	1 946	924	1 598	2 450	827
Високо образовање	4 875	4 464	4 845	5 225	3 954
Непрофитни	46	106	782	480	579

Г-9.5. Учешће бруто домаћих издатака за истраживање и развој у бруто домаћем производу, 2012–2016. (%)

Г-9.6. Бруто домаћи издаци за истраживање и развој према секторима, 2012–2016.

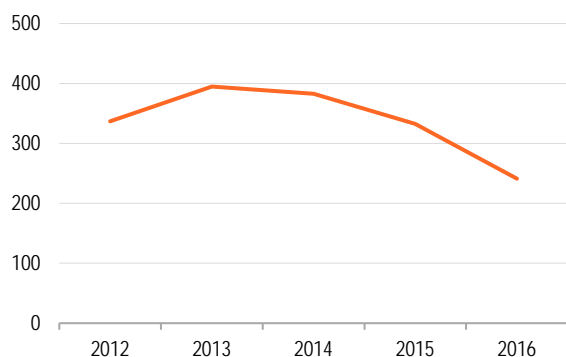
Запослени на пословима истраживања и развоја обухватају истраживаче, стручне сараднике, техничко особље, руководеће и друго особље. Број запослених на пословима истраживања и развоја могуће је изразити и помоћу еквивалента пуне запослености. Еквивалент пуне запослености се израчунава за особе које раде краће од пуног радног времена на пословима истраживања и развоја, док запослени са пуним радним временом одговарају јединици еквивалента пуне запослености.

Истраживачи су стручњаци ангажовани на стварању нових знања, метода и система, те провођењу истраживачких пројеката. У Републици Српској у 2016. години на милион становника, изражено еквивалентом пуне запослености, био је запослен 241,1 истраживач.

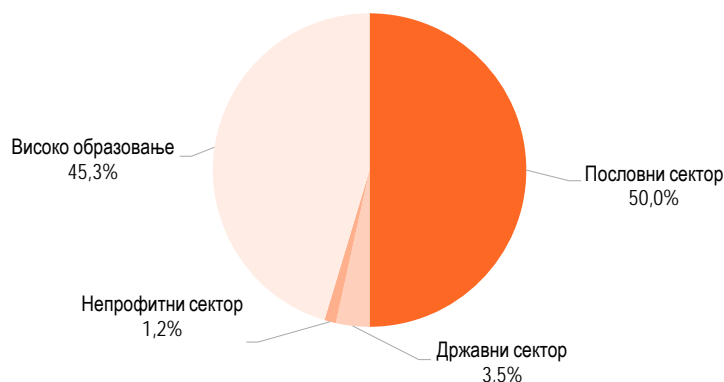
Т-9.4. Запослени на пословима истраживања и развоја, изражени еквивалентом пуне запослености, 2012–2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
УКУПНО	627,5	708,1	674,0	648,6	504,8
Сектори					
Пословни	246,2	259,7	192,6	242,7	252,4
Државни	28,9	18,9	35,8	68,8	17,5
Високо образовање	352,4	429,5	437,7	332,1	228,9
Непрофитни	-	-	7,9	5,0	6,0

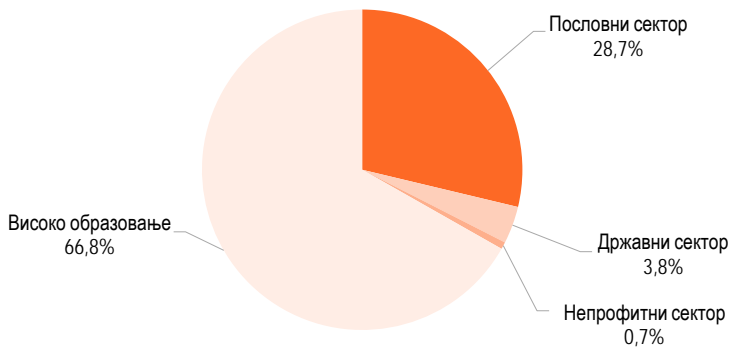
Г-9.7. Истраживачи изражени еквивалентом пуне запослености на милион становника, 2012–2016.

Г-9.8. Запослени на пословима истраживања и развоја према секторима, изражени еквивалентом пуне запослености, 2016.

Г-9.9. Истраживачи према секторима, изражени еквивалентом пуне запослености, 2016.

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg10>

Потциљеви

- 10.1. До краја 2030. године прогресивно постићи и одржати раст дохотка доњих 40% становништва по стопи вишој од просјека у државама чланицама.
- 10.2. До краја 2030. године оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидност, расу, етничку припадност, поријекло, религију или економски односно неки други статус.
- 10.3. Осигурати једнаке могућности и смањити неједнакости у резултатима, између осталог и тако што ће се елиминисати дискриминаторски закони, политике и праксе и што ће се, у том погледу, промовисати прикладно законодавство, политике и активности.
- 10.4. Усвојити политике, посебно фискалну политику и политике у области плата и социјалне заштите, и прогресивно постићи већу равноправност.
- 10.5. Унаприједити прописе и праћење глобалних финансијских тржишта и институција те појачати примјену тих прописа.
- 10.6. Осигурати да земље у развоју буду боље представљене и да се чује њихов глас у процесу доношења одлука у глобалним међународним економским и финансијским институцијама како би се створиле дјелотворније, кредибилније, одговорније и легитимније институције.
- 10.7. Олакшати уређену, безбједну, редовну и одговорну миграцију и мобилност људи, између осталог и кроз примјену планираних и добро вођених миграционих политика.
- 10.a Примјењивати принцип специјалног и диференцијалног третмана за земље у развоју, посебно за најнеразвијеније земље, у складу са споразумима Свјетске трговинске организације.
- 10.б Подстицати званичну развојну помоћ и финансијске токове, па и директне стране инвестиције, за државе у којима постоји највећа потреба, а посебно за најнеразвијеније земље, афричке земље, мале острвске државе у развоју и земље у развоју које немају излаз на море, у складу са плановима и програмима који постоје у државама чланицама.
- 10.ц До краја 2030. године снизити на мање од 3% трансакционе трошкове за дознаке миграната и елиминисати токове дознака са трошковима вишим од 5%.

Просјечан јаз сиромаштва мјери колико је (у процентима) просјечан издатак за потрошњу сиромашних домаћинстава испод прага сиромаштва.

Однос квинтила S80/S20 пореди укупан еквивалентан издатак горњег квинтила (20% домаћинстава с највећим еквивалентним издацима за потрошњу) са издатком најнижег квинтила (20% домаћинстава с најмањим еквивалентним издацима за потрошњу).

Gini коефицијент је мјера статистичке дисперзије и дефинише се као однос коју има вриједност између 0 (савршена једнакост, тј. све особе имају исту потрошњу) и 1 (савршена неједнакост, тј. само једна особа има потрошњу једнаку потрошњи читаве популације, док је потрошња свих осталих особа једнака нули).

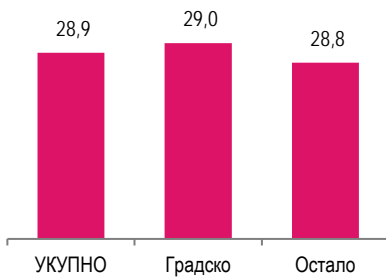
Т-10.1. Величина сиромаштва према различитим линијама сиромаштва, 2004–2015.

	2004	2007	2011	2015
50% медијане издатака	8,2	10,8	8,0	7,0
60% медијане издатака	16,1	17,3	14,8	13,9
70% медијане издатака	24,5	25,3	23,1	23,0

Т-10.2. Индикатори сиромаштва, 2007–2015.

	2004	2007	2011	2015
Јаз сиромаштва (домаћинства)	20,9	26,5	23,0	22,1
Однос S80/S20	5,1	5,1	4,4	4,3

Г-10.1. GINI коефицијент према типу насеља, 2015.

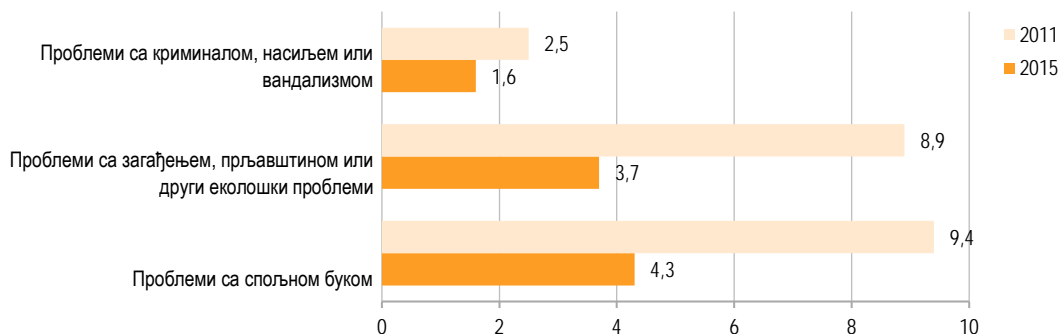
<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq11>

Потциљеви

- 11.1. До краја 2030. године осигурати да сви имају приступ адекватном, безбједном и економски прихватљивом смјештају и основним услугама те унаприједити услове у нехијјенским насељима.
- 11.2. До краја 2030. године омогућити приступ безбједним, економски прихватљивим, приступачним и одрживим транспортним системима за све, унапређујући безбједност на путевима, прије свега проширивањем обима јавног превоза, уз обраћање посебне пажње на потребе оних који се налазе у рањивим ситуацијама, жена, дјеце, лица са инвалидитетом и старијих лица.
- 11.3. До краја 2030. године у свим земљама унаприједити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање људских насеља и за управљање њима.
- 11.4. Појачати напоре да се заштити и обезбједи свјетска културна и природна баштина.
- 11.5. До краја 2030. године значајно смањити број смртних случајева и број угрожених људи те знатно смањити економске губитке до којих доводе елементарне непогоде, између осталог и оне повезане са водом, усмјеравајући пажњу на заштиту сиромашних и оних у рањивим ситуацијама.
- 11.6. До краја 2030. године смањити негативан утицај градова на животну средину мјерен по глави становника, између осталог и тако што ће се посебна пажња посветити квалитету ваздуха и управљању отпадом на општинским и другим нивоима.
- 11.7. До краја 2030. године омогућити универзални приступ безбједним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама, посебно за жене и дјецу, старија лица и лица са инвалидитетом.
- 11.а Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних урбаних и руралних области оснаживањем планирања развоја на нивоу држава чланица и на регионалном нивоу.
- 11.б До краја 2020. године знатно повећати број градова и људских насеља који усвајају и примјењују интегрисане политике и планове у смислу инклузије, ефикасности ресурса, ублажавања климатских промјена и прилагођавања климатским промјенама, отпорности на елементарне непогоде, односно који развијају и реализују, у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од катастрофа 2015-2030, свеобухватно управљање ризицима од елементарних непогода на свим нивоима.
- 11.ц Подржати најнеразвијеније земље, између осталог и кроз финансијску и техничку помоћ, у изградњи одрживих и прилагодљивих зграда за које се користе локални материјали.

Г-11.1. Проблеми домаћинства са буком, криминалом и еколошки проблеми, 2011. и 2015. (%)

Управљање отпадом као ресурсом чини темеље одрживог развоја економије, доприноси, при том, заштити здравља становништва и животне средине. Како би осигурала одрживост и ефикасност коришћења ресурса, Европска унија је усвојила Оквирну директиву о отпаду (2008/98/EC), којом се прописује обавеза земаља чланица да до 2020. године рециклирају или поновно искористе најмање 50% генерисаног комуналног отпада.

Комунални отпад се састоји, углавном, од отпада из домаћинства, укључујући отпад из других извора који је по свом саставу сличан отпаду из домаћинства. Удио рециклираног, односно поново искоришћеног отпада у укупно генерисаном комуналном отпаду у Републици Српској остао је на приближно истом нивоу, од 0,7% до 0,8%, у периоду 2013-2017. година. Доминантан поступак збрињавања комуналног отпада током истог периода је трајно одлагање на одлагалиштима отпада.

Т-11.1. Генерисани и прерађени комунални отпад, 2013–2017.

	2013	2014	2015	2016	2017
Укупно произведени комунални отпад, t	388 767	... ¹⁾	403 352	425 962	391 186
Комунални отпад предат на прераду, t	3 156	3 260	2 864	2 901	2 946
Удио прерађеног комуналног отпада, %	0,8	... ¹⁾	0,7	0,7	0,8

¹⁾ Метод рачунања није оптимално примјењив због поплава у 2014. години

Потциљеви

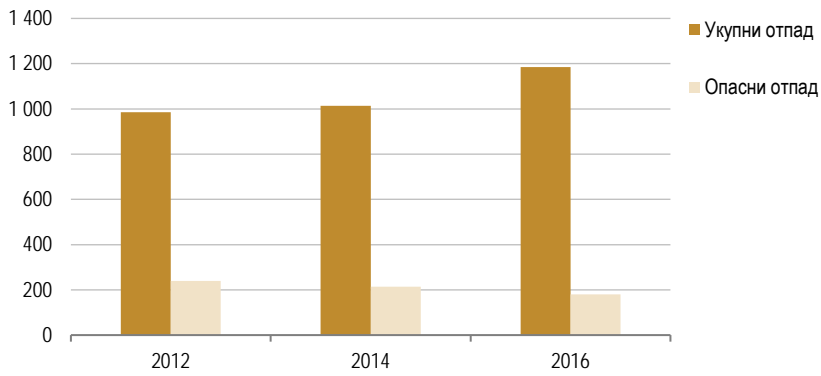
- 12.1. Примиијенити десетогодишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу, у коме ће учествовати све земље, а развијене земље ће преузети руководећу улогу, узимајући у обзир степен развоја и капацитете земаља у развоју.
- 12.2. До краја 2030. године постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.
- 12.3. До краја 2030. године глобално преполовити бацање хране по глави становника на нивоу малопродаје и потрошача те смањити губитке у храни у производњи и ланцима снабдијевања, што обухвата и губитке који настају после жетве.
- 12.4. До краја 2020. године постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим облицима отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним оквирима, и значајно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину.
- 12.5. До краја 2030. године значајно смањити генерисање отпада тако што ће се спрјечавати или смањивати његово генерисање, односно тако што ће се отпад прерађивати и поново употребљавати.
- 12.6. Подстицати компаније, посебно велике и међународне компаније, да усвоје одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у свој циклус извјештавања.
- 12.7. Промовисати праксе јавних набавки које су одрживе, у складу са политикама и приоритетима у државама чланицама.
- 12.8. До краја 2030. године осигурати да људи свуда имају релевантне информације и свијест о одрживом развоју и природним стиливима живота.
- 12.а Поддржати земље у развоју да јачају своје научне и технолошке капацитете како би се кретале у правцу одрживијих облика потрошње и производње.
- 12.б Развијати и примјењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који ствара радна мјеста и промовише локалну културу и производе.
- 12.ц Свести на разумну мјеру недјелотворне субвенције за фосилна горива којима се подстиче расипна потрошња отклањањем тржишних деформација, у складу са околностима у државама чланицама, између осталог и кроз реструктурирање система опорезивања и фазно укидање штетних субвенција тамо гдје оне постоје како би дошао до изражаја њихов утицај на животну средину, узимајући у обзир у потпуности специфичне потребе и услове земаља у развоју и сводећи на најмању мјеру могуће негативне утицаје на њихов развој на начин којим се штите сиромашни и погођене заједнице.

Осим што може да утиче на здравље становништва, отпад представља и потенцијално значајан губитак материјала и енергије у привреди. Подаци о генерисаном отпаду, искључујући главни минерални отпад, омогућавају праћење напретка у постизању циља смањења укупно насталог отпада, као једног од показатеља одговорне потрошње и производње. При том, будући да настаје у значајним количинама, минерални отпад ограничава упоредивост индикатора између појединих земаља, због чега се ова врста отпада искључује из посматрања.

У Републици Српској примјетан је тренд раста количине отпада, искључујући главни минерални отпад, који је настао у економским дјелатностима (КД БиХ 2010 В, С и D, а од 2014. и подручје F) и домаћинствима у периоду 2012-2016. година. Пораст евидентиране количине генерисаног отпада, изражено по становнику, од око 20% у датом периоду је условљен првенствено повећањем количине отпада у подручју производње и снабдијевања електричном енергијом. У истом периоду, количина опасног отпада, посматрано по становнику, показује тренд пада.

Г-12.1. Генерисани отпад, искључујући главни минерални отпад, 2012–2016. (кг по становнику)¹⁾

¹⁾ Обухваћена подручја КД БиХ 2010 В, С, Д и домаћинства, а од 2014. и подручје F

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq13>

Потциљеви

- 13.1. Оснажити прилагодљивост и адаптивни капацитет на ризике повезане са климатским условима и природним катастрофама у свим земљама.
- 13.2. Интегрисати мјере везане за климатске промјене у политике, стратегије и планирање у државама чланицама.
- 13.3. Унаприједити образовање, подизање нивоа свијести, као и људске и институционалне капацитете у вези са ублажавањем и смањивањем утицаја климатских промјена, односно са прилагођавањем и раним упозоравањем на климатске промјене.
- 13.а Примиијенити обавезу коју су развијене земље потписнице „Оквирне конвенције Уједињених нација о климатским промјенама“ преузеле како би заједно прикупиле 100 милијарди долара годишње до 2020. године из свих извора и тако одговориле на потребе земаља у развоју у контексту значајних активности на ублажавању негативних утицаја климатских промјена и транспарентности примјене, те у потпуности операционализовати Зелени климатски фонд кроз његову капитализацију, што је прије могуће.
- 13.б Промовисати механизме за подизање капацитета за дјелотворно планирање и управљање у вези са климатским промјенама у најнеразвијенијим земљама, што подразумева и фокусирање на жене и младе, односно на локалне и маргинализоване заједнице.

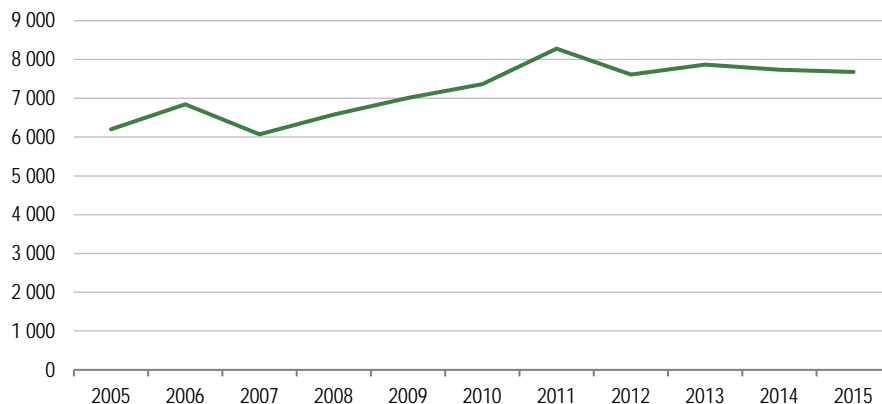

¹⁾ Прихватајући да је „Оквирна конвенција Уједињених нација о климатским промјенама“ примарни међународни, међувладин форум за преговарање о облицима глобалног одговора на климатске промјене. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>

Све чешћа појава екстремних временских услова, промјене у обрасцима годишњих доба, пораст нивоа мора и друге појаве упућују на присуство климатских промјена, којима највише доприносе емисије гасова са ефектом стаклене баште. Могућност ублажавања или прилагођавања посљедицама климатских промјена, од чега у значајној мјери може да зависи еколошка, друштвена и економска перспектива једног друштва, представља све већи изазов, нарочито за земље у развоју. Тренд емисије гасова са ефектом стаклене баште узима се као индикатор примјене мјера ублажавања ефеката климатских промјена.

Емисије гасова са ефектом стаклене баште у Републици Српској порасле су за око 24% током периода 2005–2015. година. Овом тренду највећим дијелом доприносе емисије из сектора енергетике, чије се учешће у укупним емисијама креће у распону 70-80%.

Г-13.1. Укупне емисије гасова са ефектом стаклене баште, искључујући поноре, 2005–2015. (Gg CO₂-eq¹⁾)²⁾

¹⁾ Еквивалент емисије угљен-диоксида (CO₂-eq) у гигаграмима (1 Gg=1 000 t); понори представљају уклањање или апсорпцију гасова са ефектом стаклене баште из атмосфере до чега долази, на примјер, код прираста дрвне масе у шумама.

²⁾ Извор: Републички хидрометеоролошки завод

Доминантан директан гас са ефектом стаклене баште је угљен-диоксид (CO_2), док је међу индиректним гасовима најзаступљенији сумпор-диоксид (SO_2). Емисије сумпор-диоксида, као и азотних-оксида (NO_x), показују раст од 65%, односно 26% током периода 2005–2015. година, док су емисије неметанских испаривих органских једињења (NMVOCs) током истог периода смањене за око 7%.

Г-13.2. Емисије индиректних гасова са ефектом стаклене баште, 2005–2015. (Gg)³⁾

³⁾ Извор: Републички хидрометеоролошки завод

Потциљеви

- 14.1. До краја 2025. године спријечити и значајно смањити све врсте загађивања морских ресурса, а посебно оних активности које долазе са копна, укључујући морски шут и загађење нутријента.
- 14.2. До краја 2020. године одрживо управљати морским и обалским екосистемима и заштитити их како би се избјегли значајни негативни утицаји, између осталог и кроз јачање њихове прилагодљивости, и предузети активности за њихову обнову како би океани поново постали здрави и продуктивни.
- 14.3. Свести на најмању мјеру утицаје повећања нивоа киселости океана и бавити се тим проблемом, између осталог и кроз бољу и ширу научну сарадњу на свим нивоима.
- 14.4. До краја 2020. године дјелотворно регулисати експлоатацију рибе и окончати прекомјерни риболов, као и незаконит, непријављен и нерегулисан риболов, односно деструктивне рибарске праксе, и примјенити научно засноване планове управљања како би се обновиле залихе риба у најкраћем могућем року, бар до нивоа на којима се може произвести максимални одрживи принос који је одређен њиховим биолошким карактеристикама.
- 14.5. До краја 2020. године очувати најмање 10% обалских и морских области, у складу са законима у државама чланицама међународним правом и на основу најбољих постојећих научних информација.
- 14.6. До краја 2020. године забранити одређене облике субвенција за рибарство које доводе до стварања превеликог капацитета рибара и прекомјерног изловљавања рибе, укинути субвенције које доприносе незаконитом, непријављеном и нерегулисаном риболову и уздржати се од увођења нових сличних субвенција, уз свијест да одговарајући и дјелотворни специјални и диференцијални третмани за земље у развоју и најнеразвијеније земље треба да буду интегрални дио преговора Свјетске трговинске организације у вези са субвенцијама за рибарство (узимајући у обзир текуће преговоре Свјетске трговинске организације, Развојну агенду из Дохе и Министарски мандат из Хонг Конга).
- 14.7. До краја 2030. године увећати економску корист за мале острвске државе у развоју и најнеразвијеније земље на основу одрживог коришћења морских ресурса, између осталог и преко одрживог управљања рибарством, водопривредом и туризмом.
- 14.а Повећати научно знање, развити истраживачке капацитете и преносити поморску технологију, узимајући у обзир „Критеријуме и смјернице Међувладине океанографске комисије за пренос поморске технологије“, како би се побољшало здравље океана и унаприједио допринос морског биодиверзитета развоју земаља у развоју, посебно малих острвских држава у развоју и најнеразвијенијих земаља.
- 14.б Обезбиједити приступ морским ресурсима и тржиштима за мале професионалне рибаре.
- 14.ц Осигурати пуну примјену међународног права, онако како то предвиђа „Конвенција Уједињених нација о поморском праву“ за земље потписнице, између осталог, гдје је то примјениво, и постојећих регионалних и међународних планова за очување и одрживо коришћење океана и њихових ресурса.

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg15>

Потциљеви

- 15.1. До краја 2020. године осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима.
- 15.2. До краја 2020. године промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и знатно повећати пошумљавање на глобалном нивоу.
- 15.3. До краја 2020. године борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свијету неутрализује деградација земљишта.
- 15.4. До краја 2030. године осигурати очување планинских екосистема, укључујући њихов биодиверзитет, како би се њихови капацитети унаприједили тако да пружају корист која има суштински значај за одрживи развој.
- 15.5. Предузети хитне и значајне активности за смањивање деградације природних станишта, зауставити губитак биодиверзитета и, до краја 2020. године, заштитити угрожене врсте и спријечити њихово изумирање.
- 15.6. Осигурати праведну и једнаку расподелу користи која проистиче из коришћења генетских ресурса и промовисати одговарајући приступ таквим ресурсима.
- 15.7. Предузети хитне активности како би се окончали криволов и трговина заштићеним животињским и биљним врстама и бавити се питањима потражње и понуде незаконитих производа израђених од дивљих животиња.
- 15.8. До краја 2020. године увести мјере како би се спријечио и значајно умањио утицај инвазивних страних врста на копнене и водне екосистеме те контролисати или искоријенити приоритетне врсте.
- 15.9. До краја 2020. године интегрисати вриједности екосистема и биодиверзитета у планирање, развојне процесе, стратегије за смањење сиромаштва и извјештаје у државама чланицама и на локалном нивоу.
- 15.а Мобилисати и значајно повећати финансијска средства из свих извора ради очувања и одрживог коришћења биодиверзитета и екосистема.
- 15.б Мобилисати значајна средства из свих извора и на свим нивоима како би се финансирало одрживо управљање шумама и пружили одговарајући подстицаји земљама у развоју за унапређење таквог управљања, укључујући очување и пошумљавање.
- 15.ц Унаприједити глобалну подршку напорима који се улажу у борбу против криволова и трговине заштићеним врстама, укључујући повећање капацитета локалних заједница да траже одрживе могућности за живот.

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg16>

Потциљеви

- 16.1. Свуда значајно смањити све облике насиља и са њима повезане стопе смртних случајева.
- 16.2. Окончати злоупотребу и експлоатацију дјецe, трговину дјецом и све облике насиља и тортуре над дјецом.
- 16.3. Промовисати владавину права у државама чланицама и на међународном нивоу и свима осигурати једнак приступ правди.
- 16.4. До краја 2030. године значајно смањити незаконите токове новца и оружја, побољшати проналажење и враћање украдене имовине и борити се против свих облика организованог криминала.
- 16.5. Значајно смањити корупцију и подмићивање у свим њиховим појавним облицима.
- 16.6. Развити дјелотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.
- 16.7. Осигурати одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно доношење одлука на свим нивоима.
- 16.8. Проширити и повећати учешће земаља у развоју у институцијама глобалног управљања.
- 16.9. До краја 2030. године за све обезбиједити законски идентитет, укључујући регистрацију приликом рођења.
- 16.10. Осигурати јавни приступ информацијама и заштиту основних слобода, у складу са законодавством у државама чланицама и међународним споразумима.
- 16.a Оснажити релевантне институције у државама чланицама, између осталог и преко међународне сарадње, за изградњу капацитета на свим нивоима, посебно у земљама у развоју, ради спречавања насиља и борбе против тероризма и криминала.
- 16.б Промовисати и спроводити недискриминаторске законе и политике ради постизања одрживог развоја.

Потциљеви

Финансије

- 17.1. Појачати мобилизацију домаћих ресурса, између осталог и преко међународне подршке за земље у развоју, како би се унаприједили домаћи капацитети за прикупљање пореза и осталих прихода.
- 17.2. Развијене земље треба у потпуности да примјене своје званичне обавезе у вези са развојном помоћи, између осталог, да дају 0,7% бруто домаћег производа (БДП) у програме званичне развојне помоћи за земље у развоју, од чега 0,15% до 0,20% треба обезбиједити за најнеразвијеније земље.
- 17.3. Мобилити додатна финансијска средства из вишеструких извора за потребе земаља у развоју.
- 17.4. Помоћи земљама у развоју да постигну дугорочну одрживост дугова кроз координисане политике усмјерене ка очувању начина за финансирање дугова, отпис дугова и реструктурирање дугова на примјерен начин и бавити се спољним дуговима високо задужених сиромашних земаља како би се умањиле дужничке невоље.
- 17.5. Усвојити и примјенити планове промовисања инвестирања за најнеразвијеније земље.

Технологија

- 17.6. Унаприједити сарадњу Сјевер–Југ, Југ–Југ и триангуларну регионалну и међународну сарадњу у области науке, технологије и иновација, као и приступ овим областима, и унаприједити дијелење знања према узајамно договореним условима, између осталог и кроз унапређену координацију у оквиру постојећих механизма, а посебно на нивоу Уједињених нација, као и кроз глобалне механизме управљања технологијама када је тако договорено.
- 17.7. Промовисати развој, пренос и ширење еколошки исправних технологија у земље у развоју на позитивним основама, укључујући концесионалне и преференцијалне основе, а према узајамном договору.
- 17.8. До краја 2017. године у потпуности операционализовати технолошке банке и механизам за изградњу капацитета у најнеразвијенијим земљама у области науке, технологије и иновација те унаприједити коришћење иновативних технологија, а посебно информационе и комуникационе технологије.

Изградња капацитета

- 17.9. Унаприједити међународну подршку за примјену дјелотворне и циљане изградње капацитета у земљама у развоју како би се у државама чланицама подржали планови за примјену свих циљева одрживог развоја, између осталог и кроз сарадњу Сјевер–Југ и Југ–Југ, односно кроз триангуларну сарадњу.

Трговина

- 17.10. Промовисати универзални, заснован на правилима, отворен, недискриминаторски и правичан мултилатерални систем размјене под окриљем Свјетске трговинске организације, између осталог и преко закључивања преговора у оквиру њене „Развојне агенде из Дохе“.
- 17.11. До краја 2020. године значајно повећати нивое извоза земаља у развоју, посебно у циљу удвостручавања удјела најнеразвијенијих земаља у свјетском извозу.
- 17.12. Остварити благовремену и трајну примјену тржишних приступа без царина и квота за све најнеразвијеније земље у складу са одлукама Свјетске трговинске организације, између осталог и тако што ће се обезбиједити да преференцијална правила о поријеклу која се примјењују на увоз из најнеразвијенијих земаља буду транспарентна и једноставна, односно да олакшавају приступ тржиштима.

Системска питања - Кохерентност институција и политика

- 17.13. Унаприједити глобалну макроекономску стабилност, између осталог и кроз координацију политика, односно кохерентност политика.
- 17.14. Унаприједити кохерентност политика за потребе одрживог развоја.
- 17.15. Поштовати област и вођство политика сваке земље како би се успоставиле и примјењивале политике усмјерене ка искорјенивању сиромаштва и постизању одрживог развоја.

Вишестрана партнерства

- 17.16. Унаприједити глобално партнерство за постизање одрживог развоја, употпуњено вишестраним партнерствима која мобилишу и дијеле знања, стручност, технологију и финансијска средства, како би се пружила подршка за постизање циљева одрживог развоја у свим земљама, а посебно у земљама у развоју.
- 17.17. Подржати и промовисати дјелотворна јавна и јавно-приватна партнерства, односно партнерства цивилног друштва, градећи их на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства.

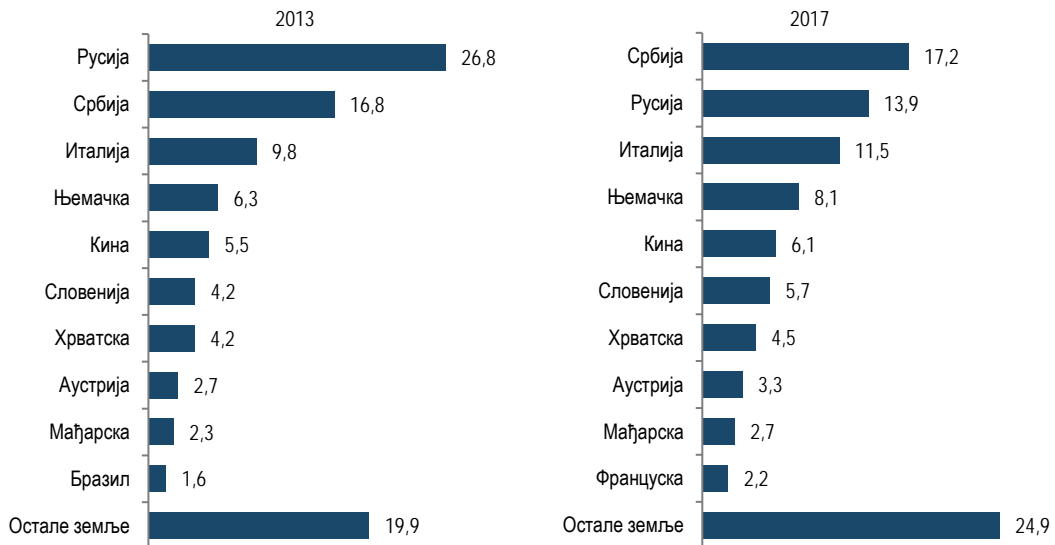
Подаци, праћење и одговорност

- 17.18. До краја 2020. године унаприједити подршку за изградњу капацитета земаља у развоју, укључујући најнеразвијеније земље и мале острвске државе у развоју, како би се значајно повећала доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података разврстаних по доходу, полу, старости, раси, етничкој припадности, миграторном статусу, инвалидности, географској локацији и осталим карактеристикама које су релевантне у датим контекстима у државама чланицама.
- 17.19. До краја 2030. године надоградити постојеће иницијативе како би се развила мјерила напретка у одрживом развоју, комплементарно мјерењу бруто домаћег производа, те подржати стварање капацитета који се тичу статистичких података у земљама у развоју.

Јачање средстава за имплементацију и ревитализацију Глобалног партнерства за одрживи развој има за фокус глобално партнерство које се односи на повезаност Републике Српске са осталим земљама. У оквиру циља 17, приказани индикатори су глобални (увоз земаља) и регионални (увоз по групацијама и секторима СМТК).

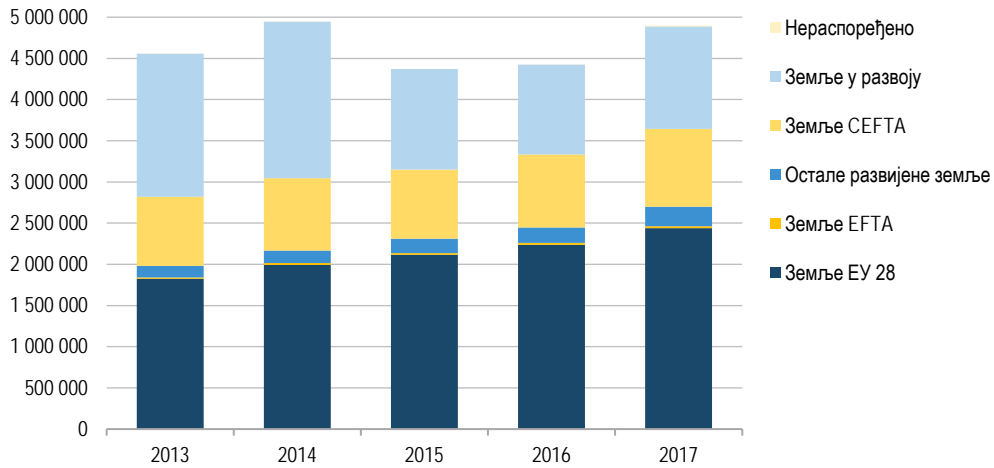
Увоз по земљама показује у којој мјери су земље у развоју заступљене у увозу, односно колико им је омогућен приступ другим тржиштима. У увозу Републике Српске највише учествују развијене земље и то највише земље ЕУ (28 чланица). Република Српска је из развијених земаља највише увозила производе разврстане према материјалу, машине и транспортна средства и хемијске производе.

Г-17.1. Увоз по земљама, 2013. и 2017. (структура, %)

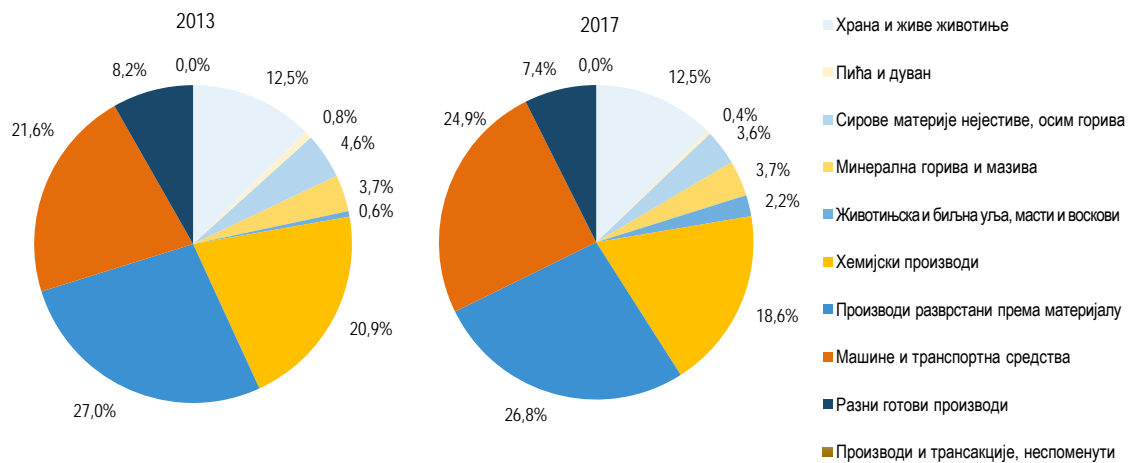

Г-17.2. Увоз по економским групацијама земаља, 2013–2017. (хиљ. КМ)

Г-17.3. Увоз из развијених земаља према секторима СМТК, 2013. и 2017. (структура)

РЕПУБЛИКА СРПСКА
РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ
REPUBLIKA SRPSKA
INSTITUTE OF STATISTICS

REPUBLIKA SRPSKA SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS

2018

Banja Luka,
November 2018

PUBLISHED BY: Republika Srpska Institute of Statistics, Banja Luka, Veljka Mladenovića 12d

EDITOR-IN-CHIEF: Prof. Dr. Jasmin Komić, Acting Director of the Republika Srpska Institute of Statistics

EDITORIAL BOARD: Prof. Dr. Jasmin Komić, Radosav Savanović, Jelena Đokić, Vladan Sibinović, Aleksandra Zec

HEAD OF DIVISION FOR PUBLICATIONS, PUBLIC RELATIONS AND STATISTICAL DATA CONFIDENTIALITY: Vladan Sibinović

GRAPHIC DESIGN: Aleksandra Zec

COVER DESIGN: Vladan Sibinović

TRANSLATION: Jelena Kandić

PRINTED BY: "Off-set", Tuzla

FOR THE PRINTING COMPANY: Mirela Aljić

PREPARATION OF THE MATERIAL

- Goal 1 **No poverty**
Biljana Tešić
- Goal 3 **Good Health and Well-Being**
Dean Arežina, Dragana Mandić
- Goal 4 **Quality Education**
Dolores Peulić
- Goal 5 **Gender Equality**
Aleksandra Zec, Vladimir Koprivica
- Goal 6 **Clean Water and Sanitation**
Stana Kopranić
- Goal 7 **Affordable and Clean Energy**
Biljana Tešić, Sanja Stojčević Uvalić, MSc
- Goal 8 **Decent Work and Economic Growth**
Vladimir Koprivica
- Goal 9 **Industry, Innovation and Infrastructure**
Tanja Mirnić, Dolores Peulić
- Goal 10 **Reduced Inequalities**
Biljana Tešić
- Goal 11 **Sustainable Cities and Communities**
Stana Kopranić
- Goal 12 **Responsible Production and Consumption**
Stana Kopranić
- Goal 13 **Climate Action**
Stana Kopranić
- Goal 17 **Partnerships for the Goals**
Sanja Stojčević Uvalić, MSc

The data can be used provided the source is acknowledged. The following abbreviation is to be used: "Rep.Srpska SDI, 2018, p. ..."

PREFACE

Dear Users,

We are presenting you with the publication "Republika Srpska Sustainable Development Indicators". The publication aims at introducing the public in Republika Srpska with the 2030 Agenda for Sustainable Development of the United Nations and its goals, which are universal and applicable in all countries, as well as with indicators used to monitor the fulfillment of these goals.

By publishing sustainable development indicators for Republika Srpska, we strive to respond to the needs of the society to have a systematic insight and monitoring of the state of affairs in the areas of key importance for sustainable development. Our goal is also to provide the basis for creating and implementing policies aimed at the development and linking of the economy, social inclusion and environmental sustainability.

This publication presents available indicators for Republika Srpska by sustainable development goals.

The Republika Srpska Institute of Statistics would like to express its gratitude to all data providers, as well as all those who took part in the collection, control, processing and preparation of the statistical data.

We welcome any suggestions and comments from users in order to improve this publication.

Prof. Dr. Jasmin Komić, Acting Director
Republika Srpska Institute of Statistics

Preface.....	3
Abbreviations and symbols.....	5
Introduction.....	7
Goal 1. No Poverty	9
Goal 2. Zero Hunger	13
Goal 3. Good Health and Well-Being.....	14
Goal 4. Quality Education	21
Goal 5. Gender Equality	23
Goal 6. Clean Water and Sanitation	25
Goal 7. Affordable and Clean Energy	27
Goal 8. Decent Work and Economic Growth	28
Goal 9. Industry, Innovation and Infrastructure	30
Goal 10. Reduced Inequalities	36
Goal 11. Sustainable Cities and Communities	38
Goal 12. Responsible Production and Consumption	40
Goal 13. Climate Action	42
Goal 14. Life Below Water	44
Goal 15. Life On Land	45
Goal 16. Peace, Justice and Strong Institutions	46
Goal 17. Partnership for the Goals	47

ABBREVIATIONS

mill.	million
thous.	thousand
km	kilometre
pkm	passenger kilometre
tkm	tonne kilometre
KM	Convertible Mark
EUR	currency of the European Monetary Union
USD	United States Dollar
t	tonne
Gg	gigagram
m ²	square metre
m ³	cubic metre
CO ₂	carbon dioxide
CO ₂ -eq	carbon dioxide equivalent
NMVOCs	non-methane volatile organic compounds
NO _x	nitrogen oxides
SO ₂	sulfur dioxide
GDP	Gross domestic product
BiH	Bosnia and Herzegovina
BOD	biological oxygen demand
ESA 1995	European System of Accounts
EU	European Union
EC	European Commission
EU-28	European Union (28 members)
EUROSTAT	Statistical Office of the European Union
EFTA	European Free Trade Association
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
R&D	Research and development
KD BiH 2010	Classification of Economic Activities of Bosnia and Herzegovina 2010
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SITC	Standard International Trade Classification
TFR	total fertility rate
COD	chemical oxygen demand
WHO	World Health Organisation

SECTIONS OF ECONOMIC ACTIVITY OF KD BiH 2010

A	Agriculture, forestry and fishing
B	Mining and quarrying
C	Manufacturing
D	Electricity, gas, steam and air-conditioning supply
E	Water supply; sewerage, waste management and remediation activities
F	Construction
G	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
H	Transportation and storage
I	Accommodation and food service activities
J	Information and communication
K	Financial and insurance activities
L	Real estate activities
M	Professional, scientific and technical activities
N	Administrative and support service activities
O	Public administration and defence; compulsory social security
P	Education
Q	Human health and social work activities
R	Arts, entertainment and recreation
S	Other service activities
T	Activities of households as employers; undifferentiated goods- and services-producing activities of households for own use
U	Activities of extraterritorial organisations and bodies

SYMBOLS

-	no occurrence
...	data not available
0	data is lower than 0.5 of the given unit of measure
0.0	data is lower than 0.1 of the given unit of measure
Ø	average
*	corrected data
***	confidential data
( )	less reliable data
(( ))	unreliable data
•	extremely unreliable data
:	unreliable data
1)	footnote

At the Sustainable Development Summit held between 25 and 27 September 2015 in New York, Member States of the United Nations adopted the 2030 Sustainable Development Agenda. The Agenda represents a general call for action and partnerships in order to address the global challenges, end poverty, protect the planet and provide everyone with the opportunity to enjoy peace and prosperity.

The Agenda defines five areas of critical importance for sustainable development of humanity and the planet (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership) and it is implemented through the 17 Sustainable Development Goals (SDGs) and 169 targets.

<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Five areas of critical importance for the implementation of Sustainable Development Goals

The 2030 Sustainable Development Agenda covers issues of poverty and inequality, food security, quality of life and well-being for all, health, education, sustainable consumption and production, employment, growth, infrastructure, sustainable natural resources management, climate change, gender equality, inclusive, resilient and sustainable cities and settlements, as well as access to justice, and effective and accountable institutions.

The achievement of these goals is reported through sustainable development indicators, which represent the tools for measuring and monitoring changes in the economy, society and environment. The United Nations Statistical Commission created the Inter-agency and Expert Group on SDG Indicators (IAEG-SDG), composed of Member States and including regional and international agencies as observers. IAEG-SDG developed the global indicator framework at the 48th session of the United States Statistical Commission held in March 2017. To facilitate the implementation of the global indicator framework, all indicators are classified by the IAEG-SDG into three tiers on the basis of their level of methodological development and the availability of data at the global level.

The development of reference indicator framework for monitoring the sustainable development goals in the context of the European Union is managed by Eurostat. The EU SDG indicator set was approved by the European Statistical System in May 2017. The set contains 100 indicators, structured along the 17 sustainable development goals and is balanced among the social, economic, environmental and institutional dimensions of sustainability. Each goal is presented through five to six indicators that reflect its overall goal.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS - SDG

- Goal 1** No Poverty
- Goal 2** Zero Hunger
- Goal 3** Good Health and Well-Being
- Goal 4** Quality Education
- Goal 5** Gender Equality
- Goal 6** Clean Water and Sanitation
- Goal 7** Affordable and Clean Energy
- Goal 8** Decent Work and Economic Growth
- Goal 9** Industry, Innovation and Infrastructure
- Goal 10** Reduced Inequalities
- Goal 11** Sustainable Cities and Communities
- Goal 12** Responsible Production and Consumption
- Goal 13** Climate Action
- Goal 14** Life Below Water
- Goal 15** Life On Land
- Goal 16** Peace, Justice and Strong Institutions
- Goal 17** Partnership for the Goals

Indicators shown in this publication are presented to users based on available data obtained through regular statistical activities carried out by the Republika Srpska Institute of Statistics. For easier reference, data in some of the tables and graphs are shown in larger units of measure (thousands, millions). Also, due to rounding, total amounts do not always match sums of data referring to individual categories.

SET OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS PRESENTED IN THE PUBLICATION:
Goal 1 No Poverty

- Proportion of population below the poverty line, by sex, age and geographic location (urban/other)
- Proportion of population living in households with access to basic services
- Households having problems with a leaking roof, damp walls/floors/foundation of the dwelling, or rot in window frames
- Households unable to keep the dwelling adequately warm

Goal 3 Good Health and Well-Being

- Self-perceived health
- Unmet needs for health care, by type of medical services
- Smoking prevalence
- Total fertility rate
- Life expectancy
- Mortality rate due to chronic diseases by sex
- Suicide rate by sex

Goal 4 Quality Education

- The rate of participation of young people and adults in formal and non-formal education and learning in the previous 12 months, by sex
- Tertiary educational attainment by sex
- Adult participation in learning by sex

Goal 5 Gender Equality

- Gender employment gap
- Tertiary educational attainment of persons aged 30-34 years

Goal 6 Clean Water and Sanitation

- Population connected to at least secondary wastewater treatment

Goal 7 Affordable and Clean Energy

- Energy dependence
- Households unable to keep the dwelling adequately warm

Goal 8 Decent Work and Economic Growth

- Employment rate
- Long-term unemployment rate

Goal 9 Industry, Innovation and Infrastructure

- Passenger and freight volumes, by mode of transport
- Share of rail and inland waterways activity (partially available – rail only)
- Gross domestic expenditure on research and development (% of GDP)
- Researchers (full-time equivalent) per million people
- Gross domestic expenditure on research and development by sector
- Research and development personnel by sector

Goal 10 Reduced Inequalities

- Poverty rates depending on the median
- Poverty gap
- Gini coefficient

Goal 11 Sustainable Cities and Communities

- Recycling rate of municipal waste
- Households considering that they suffer from noise
- Households reporting crime, violence or vandalism in their area

Goal 12 Responsible Production and Consumption

- Generation of waste excluding major mineral wastes

Goal 13 Climate Action

- Greenhouse gas emissions

Goal 17 Partnership for the Goals

- Global imports of countries
- Regional imports by groupings and sections of SITC

TOTAL: 37 indicators

1

End poverty in all its forms everywhere

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg1>

Targets

- 1.1. By 2030, eradicate extreme poverty for all people everywhere, currently measured as people living on less than \$1.25 a day
- 1.2. By 2030, reduce at least by half the proportion of men, women and children of all ages living in poverty in all its dimensions according to national definitions
- 1.3. Implement nationally appropriate social protection systems and measures for all, including floors, and by 2030 achieve substantial coverage of the poor and the vulnerable
- 1.4. By 2030, ensure that all men and women, in particular the poor and the vulnerable, have equal rights to economic resources, as well as access to basic services, ownership and control over land and other forms of property, inheritance, natural resources, appropriate new technology and financial services, including microfinance
- 1.5. By 2030, build the resilience of the poor and those in vulnerable situations and reduce their exposure and vulnerability to climate-related extreme events and other economic, social and environmental shocks and disasters
- 1.a Ensure significant mobilization of resources from a variety of sources, including through enhanced development cooperation, in order to provide adequate and predictable means for developing countries, in particular least developed countries, to implement programmes and policies to end poverty in all its dimensions
- 1.6 Create sound policy frameworks at the national, regional and international levels, based on pro-poor and gender-sensitive development strategies, to support accelerated investment in poverty eradication actions

Poverty

Relative poverty line allows for comparison of the standard of one population category with other categories in the same society, depending on their consumption expenditures on the observed territory. However, this kind of line is not suitable for the monitoring of changes over a period of time.

The European Union methodology, which applies the so-called modified OECD equivalence scale, is used for the relative poverty analysis.

Relative poverty line is set at 60% of the median monthly equivalent consumption expenditure. Equivalent household consumption expenditures are calculated by dividing monthly household expenditures by equivalent household size, based on the equivalence scale that assigns the weight of 1.0 to the household head, 0.5 to other members aged 14 and over, and 0.3 to every child under 14.

The following definition was adopted at the European Union level as a working definition in 1984, in accordance with the decision of the Council of Europe: "The poor shall be taken to mean persons, families and groups of persons whose resources (material, cultural and social) are so limited as to exclude them from the minimum acceptable way of life in the Member State in which they live".

Poverty is therefore defined in "relative" terms and depends on the distribution of consumption expenditures within the population. Poverty does not only imply the lack of necessary goods and services, but also the unfavourable status of some households in comparison with others: the poor are also those who own less.

The number and the rate of poor households depend on where the poverty line is set. Poverty line being set at 60% of median monthly equivalised consumption expenditure represents the value threshold that divides the population into poor and non-poor and does not allow a complete analysis of this phenomenon. For this reason, two more poverty thresholds have been created and analysed: 50% and 70% of median monthly equivalised consumption expenditure.

By considering these three poverty lines, four categories of households are identified: *definitely poor households* (consumption expenditure below 50% of median monthly equivalised consumption expenditure), *scarcely poor households* (consumption expenditure between 50% and 60% of median), *households at risk of poverty* (consumption expenditure between 60% and 70% of median) and households that are definitely not poor, with higher consumption expenditure amounts.

Material deprivation is measured by establishing the absence of certain consumer durable goods in the households, as well as by establishing the inability to meet the needs considered typical in the society the household belongs to. The term *deprivation* is usually used to refer to unmet or unsatisfied human needs.

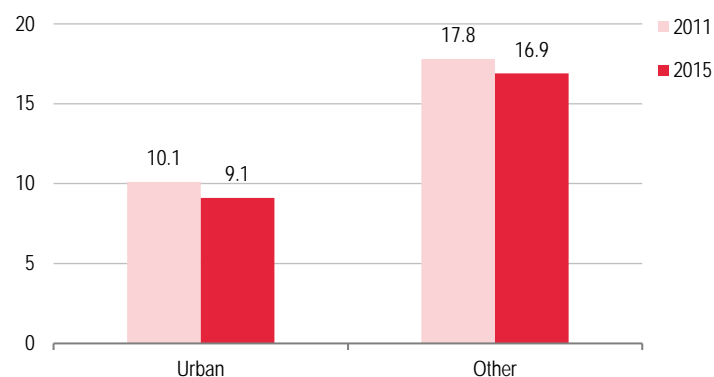
T-1.1. Indicators of relative poverty

	2004	2007	2011	2015
Relative poverty line per adjusted household member (monthly, KM)	298.96	350.22	381.09	362.34
Observation units				
Poor households	63,973	64,708	53,234	49,805
Poor individuals	199,752	182,389	152,909	126,043
Poverty rate (%)				
Poor households	16.1	17.3	14.8	13.9
Poor individuals	15.8	15.6	14.4	12.8

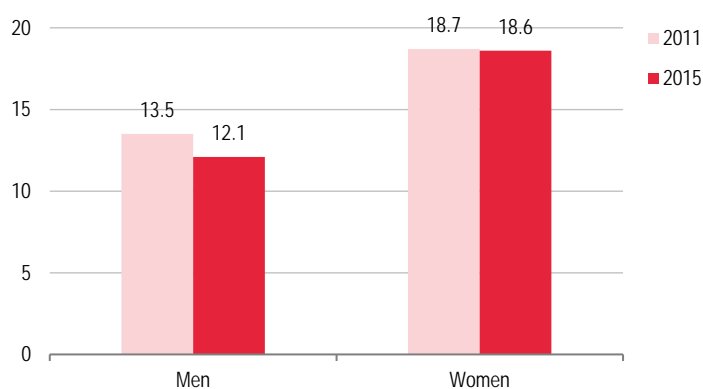
T-1.2. Poverty rates depending on the poverty line (%)

	2004	2007	2011	2015
Definitely poor	8.2	10.8	8.0	7.0
Scarcely poor	7.8	6.4	6.8	6.9
At risk of poverty	8.5	8.0	8.3	9.2
Definitely not poor	75.5	74.7	76.9	76.9

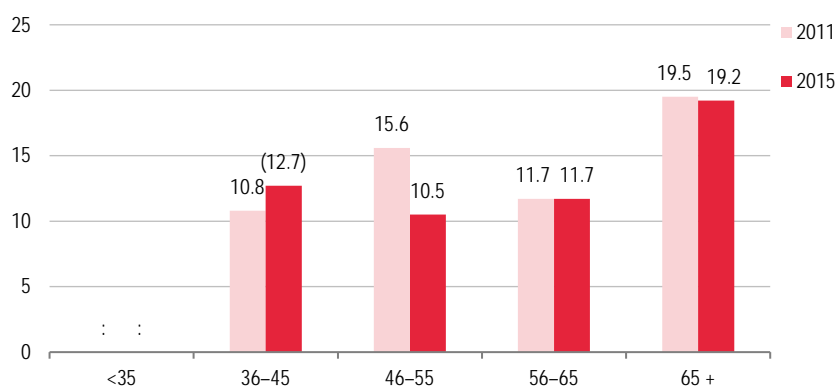
G-1.1. Relative poverty of households by type of settlements, 2011 and 2015 (%)

G-1.2. Poverty rate by sex of the household head, 2011 and 2015 (%)

G-1.3. Poverty rate by age of the household head, 2011 and 2015 (%)

T-1.3. Material deprivation indicators (%)

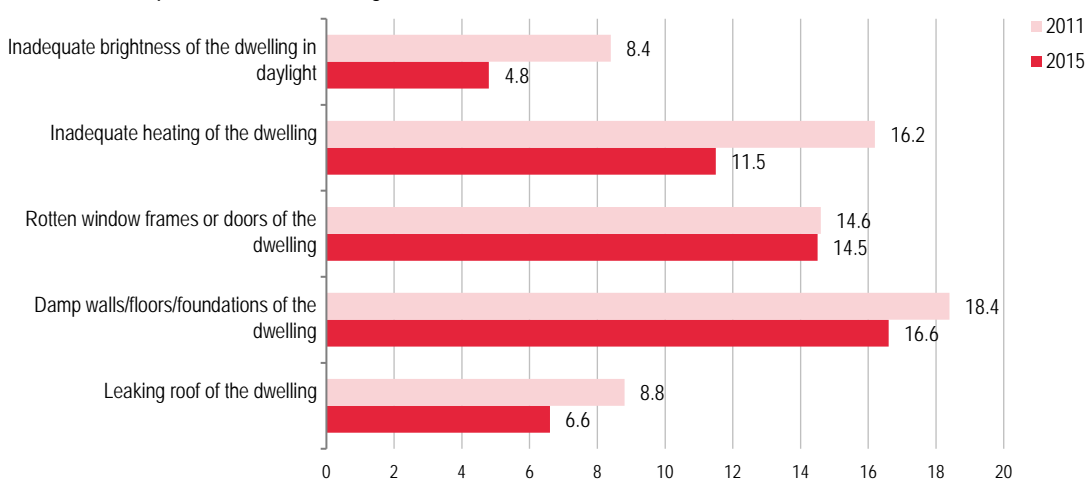
	2011	2015
Cannot afford to go on holiday for one week	77.7	75.4
Cannot afford a meat, chicken or fish meal (or vegetarian replacement) once in two days	30.9	25.3
Does not have sufficient funds to bear a sudden expense of 380 KM ¹⁾	73.6	74.3
Cannot afford adequate heating of the dwelling	16.2	11.5
Does not own a car	50.4	59.6
Does not own a washing machine	12.7	9.6
Does not own a television set	(3.4)	3.2

¹⁾In 2011, the threshold was set at 390 KM.

T-1.4. Household's access to services, 2011 and 2015 (%)

	Very difficult		Difficult		Easy		Very easy		Service not used	
	2011	2015	2011	2015	2011	2015	2011	2015	2011	2015
Variety store	(3.5)	6.8	20.4	18.9	58.7	58.4	16.7	15.8	:	:
Banking services	5.0	13.5	28.6	27.8	42.5	39.9	11.6	11.8	12.3	7.0
Postal services	4.3	11.8	24.8	23.5	51.1	48.6	12.9	12.8	7.0	3.3
Public transport	(3.4)	8.4	22.9	23.0	50.0	46.8	12.0	11.3	11.7	10.6
Primary health care institution	4.5	10.2	30.3	28.0	52.0	48.7	12.5	12.6	:	:
Preschool and primary education institution	:	4.3	8.3	8.8	20.8	22.4	6.4	7.1	63.6	57.4

G-1.4. Household's problems with the dwelling unit, 2011 and 2015 (%)

2

End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq2>

Targets

- 2.1. By 2030, end hunger and ensure access by all people, in particular the poor and people in vulnerable situations, including infants, to safe, nutritious and sufficient food all year round
- 2.2. By 2030, end all forms of malnutrition, including achieving, by 2025, the internationally agreed targets on stunting and wasting in children under 5 years of age, and address the nutritional needs of adolescent girls, pregnant and lactating women and older persons
- 2.3. By 2030, double the agricultural productivity and incomes of small-scale food producers, in particular women, indigenous peoples, family farmers, pastoralists and fishers, including through secure and equal access to land, other productive resources and inputs, knowledge, financial services, markets and opportunities for value addition and non-farm employment
- 2.4. By 2030, ensure sustainable food production systems and implement resilient agricultural practices that increase productivity and production, that help maintain ecosystems, that strengthen capacity for adaptation to climate change, extreme weather, drought, flooding and other disasters and that progressively improve land and soil quality
- 2.5. By 2020, maintain the genetic diversity of seeds, cultivated plants and farmed and domesticated animals and their related wild species, including through soundly managed and diversified seed and plant banks at the national, regional and international levels, and promote access to and fair and equitable sharing of benefits arising from the utilization of genetic resources and associated traditional knowledge, as internationally agreed
- 2.a Increase investment, including through enhanced international cooperation, in rural infrastructure, agricultural research and extension services, technology development and plant and livestock gene banks in order to enhance agricultural productive capacity in developing countries, in particular least developed countries
- 2.b Correct and prevent trade restrictions and distortions in world agricultural markets, including through the parallel elimination of all forms of agricultural export subsidies and all export measures with equivalent effect, in accordance with the mandate of the Doha Development Round¹⁾.
- 2.c Adopt measures to ensure the proper functioning of food commodity markets and their derivatives and facilitate timely access to market information, including on food reserves, in order to help limit extreme food price volatility

¹⁾ https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm

3

Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg3>

Targets

- 3.1. By 2030, reduce the global maternal mortality ratio to less than 70 per 100,000 live births
- 3.2. By 2030, end preventable deaths of newborns and children under 5 years of age
- 3.3. By 2030, end the epidemics of AIDS, tuberculosis, malaria and neglected tropical diseases and combat hepatitis, water-borne diseases and other communicable diseases
- 3.4. By 2030, reduce by one third premature mortality from non-communicable diseases through prevention and treatment and promote mental health and well-being
- 3.5. Strengthen the prevention and treatment of substance abuse, including narcotic drug abuse and harmful use of alcohol
- 3.6. By 2020, halve the number of global deaths and injuries from road traffic accidents
- 3.7. By 2030, ensure universal access to sexual and reproductive health-care services, including for family planning, information and education, and the integration of reproductive health into national strategies and programmes
- 3.8. Achieve universal health coverage, including financial risk protection, access to quality essential health-care services and access to safe, effective, quality and affordable essential medicines and vaccines for all
- 3.9. By 2030, substantially reduce the number of deaths and illnesses from hazardous chemicals and air, water and soil pollution and contamination
- 3.a Strengthen the implementation of the World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control in all countries, as appropriate
- 3.b Support the research and development of vaccines and medicines for the communicable and non-communicable diseases that primarily affect developing countries, provide access to affordable essential medicines and vaccines, in accordance with the Doha Declaration on the TRIPS¹⁾ Agreement (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) and Public Health, which affirms the right of developing countries to use to the full the provisions in the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights regarding flexibilities to protect public health, and, in particular, provide access to medicines for all
- 3.c Substantially increase health financing and the recruitment, development, training and retention of the health workforce in developing countries, especially in least developed countries and small island developing States
- 3.d Strengthen the capacity of all countries, in particular developing countries, for early warning, risk reduction and management of national and global health risks

¹⁾ https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm

Good health and an overview of key trends as elements of health through statistical data

As defined by World Health Organization (WHO), health is a "state of complete physical, mental and social well-being, and not merely the absence of disease or infirmity". Health is affected by socio-economic factors and environmental factors, such as air quality and noise. Therefore, good health is directly associated with other areas towards sustainable development. Universal health coverage is a fundamental goal of the EU. Thus, the European Commission supports the Member States in their efforts to strengthen efficiency and accessibility of health systems.

Fertility

Fertility represents effective births in the group of women of the childbearing age. Fertile women are all women aged between 15 and 49 years, this being considered the age when women are able to give birth. In demographic statistics, total fertility rate (TFR) is the best indicator of fertility.

Total fertility rate

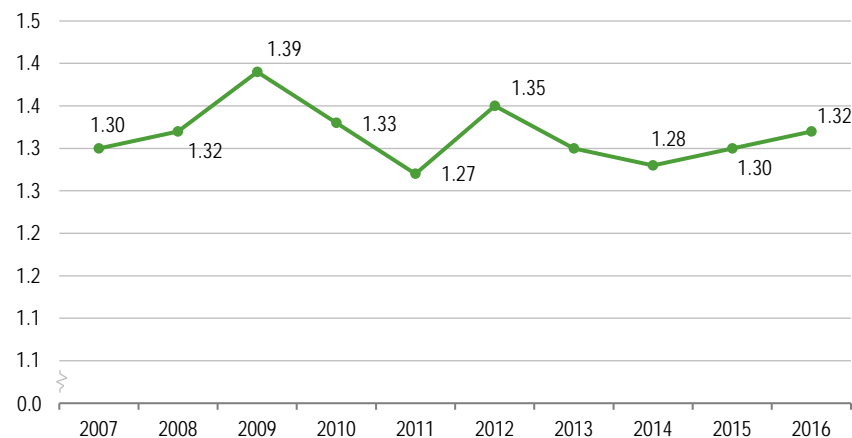
Total fertility rate is the average number of children who would be born per woman if she was to pass through the childbearing years bearing children according to a current schedule of age-specific fertility rates. It is calculated by summing the age-specific fertility rates for each five-year age group of women aged 15 to 49 years. For five-year age groups, the sum of all age-specific fertility rates would be:

$$TFR = 5 \frac{\sum_{15-19}^{45-49} f_x}{1000}$$

The critical numerical value which ensures simple reproduction of the population in terms of generation renewal is 2.1 (average number of children per woman of the childbearing age).

In the observation period between 2007 and 2016, the highest total fertility rate was recorded in 2009, when it amounted to 1.39, while the lowest one was recorded in 2011, namely 1.27.

G-3.1. Total fertility rate, 2007–2016

Life expectancy

Average life expectancy (e_x) represents the average number of years of life remaining for persons of certain age (0, 1, 5... 85 years and over); it is the best indicator of the health status of the nation. Life expectancy at birth is a measure of the general health of the population and the overall mortality rate, representing the number of years a newborn can expect to live if current death rates do not change.

An observation of the previous period indicates that life expectancy has evidently increased as a result of economic development and improvement of living conditions, particularly in terms of easier and faster access to health care. Also, reduced infant mortality is one of the indicators of improved living conditions.

The increasing life expectancy is an indicator of the improved general health of the population and the lower mortality rate. In the period 2007–2016, an evident increase in life expectancy was recorded in Republika Srpska.

Life expectancy at birth in Republika Srpska increased by 2.9 years for women and by 2.7 years for men between 2007 and 2016, with the highest increase being recorded between 2015 and 2016. In 2016, life expectancy for women was 80.1 years, while for men it was 74.4 years.

T-3.1. Life expectancy by sex, 2007–2016

	Life expectancy, years		
	TOTAL	male	female
2007	74.4	71.7	77.2
2008	75.2	72.2	78.2
2009	75.3	72.6	78.0
2010	75.9	73.2	78.5
2011	76.2	73.4	79.0
2012	76.5	73.7	79.3
2013	76.4	73.5	79.4
2014	76.4	73.8	79.1
2015	76.2	73.6	78.8
2016	77.2	74.4	80.1

Causes of death

Causes of death are among the oldest medical statistics and have an indispensable role in the general health assessment in the EU.

Chronic diseases

Chronic diseases, such as cardiovascular diseases, malignant neoplasms, chronic respiratory diseases and diabetes, are the leading cause of death, both in our country and worldwide. They are caused or exacerbated by numerous risk factors, including smoking, obesity, lack of physical activity, poor nutrition and alcohol consumption. In the period 2007-2016, a slight increase was recorded in the number of deaths caused by chronic diseases among the population under 65 years of age in Republika Srpska.

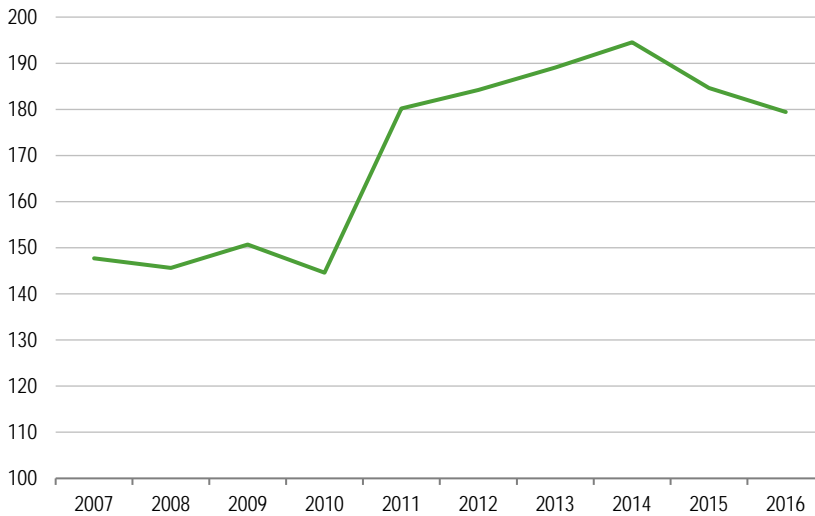
Mortality rate due to chronic diseases

Mortality rate due to chronic diseases is defined as the standardized mortality rate of certain chronic diseases. Mortality rate due to chronic diseases is calculated by dividing the number of people under 65 dying due to a chronic disease by the total population under 65. Chronic diseases included in the indicator are malignant neoplasms, diabetes mellitus, ischaemic heart diseases, cerebrovascular diseases and liver diseases. Mortality rate due to chronic diseases under the age of 65 years increased by 2.94% in the period 2007-2016. For diseased persons under 65, the leading cause of death are malignant neoplasms, with 118 deaths per 100,000 people in Republika Srpska in 2013.

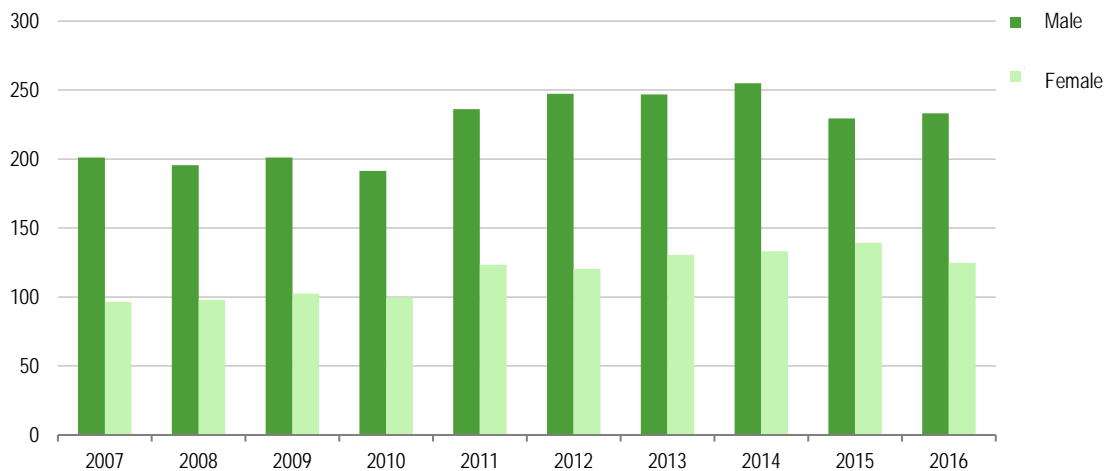
It is evident that mortality rates due to chronic diseases vary depending on sex. Observed in the abovementioned period, mortality rate due to ischaemic heart diseases is higher for men than for women. The same goes for mortality rate due to malignant neoplasms. In medical circles, the fact that mortality rates due to malignant neoplasms are higher in men is attributed to higher exposure to risk factors and reduced availability and use of screening programmes for early detection of negative processes.

If we observe respiratory diseases, mortality rate is also higher for men than for women. According to numerous health analyses, this is partly due to the fact that smoking prevalence is higher among men, this being a significant risk factor for many respiratory diseases.

G-3.2. Total mortality rate due to chronic diseases, 2007–2016 (number of deaths per 100,000 persons aged under 65 years)

G-3.3. Mortality rate due to chronic diseases by sex, 2007–2016 (number of deaths per 100,000 persons aged under 65 years)

Suicides

Suicide is not one of the leading causes of death. However, it is considered an indication of main problems, such as access to health care services in the field of mental health. Suicide is often associated with depression, alcohol and substance abuse. Therefore, it is very important for such and similar deviant occurrences in the society to be observed timely, in order to adequately address the prevention of these negative trends, as well as to provide efficient support. In the period 2007–2016, suicide rate has decreased significantly.

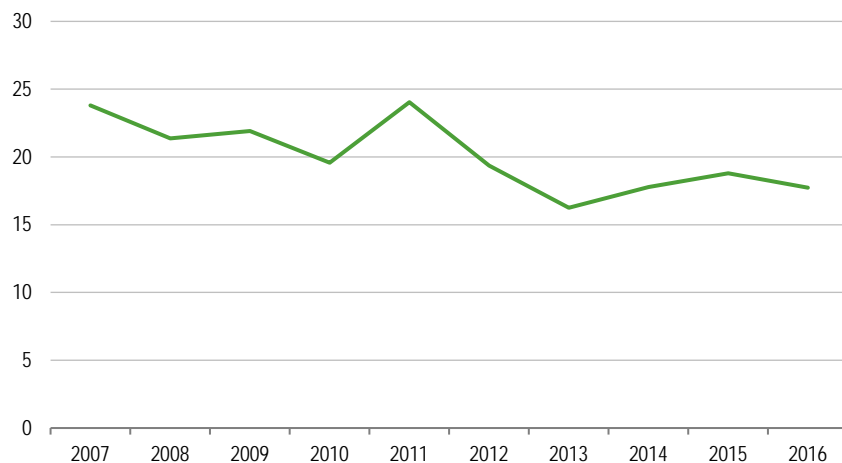
Suicide rate

World Health Organization defines suicide as an act deliberately triggered and performed by a person with full knowledge or expectations of negative consequences. In the observation period 2007–2016, suicide rate in Republika Srpska changed as shown in Graph 3.4.

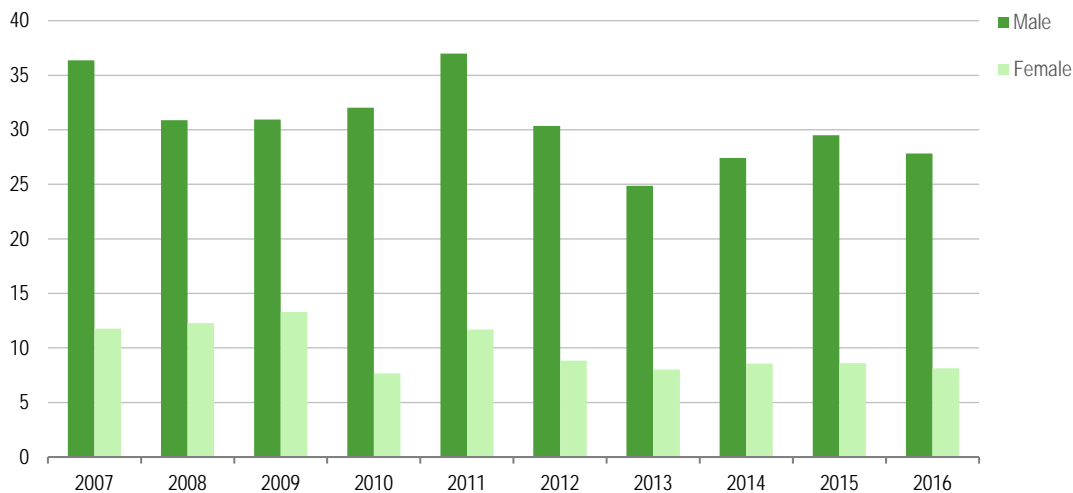
The highest suicide rate was recorded in 2011 and it amounted to 24.0 suicides per 100,000 people, with a slight decrease in the following years. Thus, in 2016, at the end of the observation period, suicide rate amounted to 17.7 suicides per 100,000 people.

In Republika Srpska, suicide rate by sex (Graph 3.5) in the observation period was evidently higher for men than for women. During this period, suicide rate was on average 3.2 times higher for men.

G-3.4. Total mortality rate due to suicide, 2007–2016 (per 100,000 people)

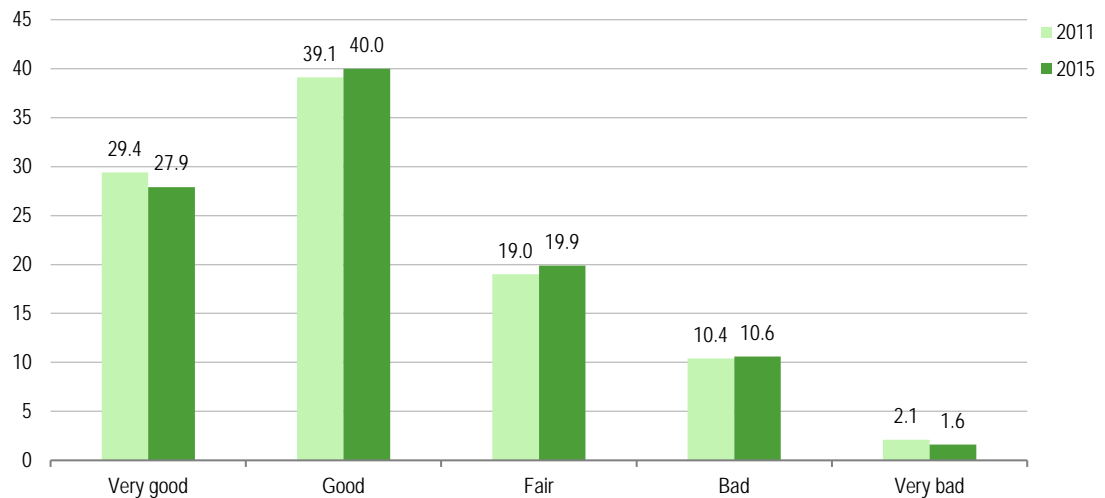

G-3.5. Mortality rate due to suicide by sex, 2007–2016 (per 100,000 people)

The analysis of health status and services in Republika Srpska was conducted on the basis of the subjective opinion and responses of individuals on their health status, health care services, habits and difficulties faced in terms of health.

G-3.6. Population by self-perceived health, 2011 and 2015 (%)

T-3.2. Population by health status compared to the previous year, 2011 and 2015 (%)

	2011	2015
Better	2.8	1.7
Worse	16.2	15.1
Same	81.0	83.2

T-3.3. Unmet needs for health care in the past 12 months, by type of medical services, 2011 and 2015 (%)

	2011	2015
Medical examination		
Needed at least once	2.0	3.2
Not needed	98.0	96.8
Dental examination		
Needed at least once	1.0	1.7
Not needed	99.0	98.3

T-3.4. Unmet needs for health care, by main reason, 2011 and 2015 (%)

	2011	2015
Medical examination		
Too expensive	40.5	48.9
Waiting list	27.6	(16.0)
Could not go out, had no time	-	:
Distance or transportation	11.7	(11.7)
Fear of doctor	2.1	:
Wanted to wait	6.3	(19.5)
Did not know any good doctor	-	-
Other reasons	11.8	:
Dental examination		
Too expensive	80.2	73.1
Waiting list	-	:
Could not go out, had no time	-	:
Distance or transportation	-	:
Fear of doctor	-	:
Wanted to wait	19.8	:
Other reasons	-	:

T-3.5. Smoking prevalence

	2011	2015
Average number of cigarettes consumed in the last seven days	25.5	30.0

4

Ensure inclusive and quality education and promote lifelong learning opportunities for all

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq4>

Targets

- 4.1. By 2030, ensure that all girls and boys complete free, equitable and quality primary and secondary education leading to relevant and effective learning outcomes
- 4.2. By 2030, ensure that all girls and boys have access to quality early childhood development, care and pre-primary education so that they are ready for primary education
- 4.3. By 2030, ensure equal access for all women and men to affordable and quality technical, vocational and tertiary education, including university
- 4.4. By 2030, substantially increase the number of youth and adults who have relevant skills, including technical and vocational skills, for employment, decent jobs and entrepreneurship
- 4.5. By 2030, eliminate gender disparities in education and ensure equal access to all levels of education and vocational training for the vulnerable, including persons with disabilities, indigenous peoples and children in vulnerable situations
- 4.6. By 2030, ensure that all youth and a substantial proportion of adults, both men and women, achieve literacy and numeracy
- 4.7. By 2030, ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development
- 4.a Build and upgrade education facilities that are child, disability and gender sensitive and provide safe, non-violent, inclusive and effective learning environments for all
- 4.b By 2020, substantially expand globally the number of scholarships available to developing countries, in particular least developed countries, small island developing States and African countries, for enrolment in higher education, including vocational training and information and communications technology, technical, engineering and scientific programmes, in developed countries and other developing countries
- 4.c By 2030, substantially increase the supply of qualified teachers, including through international cooperation for teacher training in developing countries, especially least developed countries and small island developing States

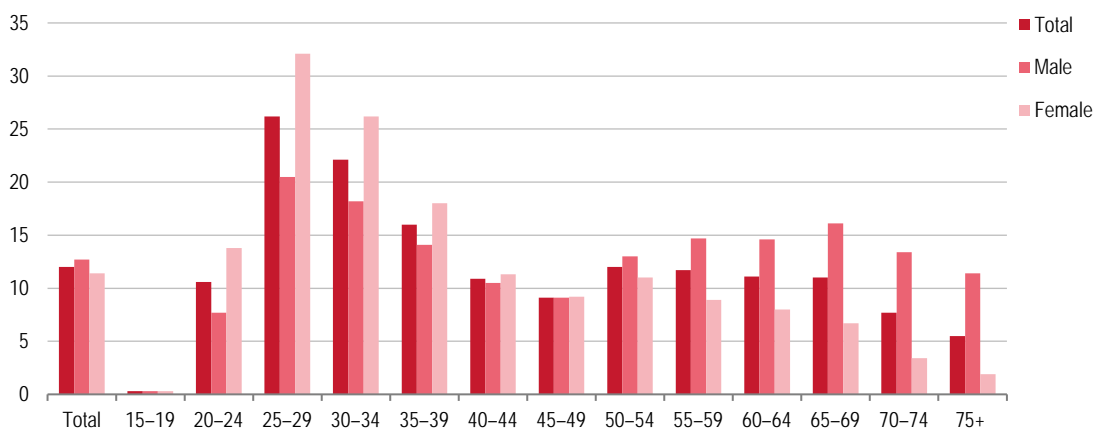
Adult education encourages sustainable and inclusive economic growth, while it also represents a key tool for combating poverty and improving health and well-being and contributes to a sustainable learning society. High-quality labour force with modern skills is the goal of adult education.

Adult Education Survey serves to collect data on the participation of persons aged between 25 and 64 in formal and non-formal education and in informal learning. The survey was carried out between 1 February and 31 March 2017. In Republika Srpska, 9.8% of adults participated in formal and/or non-formal education during the 12 months prior to the day of interviewing, while 90.2% of adults did not participate in either formal or non-formal education. During the 12 months prior to the day of interviewing, 73.7% of adults participated in informal learning.

T-4.1. Participation of adults in formal and/or non-formal education, by sex, 2016–2017

	Total		Adults who participated in formal and/or non-formal education		Adults who did not participate in formal and/or non-formal education	
	number	%	number	%	number	%
TOTAL	615,626	100.0	(60,624)	9.8	555,002	90.2
Male	344,932	100.0	(34,757)	(10.1)	310,175	89.9
Female	270,695	100.0	(25,867)	(9.6)	244,827	90.4

G-4.2. Participation of population aged 15 and over with educational attainment of school of higher education, first degree of faculty or higher school, faculty, academy or university, by sex and age, 2013 (%)

5

Achieve gender equality and empower all women and girls

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5>

Targets

- 5.1. End all forms of discrimination against all women and girls everywhere
- 5.2. Eliminate all forms of violence against all women and girls in the public and private spheres, including trafficking and sexual and other types of exploitation
- 5.3. Eliminate all harmful practices, such as child, early and forced marriage and female genital mutilation
- 5.4. Recognize and value unpaid care and domestic work through the provision of public services, infrastructure and social protection policies and the promotion of shared responsibility within the household and the family as nationally appropriate
- 5.5. Ensure women's full and effective participation and equal opportunities for leadership at all levels of decision-making in political, economic and public life
- 5.6. Ensure universal access to sexual and reproductive health and reproductive rights as agreed in accordance with the Programme of Action of the International Conference on Population and Development¹⁾ and the Beijing Platform for Action²⁾ and the outcome documents of their review conferences
- 5.a Undertake reforms to give women equal rights to economic resources, as well as access to ownership and control over land and other forms of property, financial services, inheritance and natural resources, in accordance with national laws
- 5.b Enhance the use of enabling technology, in particular information and communications technology, to promote the empowerment of women
- 5.c Adopt and strengthen sound policies and enforceable legislation for the promotion of gender equality and the empowerment of all women and girls at all levels

¹⁾ <https://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action#>

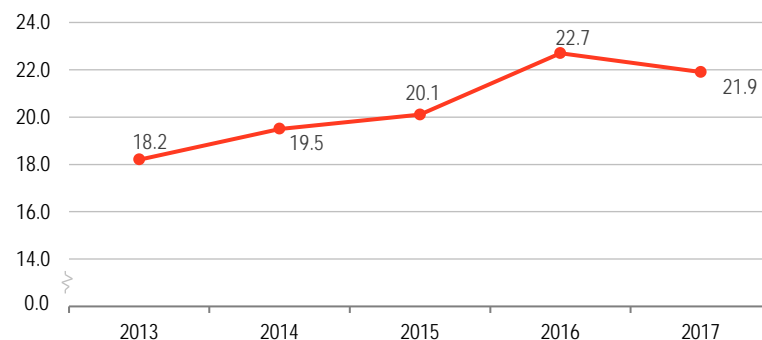
²⁾ <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/>

Women's empowerment and gender equality depend on balanced participation of women and men in formal education, in the labour market and in decision-making processes. Another important aspect is the elimination of physical and sexual violence against women.

Employment

Gender employment gap represents the difference between employment rates of men and women aged 20 to 64 years. Reducing the gender employment gap is very important in terms of equality and sustainable economy. In the period 2013 – 2017, gender employment gap in Republika Srpska was increasing. Thus, in 2017, the percentage of employed men was 21.9 percentage points higher than the percentage of employed women, while in the EU-28 in 2016 the difference amounted to 11.6 percentage points.

G-5.1. Gender employment gap, 2013–2017 (percentage points)

Education

Equal access to quality education for women and men is an important pillar of gender equality. High level of educational attainment of the population and the acquisition of new qualifications in line with the needs of the labour market represent key elements of a successful and sustainable economy. High level of educational attainment is considered to be the driving force of a society that supports innovation, economic growth and increased well-being of the population.

Participation of highly educated persons in the total number of people aged 30-34 in Republika Srpska increased from 17.9% in 2013 to 22.2% in 2017. The percentage of highly educated men of this age decreased in the period 2013 – 2017 by 1.3 percentage points, while for women this percentage increased by 10.7 percentage points. Gender gap in this area increased between 2013 and 2017, to be precise from 3.8 to 15.8 percentage points.

T-5.1. Tertiary educational attainment of persons aged 30-34 years, 2013–2017 (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
Total	(17.9)	(20.2)	(16.8)	23.5	(22.2)
Male	(15.9)	(16.2)	(11.3)	(15.8)	((14.6))
Female	(19.7)	(24.7)	(22.5)	(31.0)	(30.4)

6

Ensure availability of water and sanitation for all

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg6>

Targets

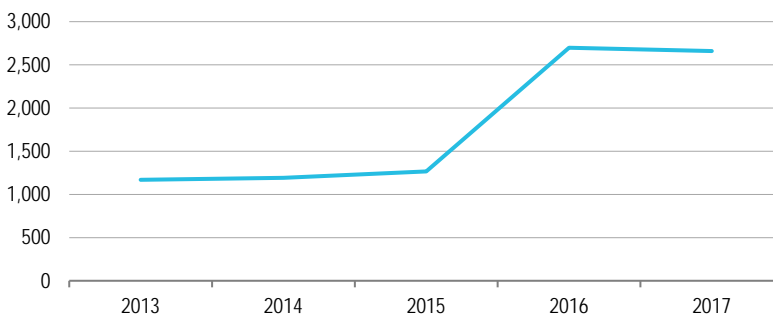
- 6.1. By 2030, achieve universal and equitable access to safe and affordable drinking water for all
- 6.2. By 2030, achieve access to adequate and equitable sanitation and hygiene for all and end open defecation, paying special attention to the needs of women and girls and those in vulnerable situations
- 6.3. By 2030, improve water quality by reducing pollution, eliminating dumping and minimizing release of hazardous chemicals and materials, halving the proportion of untreated wastewater and substantially increasing recycling and safe reuse globally
- 6.4. By 2030, substantially increase water-use efficiency across all sectors and ensure sustainable withdrawals and supply of freshwater to address water scarcity and substantially reduce the number of people suffering from water scarcity
- 6.5. By 2030, implement integrated water resources management at all levels, including through transboundary cooperation as appropriate
- 6.6. By 2020, protect and restore water-related ecosystems, including mountains, forests, wetlands, rivers, aquifers and lakes
- 6.a By 2030, expand international cooperation and capacity-building support to developing countries in water- and sanitation-related activities and programmes, including water harvesting, desalination, water efficiency, wastewater treatment, recycling and reuse technologies
- 6.b Support and strengthen the participation of local communities in improving water and sanitation management

The availability and quality of water resources is a prerequisite for the preservation of human health, the environment and economic development. The importance of water as a vital resource, which is under increasing pressures of climate change and the increase of the world population, imposes the need to actively protect water resources from pollution and improve sanitation, particularly in developing countries.

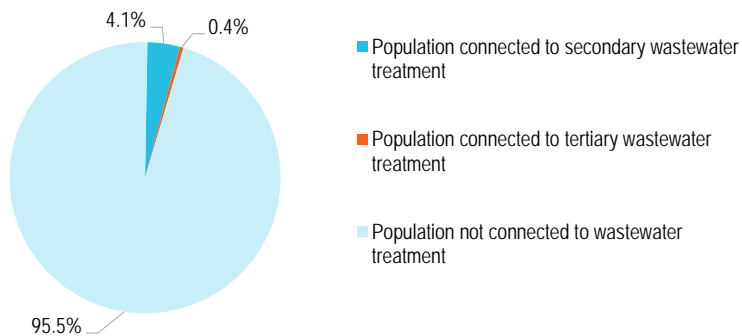
The share of treated wastewater in the total amount of discharged municipal wastewater increased from 4.2% to 9.7% during the period 2013–2017. In 2017, only 4.5% of the population of Republika Srpska was connected to at least secondary wastewater treatment.

G-6.1. Treated municipal wastewater, 2013–2017 (thous. m³)

Secondary treatment is the second degree of wastewater purification through a biological process with secondary sedimentation and other processes by which biological oxygen demand (BOD) decreases by at least 70% and chemical oxygen demand (COD) by at least 75%. Tertiary treatment is the third degree of wastewater treatment by which phosphorus and/or nitrogen are eliminated after secondary treatment.

G-6.2. Population connected to municipal wastewater treatment, 2017

7

Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq7>

Targets

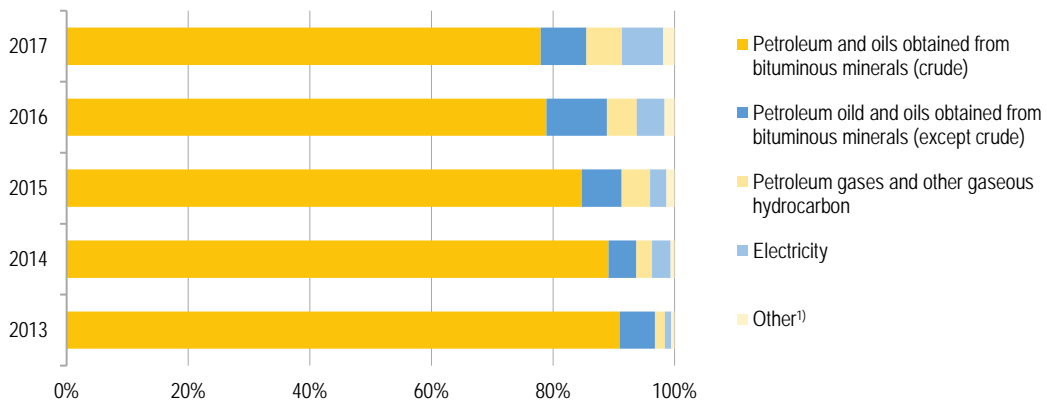
- 7.1. By 2030, ensure universal access to affordable, reliable and modern energy services
- 7.2. By 2030, increase substantially the share of renewable energy in the global energy mix
- 7.3. By 2030, double the global rate of improvement in energy efficiency
- 7.a By 2030, enhance international cooperation to facilitate access to clean energy research and technology, including renewable energy, energy efficiency and advanced and cleaner fossil-fuel technology, and promote investment in energy infrastructure and clean energy technology
- 7.6 By 2030, expand infrastructure and upgrade technology for supplying modern and sustainable energy services for all in developing countries, in particular least developed countries, small island developing States, and land-locked developing countries, in accordance with their respective programmes of support

Affordable and clean energy indicates the need to reduce the dependence on imports of energy commodities such as petroleum, petroleum oils and gas. In this regard, Republika Srpska needs to increase domestic energy production, with emphasis on electricity, while also increasing energy efficiency and developing the infrastructure.

In the period 2013-2017, Republika Srpska mostly petroleum and oils obtained from bituminous minerals. Dependence on energy imports exposes the domestic economy to unstable world prices and shortage risks.

G-7.1. Share of products in total energy imports, 2013–2017

¹) Other covers black and brown coal, coke, tar, resin and petrolatum.

T-7.1. Households unable to keep the dwelling adequately warm, 2011 and 2015 (%)

	2011	2015
Inadequate heating of the dwelling	16.2	11.5

8

Promote inclusive and sustainable economic growth, employment and decent work for all

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg8>

Targets

- 8.1. Sustain per capita economic growth in accordance with national circumstances and, in particular, at least 7 per cent gross domestic product growth per annum in the least developed countries
- 8.2. Achieve higher levels of economic productivity through diversification, technological upgrading and innovation, including through a focus on high-value added and labour-intensive sectors
- 8.3. Promote development-oriented policies that support productive activities, decent job creation, entrepreneurship, creativity and innovation, and encourage the formalization and growth of micro-, small- and medium-sized enterprises, including through access to financial services
- 8.4. Improve progressively, through 2030, global resource efficiency in consumption and production and endeavour to decouple economic growth from environmental degradation, in accordance with the 10-year framework of programmes on sustainable consumption and production, with developed countries taking the lead
- 8.5. By 2030, achieve full and productive employment and decent work for all women and men, including for young people and persons with disabilities, and equal pay for work of equal value
- 8.6. By 2020, substantially reduce the proportion of youth not in employment, education or training
- 8.7. Take immediate and effective measures to eradicate forced labour, end modern slavery and human trafficking and secure the prohibition and elimination of the worst forms of child labour, including recruitment and use of child soldiers, and by 2025 end child labour in all its forms
- 8.8. Protect labour rights and promote safe and secure working environments for all workers, including migrant workers, in particular women migrants, and those in precarious employment
- 8.9. By 2030, devise and implement policies to promote sustainable tourism that creates jobs and promotes local culture and products
- 8.10. Strengthen the capacity of domestic financial institutions to encourage and expand access to banking, insurance and financial services for all
- 8.a Increase Aid for Trade support for developing countries, in particular least developed countries, including through the Enhanced Integrated Framework for Trade-Related Technical Assistance to Least Developed Countries¹⁾.
- 8.b By 2020, develop and operationalize a global strategy for youth employment and implement the Global Jobs Pact²⁾ of the International Labour Organization

¹⁾ https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/teccop_e/if_e.htm

²⁾ <http://www.ilo.org/jobspace/lang--en/index.htm>

Economic growth and decent employment are crucial for the development and prosperity of countries and for the well-being and personal achievement of individuals.

Employment

Decent employment for all, including women, disabled persons, youth, old persons and migrants, is crucial in terms of improving the well-being of the society as a whole. Increased employment is a key requirement for reducing poverty and inequality.

In 2017, the employment rate was 51.8%, which represented an increase by 4.7 percentage points in comparison with 2013.

T-8.1. Employment rates, population aged 20–64 years, 2013–2017 (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
TOTAL	47.1	47.5	47.9	49.3	51.8
Male	56.1	57.1	57.8	60.4	62.8
Female	37.9	37.6	37.7	37.7	40.9

Unemployment

In 2017, labour market in Republika Srpska kept recovering from negative effects of the global economic crisis. After the unemployment rate increased by 1.4 percentage points in 2013, it decreased by 1.3 percentage points in 2014, by 0.5 percentage points in 2015 and by 0.4 percentage points in 2016. In 2017, the unemployment rate decreased by 3.8 percentage points.

By sex, female unemployment rate in 2017 was 4.4 percentage points lower than in the previous year, while male unemployment rate decreased by 3.6 percentage points.

Long-term unemployment refers to unemployed persons seeking employment for more than one year. The long-term unemployment rate in 2017 was 17.4%, which represented a decrease by 5.1 percentage points in comparison with 2013. .

T-8.1. Unemployment rates, 2013–2017 (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
TOTAL	27.0	25.7	25.2	24.8	21.0
Male	25.3	23.8	23.4	21.6	18.0
Female	29.5	28.4	27.7	29.5	25.1

9

Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq9>

Targets

- 9.1. Develop quality, reliable, sustainable and resilient infrastructure, including regional and transborder infrastructure, to support economic development and human well-being, with a focus on affordable and equitable access for all
- 9.2. Promote inclusive and sustainable industrialization and, by 2030, significantly raise industry's share of employment and gross domestic product, in line with national circumstances, and double its share in least developed countries
- 9.3. Increase the access of small-scale industrial and other enterprises, in particular in developing countries, to financial services, including affordable credit, and their integration into value chains and markets
- 9.4. By 2030, upgrade infrastructure and retrofit industries to make them sustainable, with increased resource-use efficiency and greater adoption of clean and environmentally sound technologies and industrial processes, with all countries taking action in accordance with their respective capabilities
- 9.5. Enhance scientific research, upgrade the technological capabilities of industrial sectors in all countries, in particular developing countries, including, by 2030, encouraging innovation and substantially increasing the number of research and development workers per 1 million people and public and private research and development spending
- 9.a Facilitate sustainable and resilient infrastructure development in developing countries through enhanced financial, technological and technical support to African countries, least developed countries, landlocked developing countries and small island developing States
- 9.b Support domestic technology development, research and innovation in developing countries, including by ensuring a conducive policy environment for, inter alia, industrial diversification and value addition to commodities
- 9.c Significantly increase access to information and communications technology and strive to provide universal and affordable access to the Internet in least developed countries by 2020

Sustainable transport infrastructure is reflected in links of new transport technologies and progress in the transport system with vehicle performance and travel efficiency to maintain mobility in all modes of transport.

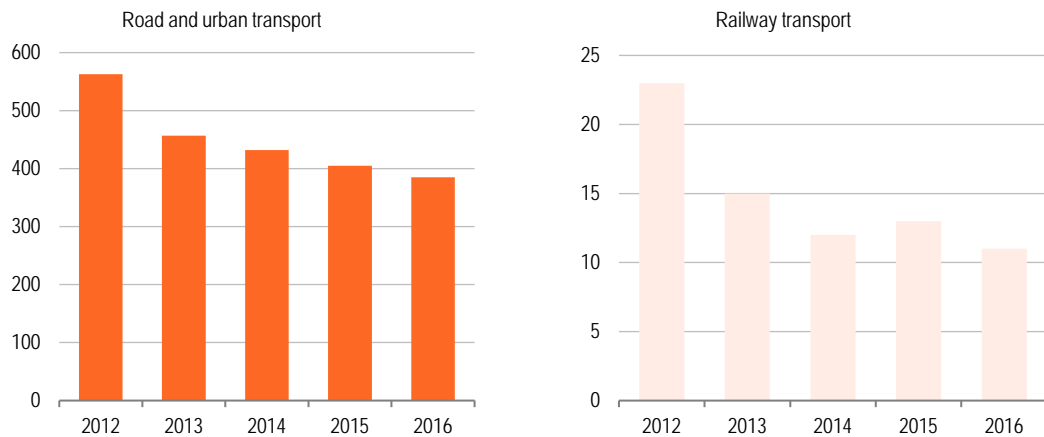
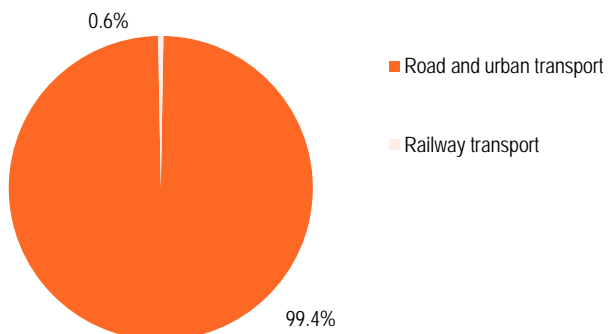
In the last five years, a decrease was recorded in the number of passengers and goods transported in land transport. In 2016, approximately 28 million passengers were transported, which represented a decrease by 3.8% compared to 2015. This decreasing trend in the number of passengers transported in road and railway transport could have occurred as a consequence of the increased volume of international air transport of passengers and people choosing their own cars to travel. Mobility of passengers in the future could depend on the increase in the share of various forms of collective transport (bus, train, taxi) in the total land passenger transport. The share of urban-suburban passenger transport is significant, as it amounts to 80.1% of the total passenger transport.

A negative trend was also recorded in goods transport. A decrease by 11.0% in the volume of railway transport of goods has significantly contributed to this, while a decrease by 6.0% was recorded in road transport of goods when compared to 2015. Since 2012, the share of railway transport in the total goods transport decreased from 72.3% to 55.6%. The increase in the share of road transport of goods was not accompanied by an increase in the total volume of transported goods, as there is currently no alternative for increasing the volume of goods transport.

T-9.1. Passenger transport by mode of transport, 2012–2016

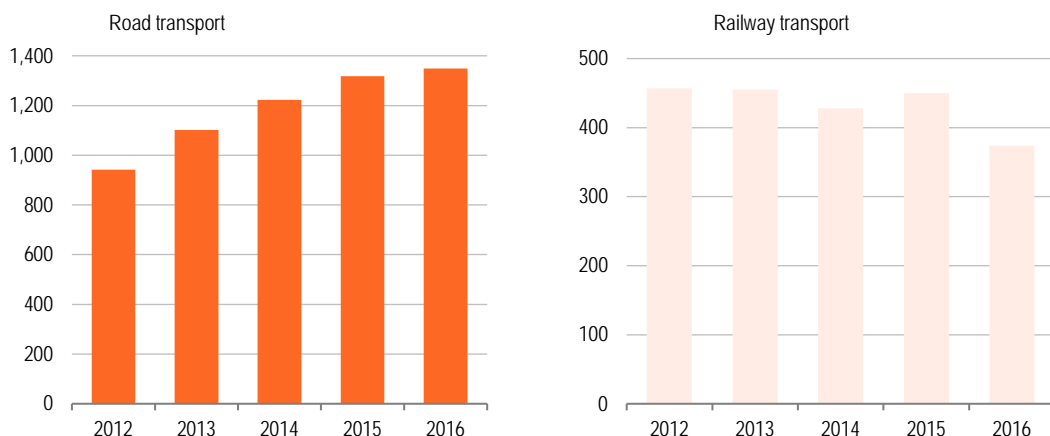
	2012	2013	2014	2015	2016
TOTAL					
Transported passengers, thous.	32,933	31,686	31,554	29,745	28,637
Passenger kilometres, mill.	586	472	444	418	396
Railway transport					
Transported passengers, thous.	321	211	173	178	160
Passenger kilometres, mill.	23	15	12	13	11
Road and urban transport					
Passenger kilometres, mill.	32,612	31,745	31,381	29,567	28,477
Passenger kilometres, mill.	563	457	432	405	385

G-9.1. Passenger transport development by mode of transport (passenger kilometres), 2012–2016

G-9.2. Passenger transport by mode of transport (composition), 2016

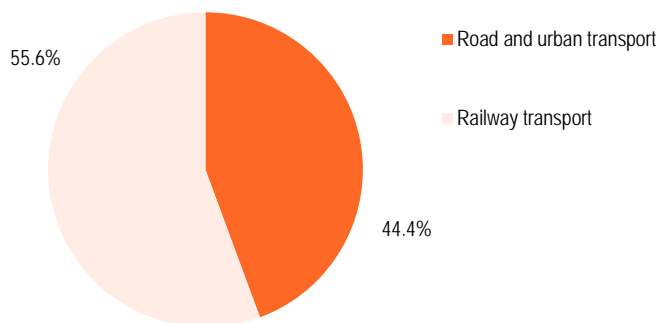
T-9.2. Goods transport by mode of transport, 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
TOTAL					
Transported goods, thous. t	7,435	7,635	7,674	8,711	7,938
Tonne kilometres, mill.	1,399	1,556	1,651	1,768	1,723
Railway transport					
Transported goods, thous. t	5,372	5,191	5,009	4,964	4,416
Tonne kilometres, mill.	457	455	428	450	374
Road and urban transport					
Transported goods, thous. t	2,063	2,444	2,665	3,747	3,522
Tonne kilometres, mill.	942	1,101	1,223	1,318	1,349

G-9.3. Goods transport development by mode of transport (tonne kilometres), 2012–2016

G-9.4. Goods transport by mode of transport (composition), 2016

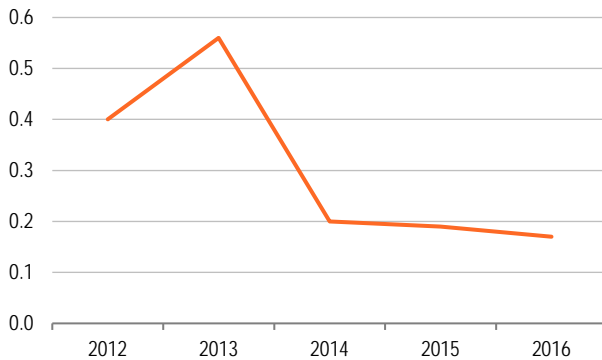
Nowadays, knowledge is perceived as a driving force of productivity growth and an important factor of economic growth, thus emphasising technology, information and learning processes in economic potential strengthening. In the era of global competition, the achievement of competitive advantages is strongly supported by innovation and creation of new, sustainable industries stimulated by investment in research and development.

Gross domestic expenditure on research and development covers all funds spent on research and development and it consists of current and investment expenditures. In Republika Srpska, gross domestic expenditure on research and development in 2016 amounted to 16,736,000 KM, of which 14,650,000 KM (87.5%) were current expenditures, and 2,086,000 KM (12.5%) were investment expenditures. Gross domestic expenditure on research and development in 2016 accounted for 0.17% of gross domestic product.

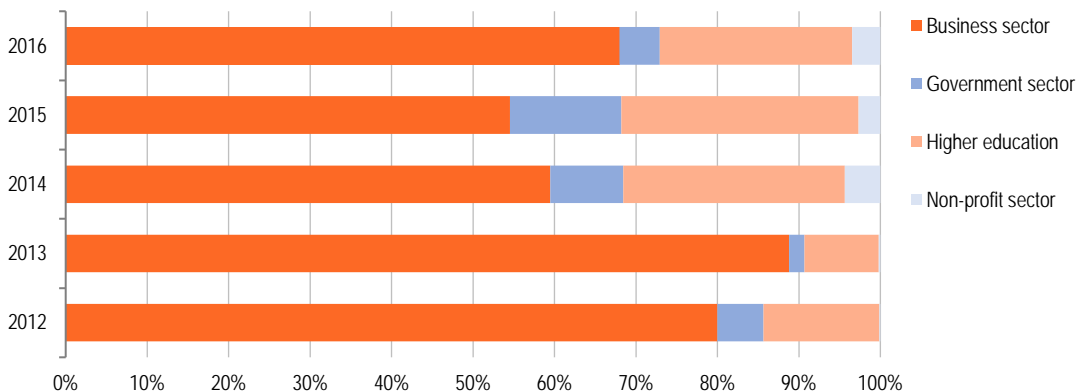
T-9.3. Gross domestic expenditure on research and development by sector, 2012–2016 (thous. KM)

	2012	2013	2014	2015	2016
TOTAL	34,297	49,035	17,839	17,935	16,736
Sector					
Business	27,430	43,541	10,614	9,780	11,376
Government	1,946	924	1,598	2,450	827
Higher education	4,875	4,464	4,845	5,225	3,954
Non-profit	46	106	782	480	579

G-9.5. Share of gross domestic expenditure on research and development in gross domestic product, 2012–2016 (%)

G-9.6. Gross domestic expenditure on research and development by sector, 2012–2016

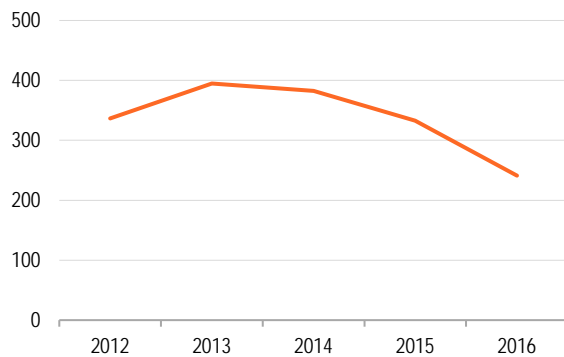
Research and development personnel covers researchers, research associates, technicians, management, and other supporting staff. The number of persons engaged in research and development can also be expressed by full-time equivalent. Full-time equivalent is calculated for persons working shorter than full-time in research and development, while those working full-time correspond to the unit of full-time equivalent.

Researchers are professionals engaged in the creation of new knowledge, methods and systems, and also in the management of the projects concerned. In 2016, in Republika Srpska, expressed by full-time equivalent, there were 241.1 researchers per million people.

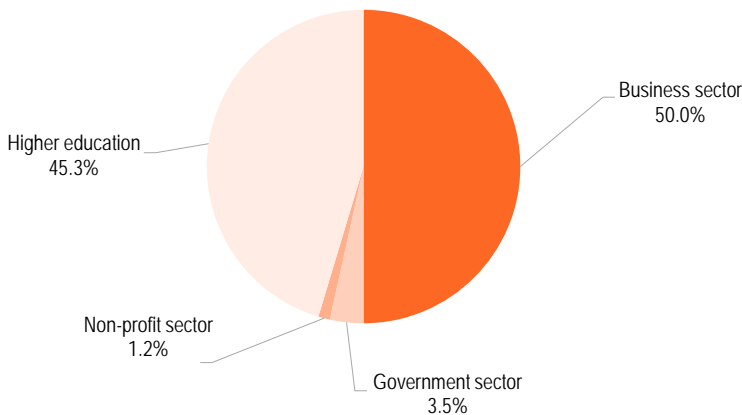
T-9.4. Research and development personnel, full-time equivalent, 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
TOTAL	627.5	708.1	674.0	648.6	504.8
Sector					
Business	246.2	259.7	192.6	242.7	252.4
Government	28.9	18.9	35.8	68.8	17.5
Higher education	352.4	429.5	437.7	332.1	228.9
Non-profit	-	-	7.9	5.0	6.0

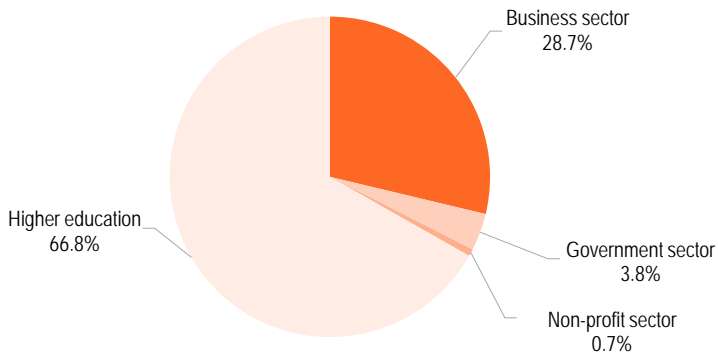
G-9.7. Researchers (full-time equivalent) per million people, 2012–2016

G-9.8. Research and development personnel by sector, full-time equivalent, 2016

G-9.9. Researchers by sector, full-time equivalent, 2016

10

Reduce inequality within and among countries

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq10>

Targets

- 10.1. By 2030, progressively achieve and sustain income growth of the bottom 40 per cent of the population at a rate higher than the national average.
- 10.2. By 2030, empower and promote the social, economic and political inclusion of all, irrespective of age, sex, disability, race, ethnicity, origin, religion or economic or other status
- 10.3. Ensure equal opportunity and reduce inequalities of outcome, including by eliminating discriminatory laws, policies and practices and promoting appropriate legislation, policies and action in this regard
- 10.4. Adopt policies, especially fiscal, wage and social protection policies, and progressively achieve greater equality
- 10.5. Improve the regulation and monitoring of global financial markets and institutions and strengthen the implementation of such regulations
- 10.6. Ensure enhanced representation and voice for developing countries in decision-making in global international economic and financial institutions in order to deliver more effective, credible, accountable and legitimate institutions
- 10.7. Facilitate orderly, safe, regular and responsible migration and mobility of people, including through the implementation of planned and well-managed migration policies
- 10.a Implement the principle of special and differential treatment for developing countries, in particular least developed countries, in accordance with World Trade Organization agreements
- 10.b Encourage official development assistance and financial flows, including foreign direct investment, to States where the need is greatest, in particular least developed countries, African countries, small island developing States and landlocked developing countries, in accordance with their national plans and programmes
- 10.c By 2030, reduce to less than 3 per cent the transaction costs of migrant remittances and eliminate remittance corridors with costs higher than 5 per cent

Average poverty gap measures the extent to which (as a percentage) the average consumption expenditure of poor households is below the poverty threshold.

The quintile ratio S80/S20 compares the total equivalised top quintile expenditure (20% of households with the highest equivalised consumption expenditure) with the lowest quintile expenditure (20% of households with the lowest equivalised consumption expenditure).

Gini coefficient is a measure of statistical dispersion. It is defined as a ratio that has a value between 0 (perfect equality, where everyone has the same consumption) and 1 (perfect inequality, where only one persons has consumption equal to the consumption of the total population, while consumption of all other persons equals zero).

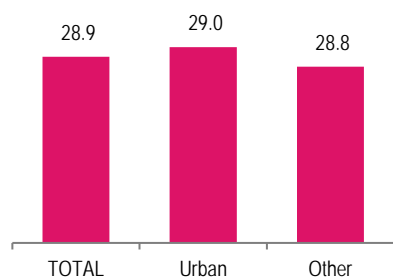
T-10.1. Poverty rates depending on the median, 2004–2015

	2004	2007	2011	2015
50% of median expenditure	8.2	10.8	8.0	7.0
60% of median expenditure	16.1	17.3	14.8	13.9
70% of median expenditure	24.5	25.3	23.1	23.0

T-10.2. Poverty indicators, 2007–2015

	2004	2007	2011	2015
Poverty gap (households)	20.9	26.5	23.0	22.1
S80/S20 ratio	5.1	5.1	4.4	4.3

G-10.1. GINI coefficient by type of settlements, 2015

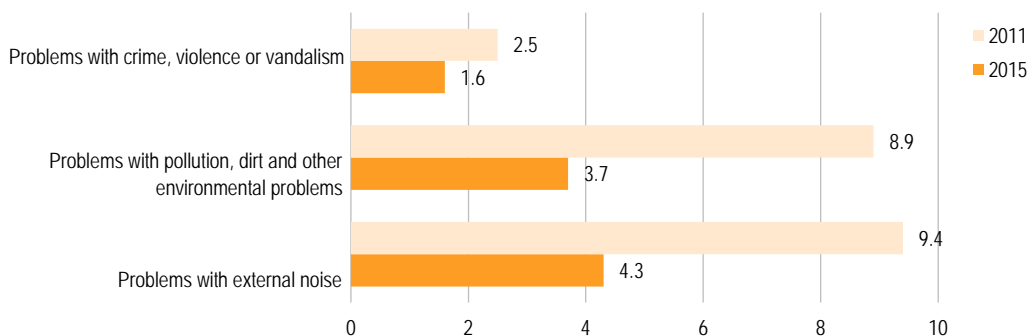
<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq11>

Targets

- 11.1. By 2030, ensure access for all to adequate, safe and affordable housing and basic services and upgrade slums
- 11.2. By 2030, provide access to safe, affordable, accessible and sustainable transport systems for all, improving road safety, notably by expanding public transport, with special attention to the needs of those in vulnerable situations, women, children, persons with disabilities and older persons
- 11.3. By 2030, enhance inclusive and sustainable urbanization and capacity for participatory, integrated and sustainable human settlement planning and management in all countries
- 11.4. Strengthen efforts to protect and safeguard the world's cultural and natural heritage
- 11.5. y 2030, significantly reduce the number of deaths and the number of people affected and substantially decrease the direct economic losses relative to global gross domestic product caused by disasters, including water-related disasters, with a focus on protecting the poor and people in vulnerable situations
- 11.6. By 2030, reduce the adverse per capita environmental impact of cities, including by paying special attention to air quality and municipal and other waste management
- 11.7. By 2030, provide universal access to safe, inclusive and accessible, green and public spaces, in particular for women and children, older persons and persons with disabilities
- 11.a Support positive economic, social and environmental links between urban, peri-urban and rural areas by strengthening national and regional development planning
- 11.b By 2020, substantially increase the number of cities and human settlements adopting and implementing integrated policies and plans towards inclusion, resource efficiency, mitigation and adaptation to climate change, resilience to disasters, and develop and implement, in line with the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030, holistic disaster risk management at all levels
- 11.c Support least developed countries, including through financial and technical assistance, in building sustainable and resilient buildings utilizing local materials

G-11.1. Households reporting problems with noise and crime and environmental problems, 2011 and 2015 (%)

Waste management as a resource is a foundation for a sustainable development of the economy, while contributing to the protection of health of the population and the environment. In order to ensure the sustainability and efficiency of resource use, the European Union has adopted the Waste Framework Directive (2008/98/EC), laying down the obligation of Member States to recycle or reuse at least 50% of generated municipal waste by 2020.

Municipal waste is mainly waste from households, including waste from other sources which is in its composition similar to waste from households. The share of recycled or reused waste in the total generated municipal waste in Republika Srpska remained at approximately the same level in the period 2013-2017, from 0.7% to 0.8%. During the same period, permanent disposal of waste at landfills remained the dominant municipal waste treatment procedure.

T-11.1. Generated and treated municipal waste, 2013–2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Total generated municipal waste, t	388,767	... ¹⁾	403,352	425,962	391,186
Municipal waste delivered for treatment, t	3,156	3,260	2,864	2,901	2,946
Share of treated municipal waste, %	0.8	... ¹⁾	0.7	0.7	0.8

¹⁾ The calculation method is not optimally applicable due to the floods that occurred in 2014

12

Ensure sustainable consumption and production patterns

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq12>

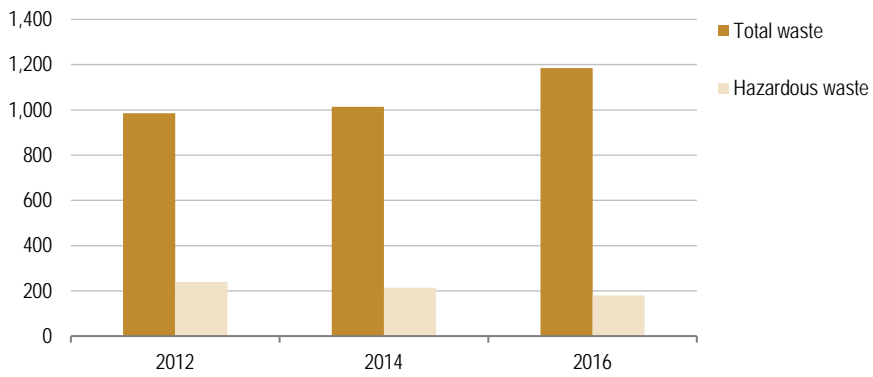
Targets

- 12.1. Implement the 10-year framework of programmes on sustainable consumption and production, all countries taking action, with developed countries taking the lead, taking into account the development and capabilities of developing countries
- 12.2. By 2030, achieve the sustainable management and efficient use of natural resources
- 12.3. By 2030, halve per capita global food waste at the retail and consumer levels and reduce food losses along production and supply chains, including post-harvest losses
- 12.4. By 2020, achieve the environmentally sound management of chemicals and all wastes throughout their life cycle, in accordance with agreed international frameworks, and significantly reduce their release to air, water and soil in order to minimize their adverse impacts on human health and the environment
- 12.5. By 2030, substantially reduce waste generation through prevention, reduction, recycling and reuse
- 12.6. Encourage companies, especially large and transnational companies, to adopt sustainable practices and to integrate sustainability information into their reporting cycle
- 12.7. Promote public procurement practices that are sustainable, in accordance with national policies and priorities
- 12.8. By 2030, ensure that people everywhere have the relevant information and awareness for sustainable development and lifestyles in harmony with nature
- 12.a Support developing countries to strengthen their scientific and technological capacity to move towards more sustainable patterns of consumption and production
- 12.b Develop and implement tools to monitor sustainable development impacts for sustainable tourism that creates jobs and promotes local culture and products
- 12.c Rationalize inefficient fossil-fuel subsidies that encourage wasteful consumption by removing market distortions, in accordance with national circumstances, including by restructuring taxation and phasing out those harmful subsidies, where they exist, to reflect their environmental impacts, taking fully into account the specific needs and conditions of developing countries and minimizing the possible adverse impacts on their development in a manner that protects the poor and the affected communities

Apart from being able to affect the health of the population, waste also represents a potentially significant loss of material and energy in the economy. Data on generated waste, excluding major mineral wastes, allow the monitoring of progress in achieving the goal of reducing total amounts of generated waste, as one of the indicators of responsible consumption and production. In addition, since significant amounts of mineral wastes are generated, these wastes limit the comparability of indicators between countries and are therefore excluded from the observation.

In the period 2012–2016, an increasing trend was recorded in the amount of waste, excluding major mineral wastes, generated in economic activities (KD BiH 2010 B, C and D, as well as section F since 2014) and households. The increase in the recorded amount of generated waste per capita of about 20% in the given period was conditioned primarily by the increasing amount of waste in the section of electricity supply. During the same period, the amount of hazardous waste per capita was decreasing.

G-12.1. Generated waste, excluding major mineral wastes, 2012–2016 (kg per capita)¹⁾

¹⁾ Covering sections B, C, D of KD BiH 2010 and households, as well as section F since 2014

13

Take urgent action to combat climate change and its impacts¹⁾

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq13>

Targets

- 13.1. Strengthen resilience and adaptive capacity to climate-related hazards and natural disasters in all countries
- 13.2. Integrate climate change measures into national policies, strategies and planning
- 13.3. Improve education, awareness-raising and human and institutional capacity on climate change mitigation, adaptation, impact reduction and early warning
- 13.a Implement the commitment undertaken by developed-country parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change to a goal of mobilizing jointly \$100 billion annually by 2020 from all sources to address the needs of developing countries in the context of meaningful mitigation actions and transparency on implementation and fully operationalize the Green Climate Fund through its capitalization as soon as possible
- 13.b Promote mechanisms for raising capacity for effective climate change-related planning and management in least developed countries and small island developing States, including focusing on women, youth and local and marginalized communities.

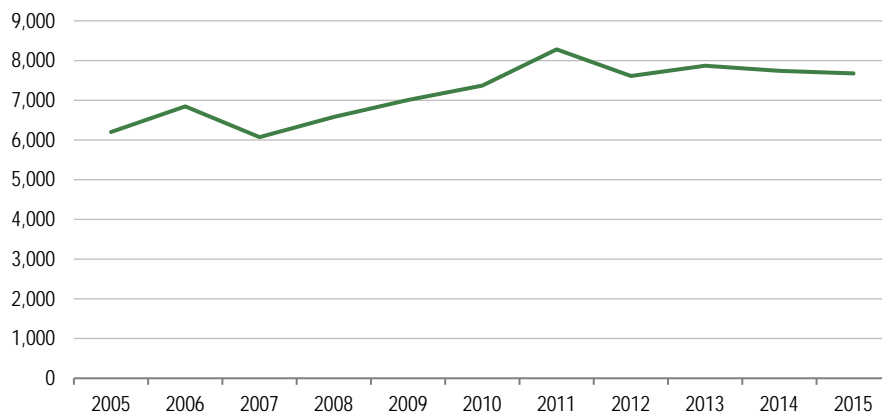

¹⁾ Acknowledging that the United Nations Framework Convention on Climate Change is the primary international, intergovernmental forum for negotiating the global response to climate change. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>

The increasing frequency of extreme weather conditions, changes in seasonal patterns, rising sea levels and other phenomena indicate the presence of climate change. The largest contributor to climate change are greenhouse gas emissions. The possibility of mitigating or adapting to the consequences of climate change, which significantly conditions environmental, social and economic perspectives of a society, is an increasing challenge, especially for developing countries. The trend of greenhouse gas emissions is considered an indicator of the implementation of measures aimed at mitigating effects of climate change.

During the period 2005–2015, greenhouse gas emissions in Republika Srpska increased by approximately 24%. Emissions from the energy sector largely contribute to this trend, as their share in the total emission ranges between 70% and 80%.

G-13.1. Total direct greenhouse gas emissions, excluding sinks, 2005–2015 (Gg CO₂-eq¹⁾)²⁾

¹⁾ Carbon dioxide equivalent (CO₂-eq) in gigagrams (1 Gg=1,000 t); sinks represent the removal or absorption of greenhouse gases from the atmosphere, which occurs, for example, as a result of forest increment.

²⁾ Source: Republic Hydrometeorological Service

The dominant direct greenhouse gas is carbon dioxide (CO₂), while sulfur dioxide (SO₂) prevails among indirect gases. In the period 2005-2015, emissions of sulfur dioxide and nitrogen oxides (NOx) increased by 65% and 26% respectively. On the other hand, emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOCs) decreased by approximately 7% during the same period.

G-13.2. Emissions of indirect greenhouse gases, 2005–2015 (Gg)³⁾

³⁾ Source: Republic Hydrometeorological Service

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq14>

Targets

- 14.1. By 2025, prevent and significantly reduce marine pollution of all kinds, in particular from land-based activities, including marine debris and nutrient pollution
- 14.2. By 2020, sustainably manage and protect marine and coastal ecosystems to avoid significant adverse impacts, including by strengthening their resilience, and take action for their restoration in order to achieve healthy and productive oceans
- 14.3. Minimize and address the impacts of ocean acidification, including through enhanced scientific cooperation at all levels
- 14.4. By 2020, effectively regulate harvesting and end overfishing, illegal, unreported and unregulated fishing and destructive fishing practices and implement science-based management plans, in order to restore fish stocks in the shortest time feasible, at least to levels that can produce maximum sustainable yield as determined by their biological characteristics
- 14.5. By 2020, conserve at least 10 per cent of coastal and marine areas, consistent with national and international law and based on the best available scientific information
- 14.6. By 2020, prohibit certain forms of fisheries subsidies which contribute to overcapacity and overfishing, eliminate subsidies that contribute to illegal, unreported and unregulated fishing and refrain from introducing new such subsidies, recognizing that appropriate and effective special and differential treatment for developing and least developed countries should be an integral part of the World Trade Organization fisheries subsidies negotiation (taking into account ongoing World Trade Organisation negotiations, the Doha Development Agenda and the Hong Kong ministerial mandate).
- 14.7. By 2030, increase the economic benefits to Small Island developing States and least developed countries from the sustainable use of marine resources, including through sustainable management of fisheries, aquaculture and tourism
- 14.a Increase scientific knowledge, develop research capacity and transfer marine technology, taking into account the Intergovernmental Oceanographic Commission Criteria and Guidelines on the Transfer of Marine Technology, in order to improve ocean health and to enhance the contribution of marine biodiversity to the development of developing countries, in particular small island developing States and least developed countries
- 14.b Provide access for small-scale artisanal fishers to marine resources and markets
- 14.c Enhance the conservation and sustainable use of oceans and their resources by implementing international law as reflected in the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) for the signatory states, inter alia, where applicable, and the existing regional and international plans.

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq15>

Targets

- 15.1. By 2020, ensure the conservation, restoration and sustainable use of terrestrial and inland freshwater ecosystems and their services, in particular forests, wetlands, mountains and drylands, in line with obligations under international agreements
- 15.2. By 2020, promote the implementation of sustainable management of all types of forests, halt deforestation, restore degraded forests and substantially increase afforestation and reforestation globally
- 15.3. By 2030, combat desertification, restore degraded land and soil, including land affected by desertification, drought and floods, and strive to achieve a land degradation-neutral world
- 15.4. By 2030, ensure the conservation of mountain ecosystems, including their biodiversity, in order to enhance their capacity to provide benefits that are essential for sustainable development
- 15.5. Take urgent and significant action to reduce the degradation of natural habitats, halt the loss of biodiversity and, by 2020, protect and prevent the extinction of threatened species
- 15.6. Promote fair and equitable sharing of the benefits arising from the utilization of genetic resources and promote appropriate access to such resources, as internationally agreed
- 15.7. Take urgent action to end poaching and trafficking of protected species of flora and fauna and address both demand and supply of illegal wildlife products
- 15.8. By 2020, introduce measures to prevent the introduction and significantly reduce the impact of invasive alien species on land and water ecosystems and control or eradicate the priority species
- 15.9. By 2020, integrate ecosystem and biodiversity values into national and local planning, development processes, poverty reduction strategies and accounts
- 15.a Mobilize and significantly increase financial resources from all sources to conserve and sustainably use biodiversity and ecosystems
- 15.b Mobilize significant resources from all sources and at all levels to finance sustainable forest management and provide adequate incentives to developing countries to advance such management, including for conservation and reforestation
- 15.c Enhance global support for efforts to combat poaching and trafficking of protected species, including by increasing the capacity of local communities to pursue sustainable livelihood opportunities

16

Promote peaceful, inclusive and just societies

<https://sustainabledevelopment.un.org/sdq16>

Targets

- 16.1. Significantly reduce all forms of violence and related death rates everywhere
- 16.2. End abuse, exploitation, trafficking and all forms of violence against and torture of children
- 16.3. Promote the rule of law at the national and international levels and ensure equal access to justice for all
- 16.4. By 2030, significantly reduce illicit financial and arms flows, strengthen the recovery and return of stolen assets and combat all forms of organized crime
- 16.5. Substantially reduce corruption and bribery in all their forms
- 16.6. Develop effective, accountable and transparent institutions at all levels
- 16.7. Ensure responsive, inclusive, participatory and representative decision-making at all levels
- 16.8. Broaden and strengthen the participation of developing countries in the institutions of global governance
- 16.9. By 2030, provide legal identity for all, including birth registration
- 16.10. Ensure public access to information and protect fundamental freedoms, in accordance with national legislation and international agreements
- 16.a Strengthen relevant national institutions, including through international cooperation, for building capacity at all levels, in particular in developing countries, to prevent violence and combat terrorism and crime
- 16.b Promote and enforce non-discriminatory laws and policies for sustainable development

Targets

Finance

- 17.1. Strengthen domestic resource mobilization, including through international support to developing countries, to improve domestic capacity for tax and other revenue collection
- 17.2. Developed countries to implement fully their official development assistance commitments, including the commitment by many developed countries to achieve the target of 0.7 per cent of ODA/GNI to developing countries and 0.15 to 0.20 per cent of ODA/GNI to least developed countries
- 17.3. Mobilize additional financial resources for developing countries from multiple sources
- 17.4. Assist developing countries in attaining long-term debt sustainability through coordinated policies aimed at fostering debt financing, debt relief and debt restructuring, as appropriate, and address the external debt of highly indebted poor countries to reduce debt distress
- 17.5. Adopt and implement investment promotion regimes for least developed countries

Technology

- 17.6. Enhance North-South, South-South and triangular regional and international cooperation on and access to science, technology and innovation and enhance knowledge sharing on mutually agreed terms, including through improved coordination among existing mechanisms, in particular at the United Nations level, and through a global technology facilitation mechanism
- 17.7. Promote the development, transfer, dissemination and diffusion of environmentally sound technologies to developing countries on favourable terms, including on concessional and preferential terms, as mutually agreed
- 17.8. Fully operationalize the technology bank and science, technology and innovation capacity-building mechanism for least developed countries by 2017 and enhance the use of enabling technology, in particular information and communications technology

Capacity-building

- 17.9. Enhance international support for implementing effective and targeted capacity-building in developing countries to support national plans to implement all the sustainable development goals, including through North-South, South-South and triangular cooperation

Trade

- 17.10. Promote a universal, rules-based, open, non-discriminatory and equitable multilateral trading system under the World Trade Organization, including through the conclusion of negotiations under its Doha Development Agenda
- 17.11. Significantly increase the exports of developing countries, in particular with a view to doubling the least developed countries' share of global exports by 2020
- 17.12. Realize timely implementation of duty-free and quota-free market access on a lasting basis for all least developed countries, consistent with World Trade Organization decisions, including by ensuring that preferential rules of origin applicable to imports from least developed countries are transparent and simple, and contribute to facilitating market access

Systemic issues – Policy and institutional coherence

- 17.13. Enhance global macroeconomic stability, including through policy coordination and policy coherence
- 17.14. Enhance policy coherence for sustainable development
- 17.15. Respect each country's policy space and leadership to establish and implement policies for poverty eradication and sustainable development

Multi-stakeholder partnerships

- 17.16. Enhance the global partnership for sustainable development, complemented by multi-stakeholder partnerships that mobilize and share knowledge, expertise, technology and financial resources, to support the achievement of the sustainable development goals in all countries, in particular developing countries
- 17.17. Encourage and promote effective public, public-private and civil society partnerships, building on the experience and resourcing strategies of partnerships

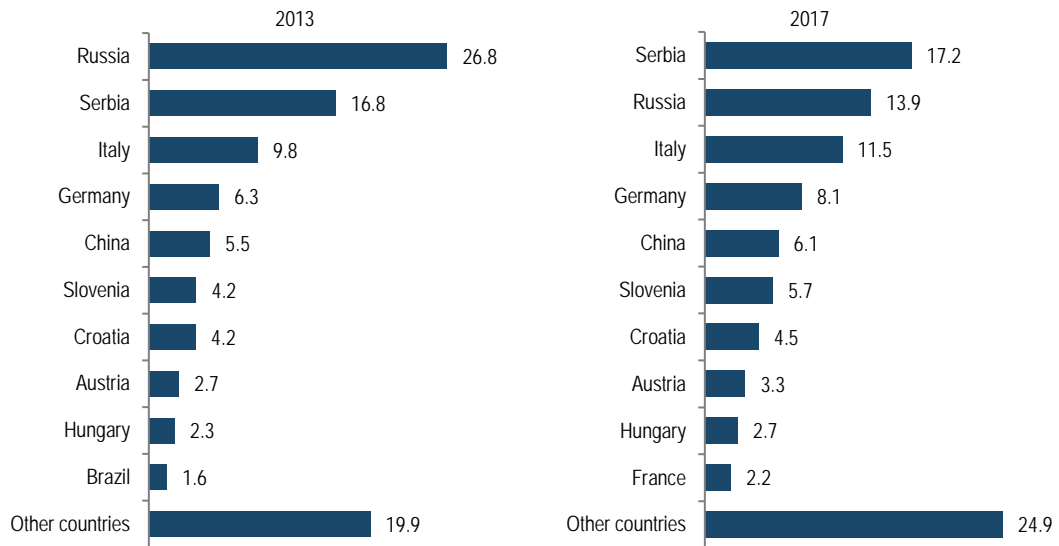
Data, monitoring and accountability

- 17.18. By 2020, enhance capacity-building support to developing countries, including for least developed countries and small island developing States, to increase significantly the availability of high-quality, timely and reliable data disaggregated by income, gender, age, race, ethnicity, migratory status, disability, geographic location and other characteristics relevant in national contexts
- 17.19. By 2030, build on existing initiatives to develop measurements of progress on sustainable development that complement gross domestic product, and support statistical capacity-building in developing countries

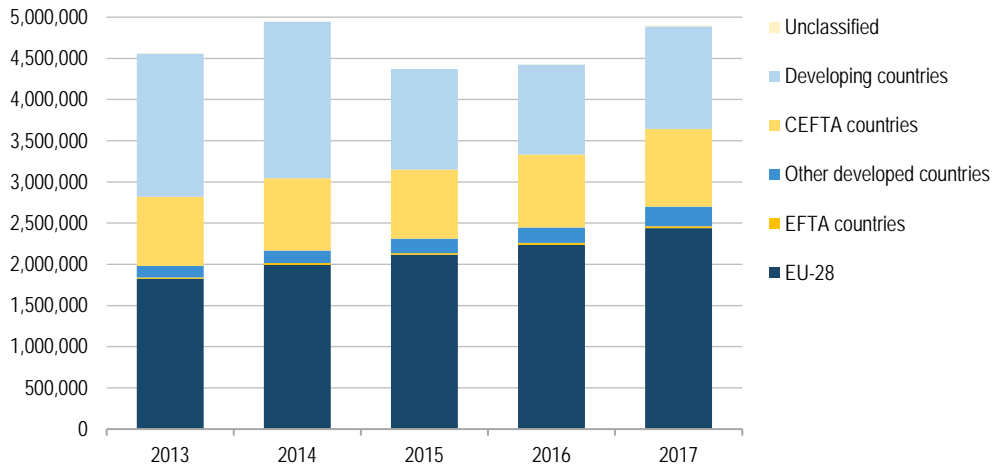
Strengthening the means of implementation and revitalizing the global partnership for sustainable development focuses on the global partnership in terms of Republika Srpska's relations with other countries. Indicators presented as part of goal 17 are global (imports of countries) and regional (imports by groupings and sections of SITC).

Imports by country indicate to what extent developing countries are represented in imports, that is, to what extent they are allowed access to other markets. The highest share in imports of Republika Srpska is that of developed countries, EU member states (28 members) in particular. From developed countries, Republika Srpska mostly imported manufactured goods, machinery and transport equipment, and chemicals and related products.

G-17.1. Imports by country, 2013 and 2017 (structure, %)

G-17.2. Imports by economic groupings of countries, 2013–2017 (thous. KM)

G-17.3. Import from developed countries by SITC section, 2013 and 2017 (structure)

